

CULTURA 615

Fundația Culturală Augustin Buzura

www.revistacultura.ro

08/20

Câmpuri de expertiză

Remus Pricopie, Remus Ioan Ștefureac, Iulia Motoc,
Cătălin Raiu, Nicolae Iancu, Ioan-Aurel Pop

Individual versus colectiv

Pandemia ca turnesol pentru conflicte

Georgeta Condur, Raluca Radu, Lucian Mîndruță, Dan Dungaciu

studiu: Politică fără alegeri

Reflecții despre apropiatul scrutin local

Aurelian Giugă

Publicație editată de

Fundația Culturală
Augustin Buzura

Președinte:
ANAMARIA MAIOR-BUZURA

Redacția

Coordonator editorial:
NICU ILIE

Editori:
DANA BUZURA-GAGNIUC
CARMEN CORBU
AURELIAN GIUGĂL
DINU-IOAN NICULA
CRISTINA RUSIECKI
YIGRU ZELTIL

Machetare:
VIZUAL GRAFICANTE PUNCT RO

Adresa:
STRADA ION CREANGĂ, NR. 15-17,
SECTOR 5, BUCUREȘTI
E-mail:
cultura@augustinbuzura.org

ISSN 2285 – 5629
ISSN-L 1584 – 2894

Revista CULTURA
promovează, în spiritul dialogului cultural,
diversitatea de opinii. Responsabilitatea
afirmațiilor făcute în cuprinsul articolelor aparține
fiecărui autor, iar punctele de vedere exprimate
nu reprezintă în mod necesar viziunea redacției.

sumar

editorial

**Remus Pricopie / Ce ne unește? Ce ne
desparte? Ce avem de corectat? / pag. 5**

câmpuri de expertiză

**Remus Ioan Ștefureac / Alegerile locale. Trei
decenii de istorie și reglare a dinamicii politice
românești / pag. 8**

**Iulia Motoc / În căutarea responsabililor pentru
criza COVID-19 / pag. 10**

**Cătălin Raiu / Islamul din interiorul Islamului /
pag. 12**

**Niculae Iancu / Alegerile morale în securitatea
națională / pag. 16**

Ioan-Aurel Pop / Tot latina, bat-o vina! / pag. 20

teme în dezbateră

**Individual versus colectiv. Pandemia ca
turnesol pentru conflicte**

**Dosar coordonat de Andreea Mîță
și Valentin Rupa / PP. 23-49 /**

**Andreea Mîță / Criză și comportamente.
Considerații de Ivan Krastev și Daniel David /
pag. 24**

Valentin Rupa / Despre libertate / pag. 25
**Interviu cu Georgeta Condur / „Eu aș fi preferat
ca măsurile să fie mai drastice și menținute o
perioadă mai lungă de timp.” / pag. 26**

**Divizarea opiniei publice. Între „amnițare
reală” și „conspirație ocultă” / pag. 34**
**Interviu cu Raluca Radu / „Povești de tip
conspirație au fost spuse dintotdeauna” / pag. 36**
**Interviu cu Lucian Mîndruță / „Treaba tragică
e că nu o să mai avem încredere unii în alții.” /
pag. 40**

**Interviu cu Dan Dungaciu / „Geopolitica
pandemiei a revelat o cu totul și cu totul altă
scenă pe care se desfășoară jocul.” / pag. 44**

arte & media & științe

Teatru. Salvările independenților / Cristina Rusiecki / pag. 51

Poezie și muzică. Apogeul online-ului / Yigru Zeltit / pag. 54

Proză. Premii literare și topuri de vânzări: piramide, bule și linii de ruptură / Nicu Ilie / pag. 58

Film. Despre TIFF în termeni de conținut & 4 producții românești la „Cinema sub clar de lună” / Dinu-Ioan Nicula / pag. 62

Idei și societate / One World Romania sau alteritățile eclecticice ale documentarului / Aurelian Giugăl / pag. 70

interviu

„Știu că etichetările pot să fie ispititoare, deoarece satisfac nevoia unei cunoașteri fără fisuri” / Interviu cu istoricul Alexandru Mamina / pag. 73

studii & cercetări

Aurelian Giugăl / Politică fără alegeri. Reflecții despre apropiatul scrutin electoral local / pag. 81

fotoreportaj

Mădălina-Ioana Coadă, Tina-Nicoleta Cîmpuranu și Daria Floroiu / Vara 2020 în România. Note de observație / pag. 89

contribuții

Dorica Boltașu / Sorin Stoica. Literatura ca arhivă vie a lumii / pag. 91

Florin Pop / Pentru că nu putem trăi dincolo de povești / pag. 94

români în lume

Teodor Stan / Identitate culturală și apartenență într-o societate polarizată: Emil Hirsch / pag. 100
Tudor Vlad / Gheorghe Pomuț. Ciudatele întâmplări ale vieții / pag. 106

proiectele fcab

ROMÂNIA DISCRETĂ
Rubrică realizată de Dana Gagniuc-Buzura / pag. 110
INTERVIU CU UN PRIETEN STRĂIN
Rubrică realizată de Ramona Mitrică / pag. 118
DOCUMENTELE AUGUSTIN BUZURA
Imaginea unui spectaculos eveniment românesc în SUA / pag. 122

Ilustrația de număr: Emanuel Luca și Felician Săteanu, proiectul fotografic „Zile de coasă la Copalnic-Mănăștur”

Florin Pop, proiectul fotografic „Zile de coasă la Copalnic-Mănăstur”

editorial

Ce ne
unește?
Ce ne
desparte?
Ce avem
de corectat?

*„Istoria ne-a învățat că o țară,
fie ea mică sau mare, se poate
prăbuși atunci când cetățenii
săi nu mai sunt capabili să fie
exigenți cu ei înșiși.”*

(Remus Pricopie)

Florin Pop, proiectul fotografic „Zile de coasă la Copalnic-Mănăștur”

REMUS PRICOPIE

Suntem din ce în ce mai dezbinați. Ne luptăm între noi mai mult decât colaborăm. Ne reproșăm lucruri în mod constant – și poate că, uneori, în mod justificat –, dar uităm să apreciem sau ne facem că nu vedem faptele bune ale competitorilor / oponentilor. Nu (mai) avem răbdare să-i ascultăm pe cei din jur. Respingem vocile autorizate – de exemplu, părerea unui medic epidemiolog a ajuns să fie contrazisă de un „coregraf politic”, fără competențe medicale. Ne-am pierdut simțul datoriei, dar am dezvoltat o hipertrofie a imaginii de sine, adică, pe românește, nu ne mai încăpem în piele, motiv pentru care mereu ne uităm după pielea altuia. Ne place și bățul, ca să cărăm pieile achiziționate.

Pe vremuri, oamenii (inclusiv oamenii politici) se lăudau cu ceea ce au construit. Astăzi, pare să fi ajuns o virtute să te împăunezi cu ce ai dăruit. Și uite așa, în loc să construim, mai mult dăruim.

Tot pe vremuri, eram preocupați – este drept, nu chiar toți – să avem un traseu educațional și profesional cât mai bun. Școala și munca erau elemente de bază, care ne plasau (sau nu) în orice ierarhie socială. Astăzi, exact opusul pare să fie cheia, la care, evident, un bacalaureat promovât / picat, pe la 32 de ani, ar putea funcționa pe post de accelerator al succesului, în special în politică. Dacă nu ești în stare de o astfel de „performanță”, se acceptă și experiența la „Clubul de Table” sau la „Pompe Funebre”. Șahul, clubul de filosofie sau cel de literatură NU sunt eligibile. De asemenea, este important să nu vorbim limbi străine, pentru că noi „nu ne vindem țara”.

Cât despre cuvânt... ce să mai zicem?!? Cândva, vorba era vorbă. Adică, o dată dată, nu ți-o mai luai înapoi. Te țineai de cuvânt. Iar dacă viața te pune într-o situație dificilă, eventual chiar îți demonstra că ai greșit, „îți asumai”, adică plecai și-i lăsați pe alții care știau mai bine să cântărească greutatea cuvintelor. Astăzi ne uităm cu stupoare cum unii exersează forma aerodinamică a vorbelor, ca să zboare cât mai repede, după ce le-au rostit – deseori, într-un discurs electoralist –, și să nu ne mai aducem aminte că ce au zis ieri nu se mai potrivește cu ce zic/fac azi.

Dar și lauda parcă avea un alt înțeles, în urmă cu ceva timp. De regulă, „lauda de sine” era catalogată la categoria „mirosuri nepotrivite”. Astăzi, cu ajutorul marketingului (politic), lauda a ajuns să fie cotată

la o clasă superioară, cea a „deodorantului de lux”, livrat prin magazinele media de specialitate, finanțate prin viramente bancare, cu ștampilă de la Trezoreria Statului, evident, legal, în baza unei ordonanțe de urgență explicată public chiar de „lăudător”. Și uite așa, sectorul media din România este singurul din Europa care nu va înregistra, în 2020, o scădere a cifrei de afaceri și care va avea o contribuție semnificativă la creșterea Produsului Intern Brut. Prin urmare, iată cum minciuna – pardon, ar fi trebuit să spun „comunicarea politică inteligentă” – contribuie la bunăstarea socială și economică a țării.

* * *

Nu sunt un nostalgic al zilelor de altădată, dar nu te poți uita la viitor fără să nu fii exigent cu prezentul. Iar prezentul nu arată bine, indiferent dacă îl compari cu ziua de ieri sau cu ceea ce fac azi alte țări, din jurul nostru sau de oriunde în lume.

Istoria ne-a învățat că o țară, fie ea mică sau mare, se poate prăbuși atunci când cetățenii săi nu mai sunt capabili să fie exigenți cu ei înșiși. Aceasta este esența civilizației, a progresului, a dezvoltării. Pentru acest motiv există standarde, pe care, dacă vrei, începem să le simțim chiar din prima zi de viață și continuăm să le facem față, să încercăm să ne adaptăm la aceste cerințe sociale, până la adânci bătrâneți. De exemplu, vaccinarea, efectuată prima dată la maternitate, imediat după naștere, și continuată în primii ani de viață, este nu numai un standard individual, dar și societal, având impact la nivelul sănătății de ansamblu a populației. De asemenea, pensia este un standard care, pe de o parte, are rădăcinile în drepturile fundamentale ale omului și, pe de altă parte, ține de respectul generațiilor mai tinere față de părinții și bunicii lor. Orice viciere a celor două sisteme, date ca exemplu, poate duce la un dezechilibru major al societății, dar și al indivizilor. O boală – tuberculoza, poliomielite, varicela, hepatita B etc. –, în absența unei politici publice de prevenție prin vaccinare, poate curma nu numai viața unui om, dar poate, în același timp, măcina forța unei națiuni. Așa cum alterarea unui sistem de pensii sustenabil, bazat pe principii economice, prin introducerea unor artificii de tipul „pensii speciale”, de care beneficiază „aleșii”, pune în pericol siguranța a milioane de cetățeni, care nu-și permit un trai decent.

Malformațiile sociale, economice și politice, de tipul celor prezentate mai sus, prin cele două exemple, pot avea sute sau mii de cauze. Ele există independent de noi, ca indivizi, pentru că setea de putere, preamărirea, îngâmfarea, trufia, fățărnicia, minciuna,

hoția, prostia etc. sunt parte componentă a ADN-ului fiecărei societăți – iar aceste lucruri le știm cel puțin de pe vremea lui Aristotel. Prin urmare, problema nu este eradicarea acestor „gene sociale nocive”, ci controlul efectelor lor, prin standarde stabilite în mod democratic, astfel încât manifestarea acestor anomalii de genetică socială să nu afecteze – sau să afecteze cât mai puțin – mersul de ansamblu al unei națiuni.

Iată de ce avem nevoie de standarde și de exigență socială, iată de ce avem nevoie de presă liberă și de gândire critică, iată de ce trebuie să știm să-i spunem public că greșește chiar și unui prieten sau unei persoane pe care o apreciem, dar care, într-un anumit moment, cade pradă „alegerilor facile”, care nu întotdeauna sunt și alegerile corecte. Iată de ce trebuie să învățăm să dezbatem cu oricine, pe orice subiect, fără a uita însă ce înseamnă respectul și fără a arunca în aer podurile unor posibile colaborări. Iată de ce trebuie să lăsăm în urmă confortul „bulei” sociale, politice, economice, care afectează profund nivelul nostru de obiectivitate și ne pune în situația de a practica „dubla măsură”, adică să arătăm cu degetul numai către adversar (cealaltă „bulă”), fără să aplicăm aceleași standarde în interiorul propriului nostru grup. Iată de ce trebuie să fim pregătiți ca noi, la rândul nostru, să facem obiectul analizelor critice ale celor din jurul nostru și să învățăm să recunoaștem că am greșit, oricât de greu ne-ar fi, atunci când am greșit.

Fără acest tip de analiză critică, fără să ne întrebăm în fiecare zi „Ce ne unește?”, „Ce ne desparte?”, „Ce avem de corectat?”, nu vom reuși să desprindem esența provocărilor de azi și de mâine și să dăm o formă coerentă viitorului. În absența unei competiții permanente de idei, legitimate prin profesionalism și vocație pentru binele cetății, spațiul public devine gradual, dar sigur, scenă de circ, cu miros de birt, împănată cu promiscuitate marca „Mogoșești-Siret, de lași”, câmpul de bătălie, pentru acces la resurse și plăceri, dintre „ospătarii lor” și „cioclii noștri”, care au însă în comun analfabetismul funcțional, mașinile cu girofar și dosarele de incompatibilitate cu bunul simț și cultura, clasate însă printr-o lege organică, votată cu o majoritate covârșitoare. În eventualitatea desprinderii unui câștigător, acesta își va clama monosilabic victoria pe ruinele unui viitor ratat, atât al lui, cât și al nostru.

Eu aleg să ascult, să compar, să caut în fiecare zi răspunsuri, să nu mă auto-întemnițez într-o „bulă a adevărului”, fie ea gălbioară, roșiatică sau „imaculată”, chiar dacă acest lucru a creat de multe ori confuzie, exprimată omenește prin întrebarea „Dar el cu cine este, de fapt?”, să ajut, acolo unde pot și simt că sunt

lucruri care ne unesc și pentru care merită să investim din timpul și energia noastră, să critic, acolo unde cred că s-a greșit, de cele mai multe ori prin ignorarea unor norme elementare, să-mi recunosc propriile greșeli, pe care, evident, le fac și eu, și să corectez ceea ce este de corectat, la mine sau în jurul meu.

***Iată de ce trebuie să
învățăm să dezbatem
cu oricine, pe orice
subiect, fără a uita
însă ce înseamnă
respectul și fără
a arunca în aer
podurile unor posibile
colaborări.***

Remus Pricopie este politolog. Este rector al SNSPA și a fost ministru al educației în perioada 2012-2014.

Alegerile locale Trei decenii de istorie și reglare a dinamicii politice românești

REMUS IOAN ȘTEFUREAC

Alegerile locale au dat întotdeauna tonul politicii românești. Organizate mereu cu câteva luni înaintea alegerilor parlamentare, alegerile locale au transmis semnalele esențiale cu privire la așteptările românilor și evaluarea generală a performanței partidelor politice. Chiar dacă scrutinele locale nu reflectă în totalitate un vot politic pur, opțiunile cetățenilor fiind adesea modelate în funcție de performanțele sau calitățile personalităților care candidează pentru funcția de primar sau, mai nou, de președinte al Consiliului Județean, dacă analizăm istoria recentă a ultimilor 30 de ani vom constata că rezultatele localelor au creionat în mare parte tendințele pentru alegerile parlamentare și dinamica generală a politicii românești pentru următorul ciclu.

În februarie 1992, când au fost organizate primele alegeri locale de după schimbarea de regim din 1989, s-a conturat și clivajul ideologico-teritorial din politica românească. Cu mici variații, partidele de

centru-dreapta erau votate în proporții mai mari în Vestul țării și în Transilvania, plus insula București, iar partidele de centru-stânga erau votate mai ales în Sudul și Estul țării, oarecum între granițele vechiului regat.

Victoria categorică a Frontului Salvării Naționale de la alegerile din 1990 cu aproape 70% dădea impresia unei model nu tocmai democratic, ceva similar cu evoluția de astăzi a unor foste republici sovietice. Dar la alegerile locale din 1992 au încolțit primii muguri ai alternativei democratice din România și care au dat rod în 1996. Atunci, partidele de centru-dreapta reprezentate de Convenția Democrată din România au obținut cele mai multe voturi în București și în Banat (Timiș, Arad, Caraș-Severin) și în două județe din Transilvania (Sibiu și Brașov). După rezultatele localelor, au urmat alegerile parlamentare din 1992, unde susținerea pentru Frontul Salvării Naționale a scăzut cu aproximativ 20%, FDSN și FSN reușind împreună să obțină în jur de 48% din voturi.

Semnalele timide din 1992 au fost confirmate în forță cu ocazia alegerilor locale din 1996, când partidele de centru-dreapta au câștigat în foarte multe județe

din Transilvania, în Banat, în București, dar și în câteva fiefuri ale stângii din Muntenia (Dâmbovița și Prahova) și din Est și Sud-Est (Constanța, Brăila, Iași și Suceava). În linii mari, această distribuție teritorială a voturilor pentru stânga și dreapta, trasată cu ocazia alegerilor locale din 1996, s-a păstrat, cu unele variații contextuale, până în prezent, inclusiv la alegerile parlamentare și prezidențiale. Centru-dreapta câștigă de regulă Transilvania, Crișana-Maramureșul, Banatul, Bucureștiul, iar centru-stânga câștigă Oltenia, Muntenia, Moldova și Sud-Estul. Variațiile sunt legate de faptul că județe precum Hunedoara, Iași, Constanța, Suceava, Prahova alternează la intenția de vot, un fenomen cumva similar așa numitelor swing-states din Statele Unite ale Americii, adică acele state care nu au un istoric electoral clar republican sau clar democrat, fluctuând de la un ciclu electoral la altul.

Alegerile locale din această lună (27 septembrie 2020) se vor derula după un scenariu similar. Partidele de centru-dreapta se pregătesc să câștige județele din Banat, din Transilvania, dar și unele din Est și din Sud precum Suceava, Iași, Prahova, Constanța etc. Partidele de centru-stânga se pregătesc să reziste în restul zonelor. Iar în ceea ce privește Bucureștiul, se anunță un scenariu strâns, nu neapărat din cauza distribuției electoratului, ci în primul rând din cauza sistemului electoral de alegere a primarului într-un singur tur. În București, electoratul de centru-dreapta însumează 55%-60% din totalul masei electorale, în timp ce electoratul de centru-stânga însumează 40%-45%. Însă, în condițiile în care votanții de centru-dreapta au mai multe opțiuni de alegere, fragmentarea votului este inevitabilă, ceea ce duce la creșterea incertitudinii cu privire la rezultate.

Alegerile locale din acest an vor mai produce o premieră, fiind primul proces electoral din România organizat în condiții de pandemie. Va fi un experiment democratic major, în condiții sanitare dificile, ocazie cu care vom testa atât capacitatea instituțională de organizare a alegerilor, cât și comportamentul electoratului, variația mobilizării pe regiuni, pe județe, pe localități sau pe categorii de vârstă. Toate acestea reprezintă o mare necunoscută, iar istoricul electoral nu ne ajută, adăugând un plus de incertitudine cu privire la deznodământul

alegerilor. După 27 septembrie însă vom avea mai multe date relevante pentru a anticipa dinamica următoarelor alegeri parlamentare, care vor fi organizate fie la sfârșitul acestui an, fie la începutul anului viitor.

***Toate acestea
reprezintă o mare
necunoscută, iar
istoricul electoral
nu ne ajută,
adăugând un plus de
incertitudine cu privire
la deznodământul
alegerilor.***

Remus Ioan Ștefureac este politolog, coordonator al think-tankului STRATEGIC Thinking Group (www.strategicthinking.ro) și director al companiei de cercetare a opiniei publice INSCOP Research (www.inscop.ro).

În căutarea responsabililor pentru criza COVID 19

IULIA MOTOC

„Autoritatea vine de sus, încrederea vine de jos”, a spus Sieyès. Problema democrațiilor de astăzi este că nu există nici una, nici cealaltă. Este lecția principală din criză, care confirmă un diagnostic de lungă durată. În ceea ce privește încrederea, cetățenii nu prea au legătură cu un stat căruia îi solicită tot mai mult. Statul este plin de neîncredere față de societatea civilă. De partea autorității, aceeași observație alarmantă: este denigrată de jos de îndată ce încearcă să se afirme. „Nimeni nu se supune cuiva care nu crede în dreptul său de a fi responsabil”, scria Raymond Aron.

In acțiunea publică, în timpul crizei Covid-19, din statele democratice am putut vedea neîncrederea între departamente, teroarea responsabilităților, diluarea deciziei. Am văzut-o în ceea ce privește gestionarea testelor, măștilor, limitărilor, relației dintre cercetarea medicală și îngrijirea medicală, un rezumat excepțional al tuturor defecțiunilor, dar și al punctelor tari ale sistemului democratic. Cu toate deficiențele sale, statul democratic nu poate fi responsabil pentru această criză.

În căutarea unui responsabil internațional pentru criză, unii cercetători au susținut posibila responsabilitatea a Chinei în ceea ce privește COVID-19 prin încălcarea reglementărilor internaționale de sănătate, în special prin încălcarea obligațiilor de notificare și a schimbului

de informații. Dacă China și-ar fi respectat aceste obligații, astăzi ar exista, probabil, mai puține cazuri de COVID-19, susțin cercetătorii. Cu toate acestea, toți acești cercetători au un lucru în comun: nu reușesc să identifice o bază jurisdicțională pentru ca o instanță sau un tribunal internațional să judece eventual China pentru aceste încălcări. Mari savanți au indicat mecanismul de soluționare a litigiilor din articolul 56 din OMS, dar acest mecanism prevede arbitraj doar în cazul în care China consimte, ceea ce, inutil să spunem, este foarte puțin probabil.

A fost indicată în literatura de specialitate o bază jurisdicțională care a fost trecută cu vederea: articolul 75 din Constituția OMS. Articolul 75 prevede: „Orice întrebare sau dispută referitoare la interpretarea sau aplicarea prezentei Constituții, care nu este soluționată prin negociere sau de către Adunarea Generală, este trimisă Curții Internaționale de Justiție...”. Dar, în cazul în care Curtea interpretează articolul 75 în același mod în care a interpretat articolul 22 din CERD (Ucraina împotriva Rusiei), atunci un stat ar trebui să satisfacă doar condiția de negociere pentru a da în judecată China în fața Curții.

Întrebarea mai dificilă este aceasta: cum poate un stat să-și încadreze plângerea cu privire la comportamentul Chinei ca fiind una privind interpretarea sau aplicarea Constituției OMS? Constituția OMS nu pare să conțină obligații de fond ale dreptului internațional privind sănătatea. Mai degrabă, organismul, așa cum sugerează și numele său, este preocupat în primul rând de stabilirea unui cadru constituțional, care să se ocupe de chestiuni precum statutul de membru și structura instituțională.

***Toți acești
cercetătorii au un
lucru în comun: nu
reușesc să identifice
o bază jurisdicțională
pentru ca o instanță
sau un tribunal
internațional să
judece eventual
China pentru aceste
încălcări.***

Iulia Motoc este judecător
la Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Islamul din interiorul Islamului

CĂTĂLIN RAIU

Este Islamul compatibil cu democrația? Sau cu republicanismul și liberalismul? În lumina celor mai recente sacralizări din Turcia, catedrala Hagia Sophia și biserica Chora – evenimente care par pași spre o islamizare accelerată –, am fi înclinați să spunem că întâlnirea din Islam și modernitatea politică este una eșuată pe termen lung. Excepțiile optimiste precum reformele constituționale ale lui Kemal Atatürk par astăzi răsturnate ideologic, iar Primăvara Arabă nu a oprit agresivitatea Frăției Musulmane.

Devenirea politică islamică

Creștinismul, islamul sau iudaismul se aseamănă în privința multor aspecte: credința monoteistă într-un singur Dumnezeu, care este sursa legii morale și care solicită supunere. Toate cele trei religii tind să inspire umanitatea nu doar din punct de vedere spiritual, cât și social, politic sau economic, motiv pentru care legea pozitivă în baza căreia guvernează autoritatea politică își are inițial sursa în legea divină.

Începuturile Islamului sunt legate de figura califului, lider musulman civil și conducător religios, avându-și legitimitatea în succesiunea directă de la Mohamed. Califii au activat în Bagdad până în 1258, apoi în Egipt până la cucerirea otomană din 1517. Titlul de calif a fost deținut de către sultanii otomani până când a fost revocat de Kemal Atatürk în anul 1924.

În cazul islamului, primii califi aveau atât autoritate religioasă, cât și politică, însă deja în secolele XI-XII califii deveniseră supuși ai emirului, conducătorul politic. În fapt, islamul medieval este cezaro-papist, nu teocratic. Spre deosebire de creștinismul occidental, care în timpul Papei Grigore al VII (1073-1085) devine un corp unitar canonic, cu un discurs și o practică teologică supuse restricțiilor ierarhice și eliberat de sub autoritate politică, cele patru școli de gândire ale Islamului sunnit nu s-au unificat sub forma omogenă a Bisericii Catolice, rămânând în esență, în mod neunitar, sub ascultarea puterii politice.

Începând cu secolul al XV-lea, în Imperiul Otoman sultanul începe să emită kanunname (norme de drept secular) pentru spețele în care jurisprudența tradițională islamică nu acoperea diferite realități politice sau administrative mai noi, cum ar fi fiscalitatea și dreptul la proprietate în provinciile

cucerite etc. Sharia rămâne baza guvernării vieții sociale și civile, iar noul drept secular emis de către sultan rămâne cel puțin din punct de vedere formal supus legii islamice (ex: pentru ca sultanul să poată emite documentul privind decapitarea lui Constantin Brâncoveanu a avut nevoie de acceptul scris al Marelui Muftiu). În fapt, însăși crearea poziției de Mare Muftiu, numit direct de către sultan, este o confirmare a cezaro-papismului. Așa cum subliniază Francis Fukuyama, în vreme ce Biserica Catolică a împrumutat atributele statului, statul otoman a împrumutat atributele bisericii, dar ambele deveniri istorice au consolidat, chiar dacă în forme și planuri diferite, ideea de cenzură a guvernării în baza legii, proto-părintele statului de drept.

Lipsa de autonomie a Islamului față de autoritatea politică, ca și lipsa de unitate teologică între diferitele curente și școli de gândire, a făcut ca religia musulmană să evolueze nu în contrapartidă cu statul, ci interpenetrată cu statul, care, la rândul lui, nu a ajuns într-o etapă de secularizare și autonomizare politică, precum statele liberale din occident, decât prin excepțiile vremelnice, precum Iran sau Turcia.

În fapt, secularizarea republicană a Imperiului Otoman începe prin prevederile Constituției din anul 1876, care declasează autoritatea de „text constituțional” și de cadru al legitimității autorității politice al Shariei și o plasează în rândul legilor ordinare. Constituția otomană din anul 1876 inaugurează ceea ce se dorea a fi un regim politic în curs de liberalizare, iar Parlamentul nou creat preia din puterile sultanului și formează guvernul. Ulterior, învățaji islamici sunt înlocuiți cu judecători civili pe model liberal, iar califatul dispare total odată cu naționalismul secular impus de Kemal Atatürk.

În zona nord-africană și arabă, fostele colonii devenite independente abia în secolul XX au fost guvernate cu mână de fier de ofițeri militari capabili să centralizeze întreaga autoritate în mâna guvernului și să gestioneze o oligarhie tribală sau de business foarte potentă, iar rolul tradițional al ulema (învățații musulmani) a fost abolit. Puterea politică coruptă, netemperată nici de legislativ, nici de puterea judecătorească, a născut reacții de revoltă precum Primăvara Arabă. În acest context,

***Așa cum subliniază
Francisc Fukuyama,
în vreme ce Biserica
Catolică a împrumutat
atributele statului,
statul otoman a
împrumutat atributele
bisericii, dar ambele
deveniri istorice au
consolidat, chiar dacă
în forme și planuri
diferite, ideea de
cenzură a guvernării
în baza legii, proto-
părintele statului de
drept.***

reacția conservatoare de întoarcere la preceptele Sharia nu trebuie privită doar în logica combaterii terorismului, ci și într-un mod empatic, drept nevoia de resupunere a puterii politice unei cenzuri care să aducă justiție socială și bunăstare, nu corupție și privare de drepturi. Același lucru este vizibil și în enclavile musulmane din occident, unde cei mai predispuși la acțiuni extremiste și teroriste sunt tineri emigranți, de a doua sau a treia generație, radicalizați nu la moschee, ci pe Internet, în jurul unei purități spirituale și morale, ipocrite sau nu, și care tânjesc după reperi ale confortului conservator precum în

Mișcările extremiste și barbare islamice precum ISIS, chiar dacă au fost încurajate și susținute de diverse state seculare de-a lungul timpului, sunt în esență mișcări conservatoare care se inspiră din islamul timpuriu.

țările de unde provin bunicii și părinții lor, țări pe care în realitate nu le cunosc decât din ipostaza de turist.

În plus, în Europa post-seculară și nu numai, ca ofertă religioasă, Islamul se prezintă mult mai conservator decât creștinismul cultural în general: genurile sunt clar delimitate, educația este parte din formarea spirituală, alfabetizarea se face prin citirea Coranului, iar eroismul masculin este apreciat și chiar răsplătit cu posibilitatea de a avea mai multe soții.

Regândirea religiei în termenii relațiilor internaționale

Mișcările extremiste și barbare islamice precum ISIS, chiar dacă au fost încurajate și susținute de diverse state seculare de-a lungul timpului, sunt în esență mișcări conservatoare care se inspiră din islamul timpuriu. Ca și Al Qaeda, ISIS se inspiră din secta Asasinilor (secolul VII), grupare care-și asuma ad litteram războiul sfânt (Jihad) atât asupra celor

necredincioși, cât și asupra apostatilor musulmani. Teroriștii islamici, ipocriți sau nu în credința lor, sunt fideli ideii conform căreia Islamul trebuie regrupat într-o Umma globală guvernată de un calif, precum „emirul” Abu al-Baghadadi, cel care promisese chiar cucerirea Romei. Prin urmare, slăbirea structurilor statale în țări precum Siria sau Irak este o condiție esențială pentru ca ISIS să ducă mai departe proiectele Al Qaeda.

Scena relațiilor internaționale nu mai este astăzi dominată de confruntări între statele-națiune ca actori principali, ci de o pluralitate de forțe politice, militare, de capital, ONG-uri globale, organizații internaționale, jurisdicții suprapuse etc., ceea ce amintește mai degrabă de ordinea pre-westphaliană, când nu statele erau protagoniștii scenei internaționale, ci orașele-cetate, imperiile, Biserica și breslele. În acest context, religia trebuie și ea reinterpretată ca element de solidaritate care depășește granițele naționale permeabile, din ce în ce mai accesibil într-un mod neordonat prin informație instantanee via Internet etc.

Google Islam

Una dintre principalele teme de dezbatere în organizațiile și forumurile internaționale dedicate libertății religioase o reprezintă fenomenul Google Islam, născut pe de o parte din accesul facil la informație de calitate modestă pe Internet, pe altă parte din cauza lipsei de repere teologice musulmane autoritare la nivel internațional. Dacă un tânăr occidental cu educație seculară care dorește să se informeze asupra creștinismului găsește ușor chiar și pe Internet o literatură decentă, ordonată și localizabilă ca autoritate teologică, nu același lucru este experimentat în privința religiei musulmane, unde Internetul îți oferă cu precădere bloguri, site-uri neordonate în care cu ușurință sunt inserate mesaje necalibrate de vreo autoritate teologică și care pot cuprinde și elemente extremiste. Astfel, Google Islam este definit drept cunoaștere superficială a religiei musulmane prin intermediul unor site-uri fără conținut teologic consensual și care totodată invită la discurs social, politic și civic extremist.

Dacă în anii 1990 sau 2000 sociologia religiei era fascinată de dispunerea și dinamica Noilor Mișcări

Religioase ca organizații recent altoite în diferite câmpuri religioase contextualizate mai degrabă național, astăzi paradigma este una diferită. Rețele religioase globale care depășesc granițele naționale sunt din ce în ce mai vizibile, spre exemplu în cazul pentecostalilor, dar și al Islamului. Mai mult ca oricând, Islamul e deznaționalizat: chiar și Turcia a încetat să mai fie un pod între Europa și Asia, jucând mai degrabă rolul de protector, inclusiv religios, al fostelor spații otomane.

Până acum două decenii, religia nu făcea parte din preocupările diplomatice, cu atât mai puțin nu era văzută ca instrument util în promovarea democrației. Democratizarea țărilor musulmane era așteptată sau prevăzută la pachet cu o secularizare accelerată pe modelul liberalismului occidental. În 2007, premierul Tony Blair descria extremismul islamic, în termeni primitivi și superficiali, drept o religie degenerată parțial în ideologie. A apărut și s-a răspândit conceptul de Islam politic. Pentru diplomațiile seculare, elementul religios era cel mult un factor cultural marginal, dar nu un obiect de studiu în sine. Pe de altă parte, în cultura politică a occidentului, desconsiderarea metodologică a elementului religios era o atitudine naturală de respect față de orice element specific sferei intime și private a conștiinței umane. Ceea ce s-a schimbat în gândirea strategică a statelor democratice este nivelarea acestor două atitudini contrare: pe de o parte, religia nu mai este piesă de muzeu, ci țesătură socială vie care generează inclusiv politici publice, iar pe de altă parte, efortul diplomatic de a cunoaște și dezbate religia nu înseamnă automat și o intruziune în intimitatea religioasă, ci un efort democratic de promovare a libertății religioase.

Consecința în planul politicii interne și externe a fost consolidarea capacității administrative și diplomatice a occidentului pentru a răspunde derapajelor extremiste cu mesajul, principiile și standardele promovării libertății religioase. Astăzi diplomația e nevoită să descopere Islamul din interiorul Islamului, tot la fel cum guvernele trebuie să identifice, dincolo de aparențele teatrale sau gusturile pro-/anti-clericale, libertatea religioasă sub epiderma fiecărei manifestări religioase.

Pe de o parte, religia nu mai este piesă de muzeu, ci țesătură socială vie care generează inclusiv politici publice, iar pe de altă parte, efortul diplomatic de a cunoaște și dezbate religia nu înseamnă automat și o intruziune în intimitatea religioasă, ci un efort democratic de promovare a libertății religioase.

Cătălin Raiu este teolog și doctor în științe politice, reprezentantul României în panelul de experți pe libertate religioasă la OSCE.

Alegerile morale în securitatea națională

NICULAE IANCU

Istoria conflictelor umane a fost marcată, pentru multe secole, de principiul dureros al dreptului de viață și moarte al învingătorului atotputernic asupra celui învins. „Cei puternici fac ceea ce vor, iar cei slabi îndură ceea ce merită”, spunea Tucidide în lucrarea sa excepțională, „Istoria Războiului Peloponesiac”, un adevărat vechi testament al școlii realiste, prevalentă în studiile de securitate până în zilele noastre. Toți marii gânditori realiști au adus argumente irefutabile că lumea în care trăim este anarhică și amorală. Este un model de gândire care a dăinuit nu numai prin forța poveștilor tragice scrise cu sângele multor generații de luptători, ci și prin soliditatea temeiului său conceptual sintetizat în sintagma interes național. Acel scop politic care de regulă scuză mijloacele și justifică absența dilemelor morale în fața temerilor cu privire la supraviețuirea națiunii. Acea miză de totul sau nimic, sau de a

fi sau a nu fi, care conferă alegerilor amonale din securitatea națională anvergura unor sentințe. De aceea, statele sunt de multe ori suspectate de comportamente egoiste și uneori duplicitare, transpuse în logica tranzacționismului conjunctural motivat de neliniști sartriene.

În antiteză, liberalismul inspirat de percepțiile iluminismului kantian aduce argumente în susținerea universalității valorilor fundamentale umane, inclusiv în spațiul securității. Dacă la limita epistemologiei studiilor de securitate am accepta prezența interesului național din realism ca scop major funcțional și pentru liberaliști, atunci aceștia din urmă probabil că ar prezenta argumente solide pentru a arăta că nici măcar în fața celor mai mari pericole la adresa națiunii scopul nu scuză aprioric mijloacele. Alegerea mijloacelor presupune decizii, iar deciziile sunt luate în baza unor raționamente morale, în sensul asignării de valori morale unor judecăți deontice, pentru a stabili praguri de permisivitate în exploatarea resurselor de putere puse în slujba securității naționale.

Matematica puterii, fie aceasta hard sau soft, este bine-cunoscută atât de realiști, cât și de liberaliști. Importanța și, mai ales, prioritatea în utilizarea soluțiilor matematice drept argumente decizionale în securitatea națională sunt cele care diferă semnificativ în accepțiunea celor două mari școli de gândire. Pentru realiști, matematica securității înscrisă în ecuațiile indicatorilor de forță oferă argumente de necontestat în motivarea imperativului recursului la orice formă de putere în urmărirea interesului național. Liberaliștii critică un asemenea grad de abstractizare a securității. Aceștia consideră că abordarea structurală a securității naționale este excesiv de reduționistă și, prin urmare, văduvită de cele mai importante circumstanțieri create de prezența în ecuație a factorului uman. Rațiunea și simțirea umană, cu precădere obligațiile morale, sunt la fel de importante precum tancurile și portavioanele în determinarea stării de securitate. În replică, realiștii folosesc un lung șir de exemple care abundă în istorie pentru a spune că anarhia sistemului internațional nu a fost niciodată desființată de raționamentele morale. Astfel de raționamente sunt profund subiective și nu pot fi descrise prin modele predictive, acele instrumentele analitice fără de care deciziile de securitate națională devin excesiv de speculative sau chiar imposibile.

Probabil că de aceea Joseph Nye Jr. explică în cea mai recentă lucrare a sa, „Do morals matter?“, interdependențele dintre raționamentele morale și consecințele tangibile ale deciziilor de securitate națională într-o manieră obiectivă. „Raționamentele morale ar trebui să fie tridimensionale, pentru a fi posibile cântărirea și crearea de echilibru între intenții, mijloace și consecințe”, spune Nye. O asemenea premisă îi permite să concluzioneze, în final, că statele democratice, atunci când sunt prezente pe scena internațională, trebuie să acorde la fel de multă atenție „consecințelor acțiunilor lor generale”, acelea care pot influența „ordinea globală clădită pe valorile democrației liberale”, precum și „consecințelor acțiunilor particulare”, cele care, spre exemplu, „pot veni în sprijinul unui militant pentru drepturile omului sau al unui grup persecutat” de un regim despot.

***Matematica puterii,
fie aceasta hard
sau soft, este bine-
cunoscută atât
de realiști, cât
și de liberaliști.
Importanța și, mai
ales, prioritatea în
utilizarea soluțiilor
matematice
drept argumente
decizionale în
securitatea națională
sunt cele care diferă
semnificativ în
accepțiunea celor
două mari școli de
gândire.***

Realității nu neagă existența unor obligații morale ale statelor. Totuși, din punctul lor de vedere, acestea „nu ar trebui să impieteze în niciun fel asupra scopului suprem al supraviețuirii națiunii”. Prin urmare, „virtutea supremă” a statelor se regăsește, mai degrabă, în utilizarea prudentă și rațională, decât morală, a resurselor de putere, după cum

John Ikenberry
propune în eseul
„The next liberal
order”, apărut recent
în Foreign Affairs,
un model nou de
ordine globală, pe
care îl intitulează
„internaționalismul
liberal”.

explică Hans Morgenthau în lucrarea „Politics Among Nations”. Natura violentă a sistemului internațional inhibă apetitul statelor pentru cooperare după principii de valoare, iar atunci când o fac își urmează propriile interese naționale, care pot crea convergențe sau divergențe, în funcție de context. Transformarea permanentă a contextelor obligă statele să devină din ce în ce mai puternice pentru a supraviețui, așa cum notează John Mearsheimer în recenta sa lucrare „The Great Delusion: Liberal Dreams and International Realities”.

Mai departe, liberaliștii afirmă că instituțiile și normele sistemului internațional, chiar dacă sunt imperfecte și tributare unor practici rudimentare precum tranzacțiile de forță brută descrise de aritmetica echilibrului de putere regionale sau globale, sunt suficiente pentru a asigura prevalența alegerilor morale în afacerile de securitate. Chiar și în cele mai grele circumstanțe, așa cum sunt cele de război, moralitatea creează o structură normativă de legi scrise și nescrise care protejează ființa umană.

Joseph Nye Jr. arată în lucrarea amintită anterior că „structura normativă” a doctrinei războiului se sprijină pe trei axe morale: „intențiile bune care se regăsesc în cauzele juste; mijloacele de forță utilizate proporțional cu situația operațională și capabile să discrimineze între țintele militare și cele civile; și consecințele pozitive care se nasc din interpretarea prudentă a probabilității de succes” a combatanților. O astfel de reprezentare carteziană a alegerilor morale devine suficientă pentru liberaliști în a susține că modelul sistemului anarhic prezumat de realiști în relațiile internaționale este supus criticilor. Mai mult, cooperarea dintre state este posibilă, iar intensitatea acesteia se poate descrie cu ajutorul unei variabile predispusă la scalare: interdependența. Pornind de la această noțiune esențială pentru paradigma liberalistă, John Ikenberry propune în eseul „The next liberal order”, apărut recent în Foreign Affairs, un model nou de ordine globală, pe care îl intitulează „internaționalismul liberal”. Ikenberry o să publice și o carte pe această temă la finalul acestui an. Până atunci, reținem că noua paradigmă ar fi potențată de eșecul actual al globalizării și va presupune „managementul interdependențelor globale”, în detrimentul „integrării economiilor și societăților”, așa cum s-a întâmplat pentru multe decenii sub presiunea aplatizantă a proceselor globalizante.

Indiferent de școala de gândire, prezența alegerilor morale în câmpul securității naționale nu poate fi ignorată. Mai mult, oricare dintre cele două abordări, realistă și liberalistă, are limite. Diferențele de nuanță decurg din locul și rolul acestor alegeri în procesul de decizie, mai ales în situația deciziilor grele care merg până în profunzimea filonului existențial al națiunii. Limitele premiselor teoretice rezultă din ceea ce Arnold Wolfers afirma în lucrarea „Discord and Collaboration: Essays on International Politics”: „Interpretarea a ceea ce reprezintă un interes național vital și cât de multă valoare trebuie atribuită acestuia reprezintă o întrebare morală. Iar răspunsul nu poate face trimitere la pretinse imperative de amoralitate inerente în politica internațională”. Wolfers a ajuns la această concluzie pe baza interpretării schimbărilor pe care le-a cunoscut realismul clasic al lui Tucidide, Hobbes și Machiavelli, în urma lecțiilor învățate din

ultimele două războaie mondiale. El descrie aceste transformări în „National Security as an Ambiguous Symbol”, atunci când nu poziționează securitatea națională ca scop, ci drept mijloc pentru realizarea unor „valori mai mari pe care le deservește”. Prin urmare, oricât de multă raționalitate ar putea fi adusă în rezolvarea ecuațiilor complexe de securitate, judecățile morale nu pot fi evitate. În final, liderii sunt cei care trebuie să asume „cele mai bune alegeri morale în funcție de circumstanțe”, concluzie importantă a lui Wolfers prin care poziționează dezbateră pe tărâmul prudenței. Nye observă că prudența se regăsește în „inteligenta contextuală” a liderilor de a pune în echilibru valorile promovate în spațiul comun, sub formă de interese naționale, cu nivelul posibilei amenințări care ar decurge din percepția promovării acestor interese drept impunere de către cei vizați. Ar fi de adăugat că întreaga dilematică a alegerilor morale apasă pe umerii celor care dețin resurse suficiente de putere pentru a proiecta propriile interese în interiorul spațiului comun. Toți ceilalți joacă, în cel mai bun caz, în rolul secundar al celui „vizat” sau, de cele mai multe ori, fac o simplă figurație.

În pofida beneficiilor incontestabile pentru susținerea rolului esențial al alegerilor morale în securitatea națională, abordarea cumulativă a paradigmatelor realistă și liberalistă trebuie realizată cu parcimonie. Amalgamările conceptuale pot să ofere soluții facile dilemelor de securitate. De aceea, trebuie să rezistăm tentației de a recurge la alchimia termenilor și narațiunilor de securitate, deoarece aceasta poate crea adevărate paradoxuri logice și erori cognitive. Consecințele nefaste nu se vor regăsi doar atunci când vom citi printre rândurile textelor documentelor programatice de securitate națională, ci și în risipirea resurselor alocate securității și apărării sau în suprapunerile forțate de securități multiple. Vă puteți gândi doar la imperfecțiunile suprapunerii conceptelor de securitate națională, securitate comună europeană și apărare comună în format aliat, extrem de dezbătute astăzi, de multe ori fără a fi abordate complexitățile alegerilor morale care ar trebui făcute de liderii statelor din interiorul spațiului euroatlantic pentru ca interdependențele și comunitățile de securitate să devină cu adevărat funcționale.

***Întreaga dilematică
a alegerilor morale
apasă pe umerii celor
care dețin resurse
suficiente de putere
pentru a proiecta
propriile interese în
interiorul spațiului
comun. Toți ceilalți
joacă, în cel mai bun
caz, în rolul secundar
al celui „vizat” sau, de
cele mai multe ori, fac
o simplă figurație.***

Niculae Iancu este expert în securitate și apărare, cu experiență în domeniul cercetării științifice militare și de intelligence.

Tot latina, bat-o vina!

IOAN-AUREL POP

Acum, când unii cred că limba latină este tocmai bună de aruncat în „lada de gunoi a istoriei”, reflecțiile de mai jos nu pot să fie lipsite de interes. Cunoașterea limbilor clasice este extrem de importantă pentru că din acestea provine o mare parte din zestrea noastră lingvistică actuală, chiar și atunci când limba pe care o vorbim nu are rădăcini directe în vreuna dintre aceste limbi. Spre exemplu, limbajul științific al multor discipline își trage originea, în mai toate limbile europene, din grecește și latinește. Lăsăm la o parte faptul că greaca actuală descinde în linie dreaptă din greaca antică, iar limbile romanice actuale sunt fiicele latinei lui Caesar și Cicero. Asta nu înseamnă deloc că un grec de azi înțelege, fără studii speciale, textele lui Platon și Aristotel sau că un italian îl citește în original pe Vergiliu. La fel se întâmplă și cu un bulgar care ar vrea să înțeleagă slava ecleziastică ori slavona: nu poate, fiindcă are nevoie de pregătire ca să ajungă la esența acelor texte vechi. Limbile se schimbă odată cu popoarele. Pentru oricare limbă „moartă” în care s-au elaborat opere literare și științifice păstrate, este nevoie de eforturi în vederea înțelegerii mesajelor transmise de aceste opere.

Latina ne-a transmis nouă, românilor, nu numai limbajul științific al multor forme de cunoaștere sistematică, ci și limba română însăși. Mai mult, mulți dintre noi ne presăram adesea româna contemporană cu vorbe și expresii luate direct din latinește. Se întâmplă acest lucru mai ales în lumea academică și universitară, în domeniul dreptului, în medicină și farmacie, în tehnică etc. Unii români practică cu nonșalanță acest lucru, dar după ureche. Sunt mulți compatrioți care cred că

noi, dacă suntem „urmașii romanilor” și dacă vorbim o limbă neolatină, știm latina ca pe apă, fără să depunem niciun efort. De exemplu, în mediile universitare, se acordă prin tradiție titlul de *doctor honoris causa*, scris prescurtat DHC. Expresia se traduce în românește prin „doctor din rațiune de onoare”, „doctor din cauză de onoare”, „doctor cu titlu de onoare” ori „doctor în numele onoarei”. Lăsăm la o parte faptul că, fiind vorba despre o expresie latină, accentul ar trebui pus ca în latină, adică pe penultima silabă, în forma „honòris” și nu „hònoris” (cu accentul pe prima silabă), cum se aude adesea prin aulele noastre. Oricărui invitat merit să primească acest prestigios titlu i se pregătește o scurtă biografie, un curriculum vitae („o mică fugă prin viață”, o trecere rapidă prin viața lui), care a intrat în uz sub numele de *laudatio*, adică „lăudare”. Se întâmplă asta, deoarece întotdeauna profesorul care prezintă cariera sărbătoritului îl laudă, îi evidențiază împlinirile, izbânzile, operele durabile. Universitarii, tot mai grăbiți și mai restrânși la propriul domeniu, iviți de multe ori din școli în care cultura generală nu s-a mai aflat în prim-planul educației, spun adesea că pregătesc „un *laudatio*”, că vor ține „un *laudatio*”, că au ascultat „un *laudatio*” frumos. Forma aceasta este greșită, fiindcă substantivul latin *laudatio*, -nis, la declinarea a treia imparisilabică, este feminin și nu masculin. În consecință, corect este să spunem „o *laudatio*”. Tendința de masculinizare este, oarecum, explicabilă, dacă remarcăm faptul că, în românește, substantivele feminine și articulate se termină (la nominativ singular) în -a, precum lăudarea, cântarea, femeia, viața, aniversarea, comemorarea etc. Or, *laudatio* le sună multora ca fiind substantiv masculin. Ca pandant, unele substantive străine masculine, terminate la nominativ singular în -a, precum „problema” (provenit din grecește, intrat în latină și preluat de noi, probabil, prin franceză), au ajuns să fie în românește, prin uz, feminine, deși în celelalte limbi

romanice au rămas masculine, ca în limba originală. Astfel, „problema” a fost asimilat cu „situația”, „starea”, „chestiunea” etc. și a ajuns să fie la noi feminin. Dar *laudatio*, deși are aspect masculin pentru opinia publică, este folosit în forma latină originală și nu are cum să fie masculin. Astfel, corect este „o *laudatio*”. Pe vremuri și, pentru un anumit interval, după 1989, titlul de doctor era însoțit la noi – după tradiția medievală – de un calificativ, care putea să fie *cum laude*, *magna cum laude* sau, foarte rar, *summa cum laude*. Traducerea acestor calificative este simplă: „cu laudă”, „cu mare laudă” și, respectiv, „cu cea mai înaltă laudă”. Am văzut de multe ori scris, chiar în acte oficiale înaintate Ministerului Educației, de către președinți ai comisiilor de doctorat (care sunt, cel mai adesea, decanii ori prodecanii facultăților), scris *cum laudae* sau *magna cum laudae*. Tentația vine și din faptul că mulți intelectuali știu că multe cuvinte latinești se scriu cu terminația *-ae*. În cazul nostru, este complet greșit, fiindcă substantivul *laudă* nu este în latinește de declinarea întâi (de forma *lauda*, *-ae*, cum s-ar putea crede de către un vag cunoscător), ci de declinarea a treia. Forma acestui substantiv este *laus*, *-dis*, imparisilabic. În expresia *cum laude*, prepoziția *cum* („cu”) cere ablativul, iar ablativul singular de la *laus* nu este *laudae*, ci *laude*.

Tot din necunoaștere, se aud adesea formulări de genul „un *summum*/sumum de cunoștințe” sau „un *summum* de acțiuni” ori „un *summum* de probleme”, ca și cum substantivul latinesc *summum* ar însemna „o sumă”, „o cantitate mare”. Este însă o eroare, făcută prin contagiunea *summum-summa*. Substantivul *summum* – neutru, de declinarea a doua – înseamnă „culme”, „vârf”, „creastă”, „înălțime”. Prin urmare, a spune că cineva a ajuns la „un *summum* de cunoștințe” este echivalent că ideea că persoana respectivă a atins o culme a cunoașterii, nu că are numeroase cunoștințe.

La fel, se folosesc adesea în grabă și fără discernământ expresii precum *in nuce*, *ad hoc*, *ab initio*, *grosso modo*, *cum grano salis* etc. De exemplu, *in nuce* (literal, „în nucă”) înseamnă nu „la origine”, ci „condensat” sau „în formă restrânsă”; *ad hoc* (literal, „pentru aceasta”) înseamnă „pentru acest scop” sau „cu un scop anume” și nu „improvizat”, „spontan” sau „insolit”; *ab initio* (literal, „la început” sau „inițial”) înseamnă „de la început” și nu se poate scrie *ad initio*; *grosso modo* înseamnă „la modul general” sau „în linii mari” și nu altceva, de genul „la modul grosolan”, cum l-am auzit pe un semidoct

explicând; *cum grano salis* (literal, „cu un grăunte de sare”) înseamnă că o idee, o spusă a cuiva, o ipoteză etc. trebuie luată sau privită cu o undă de umor sau cu o anumită rezervă/ îndoială ori ca pe o ușoară exagerare.

Mai sunt multe astfel de capcane și nu avem aici intenția să le enumerăm pe toate cele pe care le știm. Erorile provin din dorința de a epata, din fenomenul numit hiperurbanism, din mici scăpări de memorie, dar cel mai adesea provin din incultură. Nu mai avem răbdarea, dorința și motivația de a studia serios, fiindcă ajungem să credem de multe ori că se pot obține rezultate notabile fără muncă, fără acumularea de cunoștințe și fără exersarea memoriei individuale. Unii contemporani îmi spun de-a dreptul că memoria lor se află în calculator și în telefonul mobil și că mintea lor este făcută pentru a găsi soluții, nu pentru a stoca date. Dar dacă nu avem acumulări de date în minte, în ce fel putem lua decizii corecte? Deciziile proprii nu se pot lua decât prin compararea cunoștințelor acumulate, prin cântărirea lor în minte. Felul de a vorbi și de a scrie poate să li se pară unora nerelevant pentru personalitatea umană, dar el rămâne o carte de vizită imbatabilă. În acest sens, tot romanii aveau o vorbă: *Errare humanum est*, adică „a greși este omenesc”. Și ne place foarte mult această zicere, pentru că scuză multe dintre relele pe care le facem, adesea cu voia. Uităm însă, intenționat, urmarea acestui dicton: *sed perseverare diabolicum* („dar a persevera în greșeală este drăcesc”), care, odată conștientizată, ne-ar putea îndrepta iarăși pe calea studiului, adică a muncii, fiindcă *labor omnia vincit improbus* („munca stăruitoare învinge orice”).

Ioan-Aurel Pop este istoric, președinte al Academiei Române.

Emanuel Luca, proiectul fotografic „Zile de coasă la Copalnic-Mănăștur”

Emanuel Luca, proiectul fotografic „Zile de coasă la Copalnic-Mănăștur”

Individual versus colectiv Pandemia ca turnesol pentru conflicte

O situație precum această pandemie ne arată că nu doar individul este afectat de propriile fapte, ci întreaga colectivitate poate deveni victimă. O urmare, de fapt, a lipsei de consens.

(Valentin Rupa)

Criză și comportamente

Considerații de Ivan Krastev și Daniel David

ANDREEA MÎȚĂ

Pentru că omenirea nu se confruntă foarte des cu o pandemie, un eveniment de acest fel nu urmează un ciclu anume și, dacă pentru oamenii de știință riscul este așteptat și inevitabil, omul de rând nu trăiește constant cu frica unei pandemii. Este mai probabil să ne pregătim pentru o criză economică decât pentru o boală fără vaccin care doboară mii de vieți. În lipsa unor date clare, oamenii sunt bombardați cu informații contradictorii din toate direcțiile.

Societatea pre-coronavirus era una pe cât se poate de consumeristă. Cu mall-uri din ce în ce mai mari, reduceri peste reduceri, zeci de site-uri și o multitudine de servicii de livrare. Cu toate acestea însă, majoritatea lanțurilor de magazine tip retail s-au lovit de cumpărători care golesc stocurile la hârtie igienică sau conserve. Când, în doar câteva zile, magazinele de alimente încep să afișeze mesaje în care ne roagă să cumpărăm doar cantitatea necesară în condiții normale, lucru de neconceput într-o societate bazată pe consum, te gândești că se apropie probabil apocalipsa. Referitor la modul în care se va schimba lumea după pandemie, politologul bulgar Ivan Krastev a declarat într-un interviu pentru Deutsche Welle că „lumea noastră de până acum a dispărut deja. Ea avea o caracteristică importantă: nu ne puteam închipui un alt fel de lume. Și brusc, în interval de numai câteva săptămâni, am ajuns să trăim într-o lume cu totul diferită”.

Încrederea este esențială într-o situație de criză. Indiferent dacă ne raportăm la încrederea românilor față de apropiați sau față de politicieni, aceasta a fost pusă la încercare de actuala pandemie. Profesorul Daniel David observă că „unui român trebuie să i se câștige încrederea, în timp ce un american ți-o acordă din start și trebuie s-o confirme și să nu o infirmi.” Referitor la instituțiile publice și în comparație cu

cetățenii americani, „românii menționează semnificativ mai multă neîncredere în armată, poliție și justiție”. Informația este cea mai importantă resursă a societății moderne, iar în prezent, accesul la informație poate face diferența între viață și moarte. „Românii se informează prin intermediul televiziunii (TV), internetului și discuțiilor cu prietenii, având pattern-uri similare țărilor/culturilor vestice”, arată Daniel David.

Autoritățile sunt responsabile cu informarea populației în aceste situații critice, iar când prăpastia dintre ce se comunică pe canalele oficiale și ce simte omul de rând este prea mare, cel din urmă începe să conteste orice atenționare, sfat, obligativitate impusă de organele de comandă pentru a ține situația sub control. Sentimentele de neliniște, tristețe, starea de angoasă și disperare pe care le-am simțit la început s-au transformat, ușor-ușor, în negare și indiferență. Brusc, teoriile conspirației încep să aibă mai mult sens decât informațiile oficiale, pentru că ne oferă o explicație care pare plauzibilă, într-o mare de incertitudini – „românii au un stil cultural represiv și evitativ, ceea ce îi poate face adesea să fie defensivi. Psihologic, defensivitatea se poate exprima prin ceea ce psihologia numește complexe de inferioritate sau, dacă acestea sunt compensate, prin complexe de superioritate”. În plus, „principalele asumții/axiome sociale probabil că rezultă la români din cinism, înțeles ca o neîncredere în instituții și oameni și ca un mijloc de apărare față de potențiale decepții”, demonstrează profesorul clujean în lucrarea sa. Faptul că putem arăta cu degetul către tehnologie, o persoană sau un grup de oameni poate oferi un sentiment de pace în toată incertitudinea din jurul nostru. Cu toate acestea, abordarea nu se poate numi inofensivă și, cu atât mai puțin, benefică, pentru că în joc se află sănătatea a milioane de vieți.

Andreea Mîță este studentă în anul al II-lea la Facultatea de Istorie a Universității din București, specializarea Relații Internaționale și Studii Europene.

Despre libertate

VALENTIN RUPA

Ca orice încercare prin care a trecut omenirea de-a lungul vremurilor, pandemia de la începutul deceniului III al acestui secol va fi un punct de reper în cărțile de istorie, iar singurii care pot influența desfășurarea evenimentelor sunt cei care le trăiesc – actori involuntari ai unui eveniment de proporții rar întâlnite. Dacă este un hazard inevitabil sau un complot regizat de un răufăcător e mai puțin important, ceea ce contează atunci când privim în urmă sunt viețile pe care putem spune că le-am salvat. Sau pe care le-am fi putut salva.

Din China până în Statele Unite ale Americii, din Norvegia până în Chile, societățile se confruntă cu acest „inamic nevăzut”, pe care unii îl neagă, dar de care alții se tem. Întrebarea firească, în această situație, este „cum ar trebui să trateze «negaționiștii» temerile celor care iau în serios virusul?”. Iar un posibil răspuns vine din ABC-ul filosofiei traiului în comun, formulat de Jean-Jacques Rousseau, care observa, în 1762, că libertatea absolută a individului este un izvor de conflicte sociale, că individul trebuie să renunțe la o parte din propria libertate pentru binele social și că cel care conduce trebuie să asigure siguranța colectivă, astfel luând naștere celebrul său „contract social”. În secolul următor, John Stuart Mill rezumă acest „joc al libertăților” prin nu mai puțin celebra sintagmă „libertatea mea se termină acolo unde începe libertatea ta”. Deasupra tuturor acestor sisteme de gândire, căroră, cu ușurință, li se pot opune altele, tronează, în schimb, mecanismele statului, cel răspunzător pentru binele colectiv pe timp de criză, inclusiv

sanitară. Statul are însă propriile limitări, iar noi vedem astăzi cum inclusiv puterile mondiale, printre care se numără, de exemplu, SUA, se dovedesc mai puțin decât capabile să facă față gestionării acestei crize, o criză care se transformă tot mai mult în una geopolitică, cu tot ce presupune acest lucru – dezinformare, dorință de supremație, cursa pentru descoperirea unui medicament sau a unui vaccin, discreditarea eforturilor adversarilor, acuzații de tăinuire a unor informații esențiale pentru prevenirea dezastrului. În aceste condiții, firesc ar fi să mizăm pe spiritul civic, dar acesta este, la rândul său, divizat între protestatari care contestă carantinarea și portul măștii, în spiritul libertății individuale, și susținători ai măsurilor de prevenție decise la nivel central, în spiritul depășirii pericolului colectiv.

Spune Sartre că omul „este condamnat la libertate, căci odată aruncat în lume, este răspunzător pentru ceea ce face”. Pe de altă parte, o situație precum această pandemie ne arată că nu doar individul este afectat de propriile fapte, ci întreaga colectivitate poate deveni victimă. O urmare, de fapt, a lipsei de consens.

Iată, așadar, conflictul de idei pe care vom încerca să îl rezolvăm în paginile următoare. Am dezbătut perspectivele psiho-sociologice și am pus sub lupă modul în care pandemia a divizat opinia publică românească și modul în care autoritățile au avut de armonizat salvarea economiei naționale și grija față de sănătatea oamenilor.

Valentin Rupa este absolvent al programului de master Istoria Ideilor, Mentalităților și a Culturii de Masă, organizat de Facultatea de Istorie și Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării, Universitatea din București.

„Eu aş fi preferat ca măsurile să fie mai drastice și menținute o perioadă mai lungă de timp.”

Interviu cu Georgeta Condur

Când avem o situație precum o pandemie, e nevoie de intervenția unui arbitru care să medieze și acționeze în scopul non-vătămării dreptului fundamental la viață și sănătate al fiecăruia.

Care este distincția dintre noțiunile „drepturi” și „libertăți” și, mai important, care sunt implicațiile acestei distincții?

Întrebarea nu este așa de simplă cum ar părea, fiindcă termenii menționați au diverse înțelesuri, nuanțe și ambiguități, în funcție de domeniul în care ne plasăm și de paradigma în care judecăm. Spre exemplu, în Drept au anumite conotații, în filosofia

politică și etică putem găsi alte nuanțe și până și lingviștii au propria perspectivă. Să ne gândim la faptul că Isaiah Berlin spunea că a identificat numai pentru „libertate”, în istoria ideilor, mai mult de două sute de sensuri! Încerc totuși să răspund, alegând acele elemente pe care le consider eu de bază.

Drepturile, în sensul cel mai uzitat, sunt niște prerogative, niște privilegii comune derivate sau consacrate printr-o normă juridică. Constituția

României vorbește, de pildă, despre dreptul la viață, dreptul de vot, dreptul la informație și altele. Drepturile sunt corelate cu obligații sau responsabilități din partea subiectului, a celorlalți sau a statului, care trebuie să asigure condiții pentru ca subiectul să-și poată exercita drepturile.

Ajungând la libertăți acum, constatăm că textele juridice, deși aparent marchează o diferență față de drepturi când le tot menționează separat în sintagma „drepturi și libertăți”, nu fac o distincție clară între cele două. Constituția noastră face referire împreună la ambele în același capitol și senzația mea e că s-a folosit un termen sau altul în funcție de expresia consacrată în Declarația universală a drepturilor omului, nu fiindcă ar sublinia neapărat o diferență de natură. Spre exemplu, se vorbește despre libertatea întrunirilor, dar, citind textul, am putea spune, la fel de bine, că este vorba, de fapt, despre un drept de a organiza și participa la mitinguri, demonstrații și alte întruniri. Există, de altfel, două curente diferite în rândul constituționaliștilor: unii consideră că între drepturi și libertăți nu există o deosebire de natură juridică, ci doar de nuanță, ele fiind sinonime din punct de vedere juridic, iar alții susțin că există o diferență.

Dumneavoastră în care dintre „tabere” vă situați?

Paradoxal, în ambele și vă explic de ce. Pe de o parte, mă simt destul de confortabil în zona filosofiei politice, astfel încât pot găsi o diferență între cei doi termeni. Dar, pe de altă parte, sunt caracterizată de un anumit pragmatism care mă îndeamnă să accept perspectiva unei sinonimii juridice, pentru a nu complica inutil lucrurile. Condițiile de restricționare, de pildă, sunt aceleași, fiindcă în Constituție se vorbește de posibilitatea de restrângere a exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți, la grămadă, fără a exista mecanisme sau condiții diferite de restrângere dacă e vorba de o categorie sau alta. De asemenea, în OUG nr.1/1999, care reglementează regimul stărilor de asediu și de urgență, se vorbește tot așa, indistinct, despre drepturi și libertăți și sunt descrise explicit doar cele care nu pot fi restrânse în nicio situație, cum ar fi dreptul la viață și accesul la justiție. Deci, din punct de vedere al practicii juridice, nu ar fi mare diferență dacă operăm această distincție

Drepturile sunt corelate cu obligații sau responsabilități din partea subiectului, a celorlalți sau a statului...

sau nu. Însă, dacă mergem mai adânc în ceea ce filosofia politică a cernut în secole de gândire, vedem că libertatea este, de fapt, o stare sau o capacitate, nu o îndreptățire consacrată juridic, așa cum sunt drepturile. Ca să explic mai bine, trebuie să plecăm de la natura libertății. Tot Isaiah Berlin, pe care l-am menționat mai devreme, a făcut o împărțire devenită azi clasică. Astfel, vorbim de două tipuri de libertate: negativă și pozitivă. Cele două atribute nu trebuie interpretate în sensul vorbirii comune, ca o judecată de valoare, una fiind rea și alta bună, ci din punct de vedere al modului în care se manifestă. Astfel, libertatea negativă este cea care descrie sfera de non-ingerință a fiecăruia, în care nu există constrângeri sau interdicții din partea altora. În schimb, libertatea pozitivă este să poți efectiv face ceea ce-ți dorești. Așadar, a fi liber negativ înseamnă să nu fii constrâns, obligat sau împiedicat, iar a fi liber pozitiv este atunci când poți să realizezi ce vrei. Libertatea negativă este, așadar, o stare de independență, de autonomie față de constrângeri externe, iar libertatea pozitivă, o capacitate de a acționa potrivit voinței proprii. Conceptul de libertate pozitivă aduce o oarecare tensiune. Libertatea pozitivă a unui individ poate crea situații în care se ajunge în situația de a încălca libertatea negativă a altuia. De asemenea, lucrurile presupuse de exercitarea libertății pozitive a doi sau mai mulți indivizi sunt adesea contradictorii și nu pot fi realizate simultan.

Și drepturile pot fi, la rândul lor, negative sau pozitive, chiar dacă această clasificare funcționează

***...atât drepturile, cât
și libertățile au limite.
Drepturile și libertatea
unei persoane nu se
pot extinde dincolo
de punctul în care
afectează drepturile
și libertatea altora.***

oarecum diferit față de libertate. Spre exemplu, dreptul negativ la viață înseamnă că altul nu are voie să mă omoare, dar dreptul pozitiv la viață ar putea însemna că societatea trebuie să-mi asigure hrana necesară pentru a putea supraviețui. Vedem că e mare diferență între conținutul unui drept în funcție de înțelegerea sa ca drept negativ sau pozitiv.

Am observat că juriștii care fac distincția între drepturi și libertăți preferă să folosească în general termenul de „drepturi” atunci când se referă la drepturi și libertăți pozitive, care presupun obligații pozitive din partea altora sau a statului, și pe cel de „libertăți” atunci când se referă la drepturi și libertăți negative, care presupun doar obligații negative din partea altora (să nu împiedice și să nu constrângă subiectul). Dar în Constituție scrie că dreptul la muncă nu poate fi îngrădit, ceea ce e o viziune a sa ca drept negativ, nu pozitiv, caz în care ar presupune că statul trebuie să-ți și asigure un loc de muncă. Observăm, așadar, că această distincție, de a spune drepturi când e vorba de cele pozitive și libertăți când e vorba de cele negative, nu este aplicată 100% consecvent în legislație. Nici măcar nu e tocmai corectă, din punctul meu de vedere, fiindcă, așa cum am arătat, atât drepturile cât și libertățile pot fi negative sau pozitive.

În concluzie, opinia mea este că alta ar fi distincția: libertatea este o măsură descriptivă a posibilităților

de a face anumite lucruri și de a nu fi deranjat în sfera privată, de non-ingerință, iar drepturile sunt măsuri prescriptive ale aceluiași posibilități. Din perspectiva mea, drepturile sunt, așadar, instrumentele concrete prin care libertatea este pusă în practică în cadrul societății.

Și, fiindcă m-ați întrebat și de implicațiile acestei distincții, una ar fi tocmai aceasta, că pentru a face posibil un grad cât mai mare de respectare a libertății tuturor, e nevoie de consacrarea unor drepturi, dar care sunt corelate și cu niște îndatoriri sau obligații din partea subiectului, a societății sau a statului. Dar nu consider că distincția dintre cei doi termeni creează cele mai importante consecințe concrete în viața de zi cu zi, ci una dintre asemănările dintre ei, și anume faptul că atât drepturile, cât și libertățile au limite. Drepturile și libertatea unei persoane nu se pot extinde dincolo de punctul în care afectează drepturile și libertatea altora.

Așadar, nu considerați că drepturile și libertățile pot fi invocate în valoare absolută.

Libertatea absolută în societate e utopică. Libertate maximă înseamnă constrângere la cel mai mic nivel la care societatea să poată totuși funcționa. John Stuart Mill a enunțat acel principiu al vătămării, „harm principle”, conform căruia singurul scop corect pentru care puterea poate fi exercitată asupra oricărei persoane, împotriva voinței sale, este de a preveni răul altora. Dacă ne gândim acum la vremurile prin care trecem, putem spune că o boală contagioasă cu potențial letal și invalidant reprezintă exact o situație în care libertatea sau drepturile pot fi limitate, pentru a asigura non-vătămarea. Statul nu poate împiedica un individ care are discernământ să se sinucidă sau să-și facă rău, dacă este singurul asupra căruia acțiunea sa produce consecințe vătămătoare directe. Însă, în cazul unei boli infecțioase, răul se produce și asupra altora, prin transmiterea voluntară sau involuntară a agentului patogen. Există obligația puterii să intervină dacă, de exemplu, dreptul la liberă circulație al unei persoane contagioase aduce atingere dreptului la viață și la integritate fizică al altora. Chiar Constituția, atunci când descrie dreptul la ocrotirea sănătății, spune că statul este obligat să ia măsuri

pentru asigurarea igienei și a sănătății publice. Deci e chiar o obligație, nu doar o posibilitate.

Așadar, chiar și în paradigma liberalismului clasic, care pledează ferm pentru libertate individuală, anumite restricționări sunt uneori justificate moral prin aplicarea principiului vătămării. Însă ce nu poate face explicit o constituție este să ierarhizeze formal drepturile și libertățile. Dar ne ajută aici o altă clasificare. Despre unele drepturi se spune că sunt naturale, în timp ce altele sunt legale. Drepturile naturale ar deriva din natura umană însăși sau din legea divină și acestea sunt considerate inalienabile. Exemplul cel mai invocat la această categorie este dreptul la viață. Drepturile legale provin, în schimb, din obiceiurile sau legile unor societăți și avem ca exemplu așa-numitele drepturi civile, cum ar fi dreptul de vot sau dreptul la informație. O abordare rațională este să considerăm că, în situațiile nefericite în care suntem nevoiți să alegem pentru o perioadă limitată, fiindcă unele le împiedică pe altele, ar trebui protejate cu prioritate drepturile naturale față de cele civile, până pot fi reinstituite toate.

În condițiile în care au fost anumite probleme legislative, credeți că măsurile adoptate de Guvern au fost măsuri de tip nedemocratic, așa cum adesea invocau cei care neagă pericolul COVID 19?

În primul rând, putem observa că problemele legislative au ieșit la iveală doar fiindcă s-au suprapus peste un context politic nefavorabil și peste niște metehne românești. Contextul este că ne-a prins pandemia în an electoral, cu un guvern care nu se sprijină pe o majoritate politică stabilă în Parlament, că structura Parlamentului nu mai corespunde actualei configurații a opțiunilor populare și că avem o situație de coabitare politică, președintele și guvernul având o culoare, în timp ce opoziția actuală nu e opoziție în sens clasic, fiindcă poate coagula, de fapt, o majoritate în Parlament.

Dar eu nu consider că măsurile luate de Guvern au fost nedemocratice. Dimpotrivă, eu aș fi preferat ca măsurile să fie mai drastice și menținute o perioadă mai lungă de timp. Deși sunt, de regulă, foarte atentă și sensibilă la felul în care

***O abordare rațională
este să considerăm că,
în situațiile nefericite
în care suntem nevoiți
să alegem pentru o
perioadă limitată,
fiindcă unele le
împiedică pe altele,
ar trebui protejate cu
prioritate drepturile
naturale față de cele
civile, până pot fi
reinstituite toate.***

funcționează democrația și se respectă drepturile și libertățile, dezavuând profund tendințele totalitare, recunosc necesitatea limitării unor drepturi și libertăți când e vorba de situații speciale, cum sunt războaiele sau dezastrele, inclusiv o pandemie.

Cum ar trebui să privim atitudinile divergente privitoare la problema legiferării pe timpul pandemiei ale unor instituții precum Avocatul Poporului, Guvern, Parlament sau poate chiar CCR?

Despre Curte, opinia mea e, așa cum am arătat, că a aplicat oarecum mecanic articole disparate din Constituție și n-a părut dispusă să opereze niște distincții fine și să găsească soluții înțelepte de acoperire a găurilor din construcția constituțională, nu de consacrare a lor printr-o jurisprudență ce poate fi invocată în viitor. De la acest Parlament, în

Cât despre Avocatul Poporului, nu mă feresc să spun că a avut o prestație lamentabilă. A atacat la Curte chiar și un articol din ordonanța din 1999 care spunea că toată lumea, de la autorități publice la persoane fizice, are obligația să respecte măsurile aferente stării de urgență în general.

formula de acum, oricum nu aveam așteptări prea mari, întrucât istoricul lui și tentativele repetate de a acționa pentru protejarea de justiție a unor lideri de partid mi-e încă foarte proaspătă în memorie. Nu mă așteptam la o transformare a sa peste noapte într-o instituție exemplară, în ansamblul său. Dar Parlamentul e o instituție fundamentală a democrației. Trebuie să ne descurcăm cu ceea ce avem și, dacă s-ar putea, să ne fie învățătură de minte în viitor, când votăm. Guvernul s-a trezit între ciocan și nicovală, cu un cartof fierbinte în mână: dacă nu lua măsuri, era acuzat pentru numărul de decese, dacă a luat, s-au speculat orice puncte slabe în decizii și a fost acuzat că a luat măsuri prea restrictive, de parcă există vreun guvern din lume care să vrea să-și pună intenționat în

situație de risc economia. După părerea mea, per total prestația sa a fost una decentă, comparând și cu ceea ce au făcut celelalte state ale lumii.

Cât despre Avocatul Poporului, nu mă feresc să spun că a avut o prestație lamentabilă. A atacat la Curte chiar și un articol din ordonanța din 1999 care spunea că toată lumea, de la autorități publice la persoane fizice, are obligația să respecte măsurile aferente stării de urgență în general. Din fericire, sesizarea de neconstituționalitate pe acest articol nu a fost admisă de CCR, dar vedem că doamna Renate Weber voia să submineze însuși fundamentul stării de urgență la modul general. De ce a acționat numai și numai în favoarea celor care încălcau măsurile, de parcă ar fi dorit o extindere a bolii, și niciodată în favoarea dreptului la viață și la sănătate al celorlalți, rămâne o întrebare la care fiecare poate avea propriul răspuns. Pentru niște mize meschine, care or fi ele, ar fi fost dispusă să transforme întreaga legislație referitoare la regimul stărilor de urgență și asediu într-o formă fără fond. Nu doar în caz de pandemie, ci și în caz de război, de pildă. În plus, mi s-a părut revoltătoare toată acea acțiune a Avocatului Poporului referitoare la spitale, cu Mecanismul de prevenire a torturii în locurile de detenție. Pe de o parte, a fost un afront adus cadrelor medicale, prin pretenția de afișare a unui document care afirma, implicit, că spitalele sunt locuri de detenție în care, în absența vigilenței doamnei Weber, personalul ar putea tortura pacienții. Apoi, s-au cerut spitalelor nu mai puțin de 60 de categorii de documente, dintre care unele chiar foarte consistente. Probabil ați văzut acea listă: se cereau copii anonimizate după toate foile de observație timp de aproape trei luni, plus tot felul de rapoarte, protocoale, registre și evidențe și chiar grafice de curățenie, copii după meniuri alimentare, analize ale gradului de satisfacție a pacienților și așa mai departe. Era, evident, o sfidare și o tentativă de obstrucționare a activității, fiindcă personalul deja suprasolicitat și obosit ar fi trebuit să se transforme într-o armată de hârțogari care să pregătească cutii întregi de documente pentru Avocatul Poporului, în condițiile în care se lucra în condiții grele, cu proceduri și fluxuri speciale, în echipamente de protecție incomode. Chiar nu înțeleg cum s-a putut preta Avocatul Poporului la acest joc nedemn.

Dar, dincolo de felul concret în care a acționat o instituție sau alta, observăm că, în timp, au tot ieșit la iveală destul de multe probleme în Constituție, care ar trebui, odată și odată, reparate printr-o revizuire a acesteia. Eu consider că mecanismele constituționale și instituționale sunt ca grinzile unei construcții proiectate să reziste până la un anumit grad seismic. Când se depășește acesta, grinzile nu mai fac față și totul se prăbușește. Și ce poți face atunci când vine un cutremur mai mare decât cele pentru care a fost proiectată construcția? Mai nimic. O soluție ar fi să ai grijă din timp să proiectezi niște „grinzi” constituționale mai rezistente. Iar arhitectura noastră constituțională și instituțională are câteva puncte slabe, pe care diversele situații apărute în timp ni le-au evidențiat. Din păcate, nu știu când ar putea exista voința, majoritățile, timpul și determinarea de a face astfel de modificări, fără tentația de a acționa în funcție de interese vremelnice.

Cum ar trebui să interpretăm măsuri precum scoaterea armatei pe străzi ori închiderea parcurilor, de exemplu, în vremea în care numărul zilnic de cazuri era sub 500, iar astăzi, când numerele zilnice sunt aproape triple, nici gând de atitudini asemănătoare ale autorităților?

În primul rând, trebuie să ne gândim că atunci era perioada în care venea prima undă de șoc: populația nu era informată, nu se știau încă prea multe lucruri despre boală, nu existau suficiente echipamente de protecție nici în țările bogate, nu aveai de unde să cumperi de pe piața internațională câte teste ai fi vrut și n-aveai încă nici structura logistică și personalul pentru a putea efectua destule teste, deci nici măcar nu puteam face o estimare corectă a numărului de infectați și o prognozare realistă a evoluției în perioada imediat următoare. Vedeam doar mii de morți în țări mult mai bine pregătite medical decât România. De aceea, atunci a fost nevoie, în primul rând, de niște măsuri rapide și care să aibă și un rol de comunicare publică a pericolului și a seriozității amenințării. Scoaterea câtorva mașini ale armatei pe străzi nu a avut, cred eu, rolul de a suplini activitatea forțelor de ordine, ci mai ales de a comunica instantaneu și eficace populației mesajul: „suntem în stare de urgență, lucrurile sunt grave, respectați măsurile anunțate!”. Apoi a fost nevoie de

Observăm că, în timp, au tot ieșit la iveală destul de multe probleme în Constituție, care ar trebui, odată și odată, reparate printr-o revizuire a acesteia. Eu consider că mecanismele constituționale și instituționale sunt ca grinzile unei construcții proiectate să reziste până la un anumit grad seismic... Iar arhitectura noastră constituțională și instituțională are câteva puncte slabe...

***Considerăm că statul
a apărut în principal
pentru protejarea
vieții și proprietății
și pentru a ne păzi de
eventuala nedreptate
sau agresiune din
partea altora sau
ca un rezultat al
sociabilității naturale
și pentru a obține
Binele general?***

temporizare, pentru a putea face o evaluare a situației, o organizare a activității în spitale și pentru a avea date mai clare despre modul de transmitere a bolii și riscurile asociate unor activități. Veneau imagini din China, Italia și alte țări, în care se făceau dezinfectii stradale masive, ceea ce sugera că ar putea exista un risc deloc neglijabil al contaminării și din aer liber sau de pe stradă, deci și dacă mergeai singur în parc. Între timp, s-au mai clarificat unele aspecte medicale, s-a organizat activitatea în sistemul de sănătate și avem capacitate de testare mult mai mare. Deși acum sunt mai multe cazuri depistate, situația este în mai mare măsură sub control din punct de vedere al cunoașterii realității, respectiv știm mai bine cu ce ne confruntăm și cum stăm. Probabil vor veni momente încă și mai dificile odată cu sezonul rece, atât din cauză că virusul rezistă un pic mai mult în afara corpului și mucoasa este mai receptivă la temperaturi scăzute, cât și din cauză că devin frecvente infecțiile respiratorii comune, astfel încât va fi mult mai greu de făcut diagnosticul diferențial,

pentru a ști când e cazul să testezi. Spre exemplu, dacă azi un om începe să tușească și are febră, oarecum atipic pentru perioada de vară, oricine se poate imediat gândi că probabilitatea cea mai mare e să fi luat SARS-CoV-2. În iarnă, la aceleași simptome, persoana respectivă se poate gândi că are doar o răceală obișnuită, iar medicii se vor confrunta cu foarte mulți pacienți cu simptome clasice de infecție respiratorie, fără a putea să-i testeze pe toți simultan. De aceea ar fi fost foarte important să folosim perioada de vară nu pentru a ne relaxa, ci pentru a depista și izola eficient orice focar. Așa cum se vede acum, vom intra în sezonul rece dintr-o poziție foarte nefavorabilă. Din păcate, și la noi se manifestă ceea ce poate fi numit o „oboseală a restricțiilor”, în care oamenii s-au săturat să respecte reguli și nu mai au răbdare. Dar, dacă nu se termină cu bine testele clinice pe scară largă pentru vaccinurile aflate în dezvoltare și nu se poate începe producția până la sfârșitul anului, în iarnă și în primăvară vom trece, probabil, prin momente foarte grele, pe care autoritățile vor fi nevoite să le gestioneze cumva. Omenirea are însă speranțe că spre sfârșitul anului ar putea începe distribuția unui vaccin. Știu că unii sunt mai fragili psihic, dar trebuie să dăm dovadă de reziliență și să mai avem răbdare câteva luni.

Ca o concluzie a interviului nostru, vă întreb care este filosofia juridică pe care aparatul de stat ar trebui să o utilizeze în interacțiunea cu cetățeanul, pe timp de criză sanitară sau de orice fel: omul este în esență bun sau în esență rău?

Pentru a răspunde, trebuie să ne gândim întâi în care dintre cele două curente de gândire ne situăm: considerăm că statul a apărut în principal pentru protejarea vieții și proprietății și pentru a ne păzi de eventuala nedreptate sau agresiune din partea altora sau ca un rezultat al sociabilității naturale și pentru a obține Binele general? Așadar, a apărut mai ales pentru a evita răul sau pentru a obține binele? Aceasta ne duce imediat cu gândul către două puncte de vedere clasice, cel al lui Hobbes și cel al lui Rousseau. După Hobbes, în starea de natură, înainte să existe statul, era „bellum omnium contra omnes”. Interesul și frica de moarte ar fi dus la necesitatea rațională a unui „contract” prin care fiecare a cedat din drepturile sale, ceea ce a făcut

posibil guvernământul și instituirea legilor care să le protejeze tuturor viețile și proprietatea. În schimb, Rousseau a avut o viziune mai degrabă idilică asupra stării de natură și asupra omului în acea perioadă, nefiind de acord cu ideea că omul era un lup pentru aproapele său, cum susținuse Hobbes. Poziția lui Rousseau este mai degrabă colectivistă, scopul „contractului social” fiind de a obține Binele general, care nu este suma conceptelor de bine individual.

Mărturisesc că eu mă simt mai apropiată de viziunea lui Hobbes. Dar consecința acestui mod de a vedea lucrurile ar fi tocmai că rolul statului este în primul rând să realizeze scopul minimal pentru care a fost instituit, adică să asigure condițiile pentru ca oamenii să nu-și facă rău unul altuia. Cred că statul nu trebuie să plece de la premisa că oamenii sunt în esență buni, ci să fie un fel de judecător neutru, în situația în care unii ar putea fi răi sau, mai corect, ar putea face rău. Pentru că statul a dobândit, prin contractul social, monopolul forței legitime, el trebuie să ia măsuri care să scadă posibilitatea ca un individ să fie vătămat și să-i pedepsească pe cei care o fac. Ideea contractului social e să ne adresăm statului ca unui judecător imparțial și să acceptăm că decizia s-ar putea să nu ne fie favorabilă sau plăcută în orice situație. Cei care se opun măsurilor de limitare a răspândirii pandemiei nu sunt, de fapt, într-un conflict cu statul, așa cum au ei senzația, ci cu alți cetățeni, care se așteaptă ca statul să-i împiedice pe primii să le facă rău, voluntar sau involuntar.

Dacă oamenii ar fi întotdeauna și în esență buni și inteligenți, n-ar mai fi nevoie de forța coercitivă a legilor în niciun domeniu și nici n-am mai avea în prezent în România boala. Să fim cinștiți: virusul nu apare în mod magic, din neant, nu a venit singur în zbor din China, din Italia sau din altă parte și nici acum nu e adus de țânțari, de păsări sau de vânt. Foarte important, virusul nu se multiplică în afara unei gazde. El este ca un software: după infectarea cu un virus luat de la altă persoană, celulele umane sunt cele care produc, de fapt, milioane de clone. Fiecare virus este o clonă făcută într-un organism-gazdă, nu un urmaș rezultat prin multiplicarea unei celule inițiale, cum e în cazul bacteriilor. Unele dintre aceste clone trec la altă persoană, ale cărei celule produc, la rândul lor, clone și așa mai departe. A

***Nu e vorba că oamenii
sunt buni sau răi, ci de
faptul că aceștia nu
pot acționa coordonat
în grupuri mari, că
au opinii diferite,
doriște și interese
care se bat cap în cap.***

trecut o dată, printr-o mutație accidentală, la om, dar nu există acum undeva un rezervor de unde tot izvorăște, altul decât gazdele care îl multiplică. Nu stă ascuns cu săptămânile pe sub frunze sau pe obiecte și e ușor de distrus când e în afara corpului uman. Realitatea e că virusul a fost adus în România de oameni și se transmite în continuare de la o gazdă umană la alta. Așadar, din păcate, se vede că nu ne putem baza pe natura umană în acest caz. Nu e vorba că oamenii sunt buni sau răi, ci de faptul că aceștia nu pot acționa coordonat în grupuri mari, că au opinii diferite, doriște și interese care se bat cap în cap. Oamenii răi pot să facă lucruri bune și oamenii buni pot să facă lucruri rele. De aceea, când avem o situație precum o pandemie, e nevoie de intervenția unui arbitru care să medieze și acționeze în scopul non-vătămării dreptului fundamental la viață și sănătate al fiecăruia.

Interviu realizat de Valentin Rupa

Georgeta Condur este doctor în Științe Politice și licențiată în Medicină Generală. Este prorector pe probleme de comunicare, programe comunitare și cooperare academică al Universității „Petre Andrei” din Iași. A fost observator de lungă durată al OSCE-ODIHR (2006, Ucraina) și este absolventă a programului de schimburi profesionale International Visitor Leadership Program (2018, SUA). Este președinte al Asociației Pro Democrația – Club Iași.

Divizarea opinieii publice Între două curente: „amenințare reală” și „conspirație ocultă”

De la sfârșitul lunii decembrie 2019 și până în martie 2020, când a fost declarată oficial, de către Organizația Mondială a Sănătății (OMS), pandemia cu care ne confruntăm și astăzi, lucrurile au escaladat cu o viteză uimitoare la nivel global, și în ceea ce privește realitățile sanitare, dar și în ceea ce privește percepțiile asupra acestora.

Dacă, la începutul primei luni a acestui an, conform declarațiilor oficiale, virusul reprezenta o mică problemă, iar asta doar în regiunea Wuhan din China, după aproximativ două săptămâni, statul comunist a început supravegherea cu drone a populației, prin intermediul cărora li se transmitea de la distanță oamenilor să „nu mai umble de colo până colo fără mască” și să meargă imediat acasă, pentru a se spăla pe mâini. Vedeam cu toții, la știri, imaginile care arătau că populația chineză este supravegheată cu drone și primul gând al oricărui privitor occidental trebuie să fi fost că așa se întâmplă lucrurile într-o dictatură, statul îți limitează până și cele mai rutiniere activități zilnice, cum sunt mersul până la magazin sau o simplă plimbare.

Pe 12 ianuarie 2020, poziția Organizației Mondiale a Sănătății era, potrivit site-ului oficial, împotriva impunerii oricăror restricții de călătorie sau de comerț în relația cu China. Încurajată de acest tip de declarații oficiale, lumea întreagă ignora

pericolul care, peste doar câteva săptămâni, urma să se transforme în cea mai mare criză medicală a secolului XXI, tot mai mult asemănătoare cu gripa spaniolă, care a dus la decesul a peste 50 de milioane de persoane (după unele estimări, numărul ar fi ajuns chiar la 100 de milioane), în perioada 1918-1919. Spre comparație, datele oficiale arată că, până la momentul scrierii acestui articol (așadar, în aproximativ opt luni), au murit peste 800 de mii de oameni. Spre deosebire de vremurile din urmă cu 100 de ani, astăzi lumea este mult mai interdependentă, iar globalizarea ocupă un loc mai important în dezvoltarea internațională. Acest lucru, în contextul unei pandemii, reprezintă o vulnerabilitate. Pe de altă parte, și tehnologiile medicale sunt mult superioare, iar accesul la informație al populației de rând este mai facil.

Condamnați la libertatea de informare

Într-o eră în care virtualul facilitează răspândirea noutăților, putem afirma fără teama de a greși că, deși accesul la informație este deschis maselor, informarea corectă este apanajul elitelor. Dacă, în cazul presei tipărite, există o asumare sub semnătura a informațiilor prezentate într-un articol, iar cititorul care ține ziarul sau revista în mână are intenția clară de a se informa, în cazul accesării presei online, aceasta se pierde printre dorințele de entertainment ale utilizatorului și „efortul” care presupune un click în plus, dacă vrei să afli informația de dincolo de titlu, efort care nici măcar nu garantează acuratețea celor prezentate în conținut. În plus, textele care

circulă online nu sunt cu necesitate asumate de un autor anume, iar verificarea informațiilor presupune o anumită doză de muncă de cercetare, pe care cel ce caută entertainment virtual nu are de ce să o depună. Dacă, deasupra tuturor acestor aspecte, adăugăm informațiile oficiale contradictorii din vremea pandemiei, obținem un tablou complet al surselor conflictului dintre „amenințare reală” și „conspirație ocultă”. Dacă, la sfârșitul lunii ianuarie, OMS transmitea că „virusul din China nu reprezintă o urgență de nivel global”, cinci săptămâni mai târziu, aceeași instituție declara pandemia.

Atitudinea civică autohtonă

Pe plan intern, dacă în luna februarie un secretar de stat din ministerul sănătății declara, pentru Antena 3, că purtarea măștii chirurgicale de către cei sănătoși „face mai mult rău decât bine”, în luna mai, aceeași persoană, între timp ajunsă la conducerea Ministerului Sănătății, semna un ordin care instituia obligativitatea purtării măștii în spațiile publice închise. Este vorba despre aceeași mască pe care medicii chirurgi o poartă atunci când operează – o precizare care vine să răspundă celor care susțin inutilitatea purtării ei.

În țara noastră, la începutul pandemiei, pentru a limita răspândirea virusului, s-au luat măsuri precum închiderea parcurilor, limitarea deplasărilor persoanelor, inclusiv la serviciu, într-o perioadă în care numărul infestărilor nu depășea 500 de la o zi la alta, iar acum, când numerele zilnice sunt până la de trei ori mai mari, aparatul de stat a renunțat la măsurile restrictive, cu excepția obligativității purtării măștii în anumite spații publice, în numele salvării economiei; toate aceste lucruri au condus la o bulversare a societății. Au apărut, astfel, proteste împotriva „dictaturii medicale” și mișcări de contestare a regulilor menite să prevină răspândirea, mișcări alimentate și de teorii conspiraționiste, și de opoziții politici ai celor aflați la guvernare.

Divizarea opiniei publice este, astăzi mai mult decât oricând, un rezultat al incertitudinii, o incertitudine generată, pe de o parte, de varietatea surselor de informare (mai mult sau mai puțin credibile) și, pe de altă parte, de concluziile

Ce cântărește mai mult: inconvenientul minim al individului de a purta o mască și de a păstra distanța față de cel cu care interacționează sau sănătatea publică și sănătatea fiecărui individ în parte?

științifice deseori contradictorii în legătură cu comportamentul virusului și contagiozitatea sa (despre care știm acum că este foarte ridicată, existând peste 23 de milioane de cazuri confirmate la nivel mondial, la momentul scrierii acestui articol). Așa funcționează știința – de multe ori, o descoperire de astăzi o anulează pe cea de ieri. Asta dovedește că cercetătorii lucrează într-adevăr.

Atunci când vorbim de un virus ușor transmisibil, efortul pentru limitarea contagiunii este evident că trebuie să fie unul colectiv. Ce cântărește mai mult: inconvenientul minim al individului de a purta o mască și de a păstra distanța față de cel cu care interacționează sau sănătatea publică și sănătatea fiecărui individ în parte?

(Valentin Rupa)

„Povești de tip conspirație au fost spuse dintotdeauna”

Interviu cu Raluca Radu

Au fost discuții legate de inițiativa de interdicție pentru medici de a vorbi cu presa despre ce se întâmplă în spitale. Aceasta venea la pachet cu amenințarea că li se desface contractul de muncă.

Cum gestionează presa informația cu care lucrează, atunci când există o situație de criză?

Când ești jurnalist, ai mai multe direcții într-o situație de criză. Ești foarte limitat la informațiile pe care ți le oferă sursele, iar când sursa nu poate vorbi, fie că este foarte bolnavă, fie că nu are voie, accesul la informație este foarte limitat, iar jurnalistul nu poate să lucreze fără informație. O altă limitare este

faptul că ai nevoie de audiență ca să atragi bani din publicitate, ca să-ți iei salariul, iar piața de presă din România este extrem de aglomerată. Este imposibil să ai atâtea site-uri de știri și televiziuni de știri 24/24, plus televiziunile generaliste care au propriile buletine, și să reușești să supraviețuiești financiar. Se bat pe un număr destul de mic de persoane care urmăresc știrile în mod activ. Aici nu mă refer la cei care stau pe Facebook și primesc știri în feed,

ci oameni care caută. Piața este aglomerată și ești tentat să exagerezi ca să faci audiență. Sunt foarte multe surse de informare, mai serioase sau mai puțin serioase, care se bat pe o cantitate limitată de atenție pe care o are omul obișnuit. Cei care oferă știri nu se bat doar între ei pentru atenția noastră, ci se bat și cu cei care oferă divertisment sau alte tipuri de activități.

Derapajele de tipul acesta sunt foarte periculoase pentru că sunt oameni care spun: „uite, dacă a apărut la televizor, trebuie să fie un sâmbure de adevăr”. În cazuri de genul acesta trebuie depusă o sesizare către Consiliul Național al Audiovizualului.

Există multe goluri în cunoașterea noastră? De aceea, fiecare individ le umple cu una din cele câteva narațiuni existente: amenințarea există și poate fi controlată doar prin paternalism și autoritarism, nu există o amenințare reală, ci doar o conspirație ocultă, e un experiment scăpat de sub control, e o armă biologică etc.?

Trebuie să gândim că este un virus care poate fi controlat cu ajutorul științei, nu putem să cădem într-o disperare. Dacă am gândi că de acum încolo virusul o să își facă de cap și ne va distruge pe toți nu vom ajunge la niciun rezultat pozitiv. Trebuie să gândim că există o soluție și bineînțeles că așa va fi. Niciodată lumea nu a fost atât de pregătită să găsească o soluție pentru un virus. Trebuie să avem încredere în cercetători. Medicii deja știu care este evoluția și nu mai sunt luați prin surprindere, trebuie să avem răbdare. Omenirea se îndreaptă spre același scop și într-un final se va găsi o rezolvare.

Conspirațiile – cum că virusul nu ar exista și cineva ne vrea răul sau că ar exista, dar e făcut într-un laborator sau scăpat intenționat – sunt povești care îi ajută pe oameni să își explice mai ușor ceea ce li se întâmplă. Toată lumea are acest tip de povești în minte, nimeni nu scapă de o teorie a conspirației, cum nimeni nu scapă de propria lui umbră. Dar una este să-ți treacă o astfel de idee prin cap și să-ți pui întrebări și alta e să ieși în public și să susții fără argumente acea idee, producând consecințe asupra unor oameni inocenți. Dacă spunem că nu există și nu avem de ce să purtăm măști și dacă apare un vaccin nu avem de ce să ne vaccinăm,

Nimeni nu scapă de o teorie a conspirației, cum nimeni nu scapă de propria lui umbră. Dar una este să-ți treacă o astfel de idee prin cap și să-ți pui întrebări și alta e să ieși în public și să susții acea idee, producând consecințe asupra unor oameni inocenți.

blocăm niște acțiuni care sunt raționale, adoptate pe baza informațiilor pe care le avem deja. Sunt oameni care s-ar putea să sufere, victime inocente.

Povești de tip conspirație au fost spuse dintotdeauna: „oameni foarte bogați care controlează economia și întreaga lume”. Când ești obișnuit cu astfel de povești, e mai ușor să le folosești în aceste situații decât să înțelegi faptul că există un virus care a apărut într-un oraș de care nu am auzit și care a blocat întreaga lume.

Cu cât știm mai bine cum evoluează un fenomen, cu atât putem să îi știm mai bine consecințele.

***Unele teorii ale
conspirației sunt
plasate tocmai
pentru a fi preluate
de jurnaliști și să fie
discutate și eventual
să se spună despre
ele că sunt false. În
engleză este numit
„debunking”.***

Care este reacția unui jurnalist onest atunci când se confruntă cu publicul conspiraționist care se opune informațiilor oferite de presă și organe oficiale?

Este foarte greu de luat o decizie. Unele teorii ale conspirației sunt plasate tocmai pentru a fi preluate de jurnaliști, să fie discutate și eventual să se spună despre ele că sunt false. În engleză este numit „debunking”.

În primul rând, ar trebui să te gândești dacă merită să oferi o platformă celor care au lansat acea idee și apoi, dacă vezi că se duce prea departe, să ieși în public doar dacă știi că poți să desfăci acea teorie în bucăți și să spui de ce nu e adevărată. Trebuie să folosești surse și explicații, informații care se susțin unele pe celelalte, iar așa s-ar putea să ajungă la mai mulți oameni. Explicațiile ar trebui să fie clare, cu desene și animații, cu oameni care explică diferența dintre virus și bacterie. Să te aștepti ca oamenii să caute informație singuri este exagerat, pentru că noi căutăm informații atunci când considerăm că este relevant pentru noi. În

anumite cazuri, algoritmi de la Google au dat chiar informații false pe prima pagină. Din fericire, au schimbat acest lucru. Au reglat, pentru că era o defecțiune pe care nu și-au închipuit-o la început (de exemplu, când căutam „coronavirus este...”, prima variantă de completare era „o minciună”).

Cum ar trebui să procedeze consumatorul de presă pentru a fi sigur că-și ia informațiile reale?

În primul rând, trebuie să vedem dacă acel canal care ne oferă știrea este de încredere sau nu, dacă în trecut am văzut lucruri care s-au confirmat. În al doilea rând, trebuie să ne uităm la surse, cine sunt acestea și ce spun, dacă nuanțează, dacă oferă perspective diferite. Până să se ajungă la starea de pandemie, domnul Streinu Cercel a apărut la televizor și a arătat pe o hartă că Wuhan este foarte departe de România și este aproape imposibil să ajungă virusul aici sau să producă efecte majore. Sursa era una bună, care nu ar fi vrut să ne păcălească în mod voit, dar au lipsit atât sursele care ar fi trebuit să dea verdictul, cât și întrebări esențiale ale jurnaliștilor. Ar fi fost necesar măcar un context, având în vedere că au mai fost virusuri care au plecat din Asia și au provocat efecte în întreaga lume.

Întrebările „cum” și „de ce” sunt foarte complicate, mai ales pentru un jurnalist care nu are sursă. Este foarte greu să căutăm context pentru fiecare informație care vine spre noi, dar poate să-ți dea cheia prin care tu înțelegi o anumită situație, care au fost cauzele, care vor fi consecințele, așa poți ști dacă ar trebui sau nu să iei măsuri pentru tine și familia ta.

Spre deosebire de epidemiile din ultimii 20 de ani, în special cele care au lovit foarte tare România, precum gripa tip SARS, gripa aviară sau gripa porcină, care au fost dificultățile pe care presa le-a întâmpinat de data aceasta?

Din ce am înțeles de la jurnaliști, a fost accesul foarte greu la surse, pentru că toată lumea era fie blocată în casă, fie nu avea permisiunea de a vorbi. Pe de o parte e de înțeles, pentru că vrei să ai un mesaj coerent și toată lumea să meargă pe o singură linie. E bine să ai o singură voce într-o situație de criză, însă foarte mulți jurnaliști s-au plâns de accesul

greoi la informații. Una este să faci comunicare de criză și alta este să nu ai comunicare deloc.

Au fost discuții legate de inițiativa de interdicție pentru medici de a vorbi cu presa despre ce se întâmplă în spitale. Aceasta venea la pachet cu amenințarea că li se desface contractul de muncă.

Ca o concluzie a întregii noastre discuții, dumneavoastră care credeți că este cel mai bun mod de a combate propaganda sau, în cazul nostru, dezinformarea și știrile false?

Cred că trebuie căutate surse foarte bune, trebuie construit un mesaj cu ajutorul acelor surse. În jurnalism trebuie să ai povești cu oameni reali care se mișcă într-un decor real, care explică în amănunt care au fost consecințele asupra lor. Cu acești oameni se empatizează cel mai ușor. Trebuie folosite grafice și animații. De exemplu, cu privire la testul COVID, au apărut speculații aberante cum că îți bagă bețișorul în nas ca să încerce să-ți distrugă creierul. Una este să îți se spună în abstract o chestiune și alta este să îți se arate. Trebuie să ai proximitate spațială: ești din Sibiu și cineva din orașul tău a luat boala, atunci ești mai atent. Factorul uman este de asemenea important. Trebuie să nu fie ceva abstract, să ai conflict, chiar oameni cunoscuți.

Cu toate acestea, când a ieșit Andreea Esca în față să-și povestească experiența, foarte mulți oameni în comentarii au numit-o mincinoasă.

Puteau fi oameni reali, puteau fi conturi false. Troluri care altă treabă nu au decât să spună lucrurile acestea. Pe internet ai senzația că lansezi un mesaj care nu are efect. Pe internet ne comportăm cu totul diferit de cum ne-am comporta în viața reală. De aceea, unii oameni comentează fel de fel de ciudățenii pe care în viața reală nu le-ar spune.

Oamenii care au condiții marginale în societate sunt mai predispuși la conspirații, de exemplu extrema dreaptă sau extrema stângă știu că susțin niște formațiuni care nu o să ajungă niciodată la putere și se află în situația de lipsă de control, iar conspirația îți dă o idee de oarecare control: „știu cine e răul și dacă mă străduiesc foarte

Oamenii care au condiții marginale în societate sunt mai predispuși la conspirații, de exemplu extrema dreaptă sau extrema stângă știu că susțin niște formațiuni care nu o să ajungă niciodată la putere și se află în situația de lipsă de control, iar conspirația îți dă o idee de oarecare control.

tare pot să îl anihilez”. Conspirațiile mai apar în situațiile în care nu există foarte multă informație bună, de exemplu conflict intern într-o țară, dezechilibre economico-sociale în care circulă foarte multe povești și nu mai știi ce să crezi.

Interviu realizat de Andreea Miță

Raluca Radu este profesor universitar doctor, cercetător de media și cadru didactic al Universității din București. Este director al Departamentului de Jurnalism de la Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării.

„Treaba tragică e că nu o să mai avem încredere unii în alții.”

Interviu cu Lucian Mîndruță

*Presa se luptă într-o
zonă în care din ce în
ce mai multă lume
vrea să pună mâna
pe mintea omului,
iar de multe ori are
mai puține mijloace
decât cei care o fac în
scop propagandistic.*

Care este starea generală din culisele presei, în acest context al pandemiei?

Eu acum nu mai sunt în presa clasică, sunt în social media și mai fac radio în fiecare zi, dar asta nu mă califică. Anul ăsta nu am fost în redacție. La o primă vedere mi se pare că din ce în ce mai puțină lume

citește presă și din ce în ce mai multă citește ce îi propune social media, și nu întotdeauna e presă. Ceva ce scrie „presă adevărată.ro” nu e presă doar pentru că așa scrie pe ea. Sunt o mulțime de tentative de presă din partea multor actori, unii sunt propagandiști cu diferite interese. Presa se luptă într-o zonă în care din ce în ce mai multă lume vrea să pună mâna pe mintea omului, iar de multe

ori are mai puține mijloace decât cei care o fac în scop propagandistic. Are mai puțini bani și nu are postaci. În momentul ăsta, un efort de propagandă media nu este doar un set de site-uri pe care livrezi o mulțime de content de tip fake-news, include și un număr X de conturi false care răspândesc informația falsă. Presa nu are așa ceva, ea se bazează pe bunăvoința oamenilor de a distribui.

Credeți că s-a descurcat până în momentul de față presa din România în încercarea de a ține piept conspirațiilor și zvonurilor din timpul pandemiei?

Nu, dar nici nu e treaba ei. Conspirația nu e o chestie care ține de presă. Presa este datoare să-și informeze publicul. Conspirația și site-urile care livrează content pentru că își doresc o reacție din partea publicului (să urască un partid, o persoană, să aibă o atitudine față de un subiect) nu e presă, e influențare și propagandă. Misiunea presei nu este să se lupte cu ea. Propaganda nu e presă, e o tentativă de a schimba structura socială a unei țări sau cel puțin opiniile unei țări în legătură cu un subiect sau altul. E mai degrabă un soi de război psihologic, iar presa nu e neapărat soldat, ea poate cel mult să arate cu degetul.

Războiul trebuie să fie purtat de mai multe instituții, nu-mi dau seama care ar putea să fie acestea în România. Lupta cu propaganda ar trebui să fie dusă inclusiv de politicieni, dar unii dintre ei profită de pe urma ei. Propaganda din partea unor actori străini are două scopuri: să distrugă coeziunea societății, oamenii să nu mai aibă încredere în statul român și să-i ajute pe unii actori politici care la un moment dat ar putea să fie prietenoși cu cei din afară față de mizeriile astea. Un actor politic patriot nu ar trebui să se lase ajutat de adversari, însă unii cochetează cu fake-news-ul global. Presa, dacă reușește să afle, poate să vorbească despre asta. În continuare e datoare să-și servească publicul cu adevărul.

Care este prima reacție a unui jurnalist în fața unui conspiraționist?

Drept să-ți spun, eu nu am cea mai bună reacție la conspiraționiști. De obicei, îi numesc tâmpiți și proști, sar la beregată. Știu că nu o să-l conving pe

În momentul ăsta, un efort de propagandă media nu este doar un set de site-uri pe care livrezi o mulțime de content de tip fake-news, include și un număr X de conturi false care răspândesc informația falsă. Presa nu are așa ceva, ea se bazează pe bunăvoința oamenilor de a distribui.

respectivul niciodată. Conspirația îmi pare o religie pentru oameni care au nevoie de o altă realitate față de cea pe care o trăiesc, pentru că nu le place asta sau nu o înțeleg. Atunci își construiesc o realitate

Conspirația îmi pare o religie pentru oameni care au nevoie de o altă realitate față de cea pe care o trăiesc, pentru că nu le place asta sau nu o înțeleg. Atunci își construiesc o realitate pe care o înțeleg și în care multe dintre eșecurile lor sunt explicate. De multe ori, conspirațiile livrează narativul că „tu nu ai bani, nu ai succes, nu ai carieră pentru că alții te-au împiedicat”.

pe care o înțeleg și în care multe dintre eșecurile lor sunt explicate. De multe ori, conspirațiile livrează narativul că „tu nu ai bani, nu ai succes, nu ai carieră pentru că alții te-au împiedicat”.

Se poate face ceva?

Din păcate, nu e nimic de făcut, pentru că această conspirație împlinește niște nevoi din mintea lor care țin și de religie și de autoapreciere, conspirația îi ajută să se simtă mai bine, mai fericiți, mai echilibrați. Ei cred că nefericirea lor personală nu e vina lor, e a altora. Nu sunt psiholog, sunt doar un om indignat care are o reacție de furie când îi vede pe cei care pupă moaștele conspirației globale. Mulți dintre ei sunt postaci, însă dintre ei avem deja și credincioși.

E timpul ca Facebook-ul să nu mai lase lumea să-și facă conturi false. Contul cu buletinul, asta e părerea mea. Nu trebuie să-mi dau buletinul pe Facebook, dar să nu mai pot să-mi fac al doilea cont. Firește că asta i-ar scădea traficul și afișajul de publicitate. Și atunci e o problemă.

Eu cred că GDPR-ul este una dintre cele mai proaste legi care s-au dat în Uniunea Europeană. Am ajuns la situația în care noi, ca jurnaliști, să nu mai putem investiga site-urile de presă tip fake-news. În momentul ăsta, când îți faci un site tip „fake-news.com”, nu mai există nicio modalitate prin care identitatea ta să fie făcută publică. Ea e protejată în fața unei investigații de tip jurnalistic, nu vorbim de investigații de tip intelligence. De când s-a introdus GDPR-ul e foarte greu, dacă nu imposibil, să mai aflăm cine e în spatele site-urilor de conspirații. Cel mai mult i-a ajutat pe ticăloși.

Aveți colegii de breaslă care oferă un canal de propagare a conspirației.

Sunt slabi jurnaliști. Să admitem că nu sunt plătiți pentru asta și pur și simplu o fac pentru trafic: propaganda face trafic, pentru că e o poveste mai frumoasă sau mai spectaculoasă decât realitatea, iar când o promovezi ești un slab jurnalist care nu a reușit să găsească o poveste adevărată bună și livrezi mizeria asta.

Versiunea a doua e cea în care ești un ticălos care îți dorește să-și ajute niște prieteni politici sau pur și simplu să câștige niște bani din trafic. În toate situațiile însă, prin chestia asta faci din România o țară mai slabă și mai plină de nebuni. Moștenirea acestui tip de jurnalism al conspirației va fi o țară de nebuni, care într-o situație de criză adevărată nu mai poate să se apere. Treaba tragică e că nu o să mai avem încredere unii în alții. Aici îți dai seama că toată chestia asta este un efort de agresiune, pentru că îți dorești în jurul tău lucruri mai slabe pe care să le poți controla economic sau poate că și în alte feluri. Propaganda și fake-news-urile se luptă să facă o Românie mai slabă.

Cele mai importante elemente de propagandă sunt că statul nu ne vrea binele niciodată, că toată lumea ne fură pe noi, simplii cetățeni, că la adresa noastră se pregătesc tot felul de atentate medicale cu scopul de a ne controla ca pe niște roboți. Povestea e foarte frumos scrisă, până la urmă rușii întotdeauna au avut talent la narațiune. Se vede moștenirea lor.

Există tendința ca orice nemulțumire publică să fie atribuită unui partid sau altul, aflat fie la guvernare, fie cu putere decisivă în Parlament. 2020 este an electoral. Influențează sau nu acest fapt abordarea presei asupra pandemiei?

Bineînțeles că influențează. Partea de pandemie e instrumentalizată. E folosită de partidele politice din parlament pentru a da o lovitură guvernului. Cu excepția mineriadelor, nu am mai văzut ca un partid de opoziție, de bunăvoie și nesilit de nimeni, să ia măsuri care să ducă la șubrezirea luptei cu epidemia, doar ca să dea o lovitură adversarului. Câștigul politic în lupte de imagine este mai important decât pierderea de vieți omenești.

Ce ar trebui să facă oamenii politici pentru a îmbunătăți comunicarea în contextul actual?

În primul rând, cred că trebuie să-și facă în propria ogradă curățenie. În al doilea rând, trebuie să-și găsească oameni de comunicare mai buni, care pur și simplu să le prezinte românilor un narativ mai bun de ascultat decât propaganda. Trebuie să aibă un mesaj de egală emoție care să le vorbească

*Povestea e foarte
frumos scrisă,
până la urmă rușii
întotdeauna au avut
talent la narațiune. Se
vede moștenirea lor.*

oamenilor. Autoritatea nu se livrează prin brodarea numelui pe geacă și limbaj de lemn, ci prin „casting”. Trebuie un bun comunicator și îl cauți până îl găsești.

Și aici presa trebuie să aibă ceva de spus?

Da, trebuie să spună când lucrurile nu sunt OK. De exemplu, campania cu masca a Guvernului e slabă, nu are umor, nu are niciun Dumnezeu. Chiar dacă își ia bani de la Guvern, controlul editorial nu trebuie să vină odată cu ei.

Interviu realizat de Andreea Miță

Lucian Mîndruță este publicist, realizator radio la DigiFM și jurnalist de social media și online.

„Geopolitica pandemiei a revelat o cu totul și cu totul altă scenă pe care se desfășoară jocul.”

Interviu cu Dan Dungaci

Pandemia este, cum spun sociologii, un fenomen social total, la fel cum sunt războaiele sau cutremurele: schimbă toate componentele vieții sociale.

COVID-19 a făcut ca, pentru o perioadă, lumea întreagă să stea pe loc. State puternice precum SUA sau Italia s-au dovedit, iată, neputincioase în fața unei amenințări de acest fel. Paradoxal, țările est-europene păreau să fie stăpâne pe situație pe durata „primului val”, iar acum, la momentul realizării acestui interviu, România este, cel puțin din punct de vedere medical, cel mai afectat stat din Europa. Cum îi afectează

acest lucru pe oameni și în ce fel putem vorbi despre o geopolitică a pandemiei?

Pandemia este, cum spun sociologii, un fenomen social total, la fel cum sunt războaiele sau cutremurele: schimbă toate componentele vieții sociale. Nu doar componenta în cadrul căreia se petrece fenomenul. Un război schimbă economia, educația, cultura, politica, literatura, deci cam tot

ce știai tu despre viață, un război poate să dea totul peste cap. Un cutremur, la fel, dacă are efecte devastatoare, poate să arunce o țară în criză și așa mai departe. Ei bine, pandemia are aceleași efecte.

La nivel geopolitic, modificările nu au fost majore din cauza pandemiei, pandemia a fost ca hârtia de turnesol: ea a revelat ceva ce deja era acolo. Chimii folosesc substanța numită turnesol astfel: o toarnă peste un mediu și ea se colorează diferit în funcție de ce este acolo. Ei bine, ceea ce „s-a colorat” foarte pregnant este confruntarea dintre China și Statele Unite ale Americii. O știam toți, dar o spuneam cu jumătate de gură, însă pandemia a scos-o la suprafață. Donald Trump era cel care o tot vehicula și o articulează tot mai pregnant, cu cât se apropie campania electorală, de bună seamă, dar ea era o bătălie. Pandemia ne arată că viitoarea ordine mondială va fi un „dialog” între China și SUA. Ce fel de dialog – o confruntare, „containment”, război rece, chiar confruntare militară? Nu știm. Dar cert este că acolo trebuie să privim, restul devine subsecvent. Este ca un meci de box, de campioni mondiali, la categoria super grea. Sigur că mai sunt și alți boxeri, de categorii mai mici, dar ei nu joacă cu centura mondială pe masă – sunt importanți, dar se vor reorienta, fie că vorbim de Uniunea Europeană, Federația Rusă, India sau Australia, oricine. Dacă Uniunea Europeană va acționa ca un actor singur sau va acționa disparat, utilizând diverse componente, asta vom vedea. Dar este evident că acesta este un aspect secundar. Cam tot ce am învățat înainte de pandemie ar trebui să reformulăm. Pentru că dacă intrăm într-o nouă ordine mondială, vorbim din nou de un fenomen geopolitic total, ea redesenează totul. Regulile, acum, sunt cele specifice unei noi ordini mondiale. Războiul Rece, de exemplu, a fost o ordine mondială stabilită după cel de-Al Doilea Război Mondial; învingătorii au construit instituțiile, regulile și modurile de comportament. Învingătorii au stabilit, tacit sau explicit, ce se poate și ce nu se poate. Deci ordinea mondială se bazează pe niște reguli, instituții, construite de învingători, de cei mai puternici, care „asezonează” lumea în care trăiesc, dar și modul de raportare la „ceilalți”, la țările care nu sunt nici cu „noi”, nici cu „voi”. A căzut acea ordine mondială când un pilon al ei s-a surpat – căderea URSS. A venit a doua ordine

***Pandemia ne arată
că viitoarea ordine
mondială va fi un
„dialog” între China
și SUA. Ce fel de
dialog – o confruntare,
„containment”, război
rece, chiar confruntare
militară? Nu știm.***

mondială, care este hegemonia americană, care vrea ca lumea să fie ca SUA, dar și SUA ca lumea, pentru că aici a fost paradoxul. SUA vor să fie ca lumea, dintr-o pudibonderie care făcea ca până și imigranții să fie pe cote – atâția asiatici, atâția africani etc. Deci primii zece ani de după căderea URSS, pe care rușii îi percep ca „anii negri”, au reprezentat, de fapt, consecința firească a asumării globalizării ca o realitate, ca o „lege” a istoriei. Așadar, ordinea mondială aferentă este de fapt o perioadă de hegemonie americană, nu multipolarismul pe care încercau să-l clameze Rusia și China. Nu a existat așa ceva, erau SUA și punct, care veneau și spuneau „dacă vrei să fii cu noi, trebuie să fii ca noi: luptă anticorupție, drepturile omului, alegeri libere etc.”.

Revenind la gestionarea pandemiei, considerați că necesitățile care au impus adoptarea unor măsuri restrictive au afectat, în vreun fel, această ideologie de tip occidental, să-i spunem? Putem vorbi de un conflict ideologic între măsurile restrictive și democrația de tip occidental?

***Ordinea aceea,
despre care vorbeam
adineauri, nu mai
există. Hegemonia
americană s-a
prăbușit, pentru
că a hrănit China
și a întărit-o.***

Ordinea aceea, despre care vorbeam adineauri, nu mai există. Hegemonia americană s-a prăbușit, pentru că a hrănit China și a întărit-o. Americanii, în timpul hegemoniei liberale, au crezut că, așa cum a spus un subsecretar de stat în 2005, „China devine un «reliable stakeholder» (partener de încredere – n. red.) dacă o ținem lângă noi”. Sperau că, dacă o pun în World Trade Organization, în toate instituțiile, ea se „îmblânzește”, deci SUA a avut, față de China, o politică împăciuitoare, despre care Churchill spunea că este modul prin care hrănești tigrul, sperând să te mănânce ultimul. Speranța era ca, încet-încet, să se liberalizeze, dar dimpotrivă, China a devenit o putere care își revendică, acum, propria sferă de influență. Pandemia este contextul care a demonstrat această confruntare. Ordinea s-a prăbușit, Occidentul și-a pierdut atractivitatea din anii 1990, „soft-power”-ul

nu mai este ce era. Pandemia i-a dat prilejul Chinei să arate cât de eficientă este, trebuie să recunoaștem că a avut o anumită eficiență – sigur, una bazată pe cu totul și cu totul alt sistem. China a demonstrat două lucruri contrare viziunilor occidentale. Primul este că bunăstarea nu este legată de sistemul democratic – în anii 1990, credeam că autoritarismele nu furnizează prosperitate, iar China a scos sute de milioane de oameni din sărăcie, într-un regim autoritar. A doua chestiune pe care a demonstrat-o China este că, în lupta cu pandemia, s-ar putea ca regimurile autoritare să fie eficiente – sau chiar mai eficiente, dar nu spunem asta cu toată gura. Caracatița aceasta benevolentă care este China nu dă cu pumnul în masă, vorbește foarte politicos și delicat, dar are instrumentele prin care, la un moment dat, te face dependent de ea fără să vrei, cam asta este strategia. În sensul acesta, China nu este URSS – în primul rând, nu are o ideologie mondialistă, în al doilea, este prea legată de economia lumii ca să poți face abstracție de ea, în al treilea, este profund naționalistă, nu doar la nivel de stat, dar și la nivel de cetățeni.

Geopolitica pandemiei a revelat o cu totul și cu totul altă scenă pe care se desfășoară jocul. În timpul Războiului Rece, deși nu vorbim de un război concret, toți eram aliniați, unii cu rușii, alții cu americanii. Va urma acum o nouă formă de aliniere. Cum? În ce forme? Marea întrebare aici este, de fapt, „ce va face Uniunea Europeană?”. Marea întrebare pentru noi, românii, probabil că va fi „Uniunea Europeană sau Statele Unite ale Americii?”. Pe cine iubești mai mult, pe mama sau pe tata? Dacă va trebui să alegem, cu cine alegem? Trebuie să gândim și acest scenariu. Orice schimbare de ordine mondială este o schimbare de viziune. Acest lucru nu înseamnă că Rusia nu rămâne vecinul nostru neprietenos, ci doar că polarizarea, la nivel mondial, nu mai este asta, Rusia va fi lăsată la o parte, ce se vede în Belarus acum demonstrează evident că așa stau lucrurile, nu este clar? Dacă nu înțelegem aceste lucruri, ne supunem unui risc de așezare în peisaj, un risc al inadecvării, al minoratului strategic.

După Războiul Rece, cine a fost perdantul? Perdantul a fost cel care nu a înțeles că formula lui Titulescu, „dați-mi o politică internă bună și vă dau o politică externă bună”, nu funcționează. Cei care

au câștigat au fost cei care au înțeles în anii 1990 că, de fapt, o politică externă bună conduce la o politică internă bună. Slavă Domnului, România a înțeles corect, dar uitați-vă la Ucraina și Republica Moldova sau la alte state, care au vrut relații bune și cu unii și cu ceilalți – ele nu au niciun viitor. Iar asta nu pentru că ar fi fost destinul de vină, ci pentru că nu au știut elitele să aleagă de la început încotro de duc. De ce nu au știut? Răspunsul este simplu: din rațiuni identitare. Neavând identitate, nici Belarus, nici Ucraina, nici Republica Moldova, au evitat problema fundamnetală.

Dacă nu știi cine ești, nu poți să ai o politică externă, pentru că nu știi în ce direcție să pornești. În Republica Moldova și în Ucraina, o jumătate privește spre modelul estic, iar cealaltă jumătate spre modelul vestic.

Deci, revenind, pandemia acum nu creează noua ordine mondială, dar ne ajută să o vedem mai bine, pe palierul mare. Pe palierul mic, la nivelul UE, în momentul când ar ajunge la dimensiunea economică, pe la sfârșitul anului, atunci pandemia ne va afecta și mica noastră ordine europeană. În momentul în care constăți că nu te mai duci la serviciu nu pentru că nu mai poți, ci pentru că nu-l mai ai, după lunile acumulate de furie și frustrări, la un moment dat începi să te exprimi politic și atunci începi să cerți guverne, lideri politici, Uniunea Europeană. UE nu se va prăbuși din cauză că nu a tratat bine pandemia – când va fi criza economică, liderii populiști, antieuropeni, vor avea muzică pentru urechile electoratului. Acesta va fi efectul pandemiei: nu direct, ci în zona economică, cu debușeu politic și, evident, strategic, ulterior. Prin întărirea discursurilor naționaliste și antieuropene, Uniunea Europeană ar deveni o fațadă, pentru că și-ar pierde consistența internă, nu ar mai avea o voce unică, o apartenență comună la o idee, la o aspirație, la o voință.

Apropo de o apartenență comună la o idee, domnule Dungaci, cum s-a comportat, în toată această problemă, Organizația Mondială a Sănătății (OMS)? Mai întâi a susținut narativul Chinei, conform căruia virusul nu s-ar transmite de la om la om, reușind astfel să înfurie SUA, care au anunțat oficial că, din 2021, se vor retrage

***Acesta va fi efectul
pandemiei: nu direct,
ci în zona economică,
cu debușeu
politic și, evident,
strategic, ulterior.***

din acest for mondial. Considerați că OMS „a făcut jocul Chinei” sau a fost vorba, poate, de o lipsă de implicare serioasă în această situație?

Sociologia corupției ne spune că, în cazul unei organizații mondiale în care ai reprezentanți ai multor state, unele sărace, aceștia sunt ținte pentru corupție. Organizațiile de acest tip nu au putere politică, nu au putere decizională, mai mult decât puterea pe care le-o dau cei care au investit în ele și le susțin – adică SUA. Dacă America nu vrea, nu se mai întâmplă nimic. Și-atunci aceste organizații, prin structura lor, sunt și coruptibile, și slabe, permițând unor personaje cu idiosincrazii, unele evidente, să și le exprime public și să implice instituția. China fiind foarte benevolentă, retragerea SUA din unele organizații internaționale, din OMS, a permis multor funcționari chinezi sau unor oameni apropiați Chinei să ocupe acele locuri, oameni care nu provin din state care să aibă „probleme” cu lupta împotriva corupției. Toate acestea au creat un peisaj în care, din punctul meu de vedere, OMS și-a pierdut credibilitatea. De fapt, suntem în vremea în care

Suntem în vremea în care multilateralismul e în criză profundă, și la nivel UE și NATO și, logic, și la nivel ONU. Instituțiile care au fost încarnarea multilateralismului își pierd și mai mult din relevanță. Nu mai e vremea lor.

multilateralismul e în criză profundă, și la nivel UE și NATO și, logic, și la nivel ONU. Instituțiile care au fost încarnarea multilateralismului își pierd și mai mult din relevanță. Nu mai e vremea lor.

Cum comentați reținerile Occidentului cu privire la posibilele rezolvări ale problemei pandemiei, care tot de la est vin? Mă refer la cursa descoperirii unui vaccin, despre care am aflat de curând că a fost câștigată, în ordine cronologică, de Rusia, apoi de China.

Eu cred că, în primul rând, a fost reticența față de Rusia. Sigur, rușii sunt buni pe ceea ce știu ei să facă în domeniul armamentului – totuși, sunt și acolo

discuții. Dar, în acel domeniu, ei fac asta cu relativ succes și recunoaștere. Dar în medicină, vaccinuri sau lucruri de genul acesta, ei nu au performanțe, așa că e de bun simț să pui descoperirea rusească sub semnul întrebării. Ei bine, cu vaccinul chinezesc este ceva mai complicat. Nu au fost reticențe chiar atât de vehemente, pentru că, totuși, China, tehnologic vorbind, stă mult mai bine decât Federația Rusă. Dar să știți că reacția față de vaccinul chinezesc va fi una inclusiv politică și geopolitică, pentru că sunt convins că americanii și europenii se vor uita foarte atent la modul în care diverse state vor veni în întâmpinarea acestui demers, pentru că gestul va fi politic. Păstrând proporțiile, este ca și cum ai cumpăra rachete S-400 – sunt mai bune, sunt mai proaste? Nu știu. Dar le cumperi de la ruși. Așadar, faci un gest politic și strategic.

Deci nu putem vorbi de crearea unor „punți” din punctul de vedere medical, spuneți dumneavoastră. Tot ideologică rămâne rezolvarea problemei sănătății populației?

Dacă virusul este chinezesc și este rău, de unde știm că vaccinul, tot chinezesc, este bun? Adică aceasta este o decizie politică, nu are de a face cu domeniul sănătății, asta este o naivitate. Când se polarizează politic și strategic un domeniu, nu specialiștii vorbesc – ei pot să vorbească, dar nu mai contează la nivel de decizie, pentru că decizia nu o iau ei. Totul este politic și strategic în această pandemie, de asta va fi o tăcere mai mare pe subiectul vaccinului chinezesc, tocmai pentru că este greu de contestat backgroundul tehnologic. China îl are, în cazul Rusiei este simplu de combătut. Deci nu trebuie să ne așteptăm la decizii pe baza evaluărilor specialiștilor din sănătate, nici vorbă. Totul este și va fi politic.

Într-o criză de sănătate, așadar, putem vorbi de „state-adversare” ideologic, putem defini tabere, actori principali și actori secundari. Dar putem spune cine are mai mult de câștigat și cine are mai mult de pierdut din toată pandemia?

Nu aș vrea să mă refer la morțile și victimele făcute de acest virus. Aici, este clar, vorbim de o tragedie. Cine are de câștigat dintre marii actori, o să vedem. Pandemia setează scena, ea nu

decide. Noi suntem acum ca într-un duel dintr-un western american, în care cei doi stau față în față. Oamenii s-au retras în saloane și în case, ca să vadă duelul final, care încă nu are un câștigător. Pentru România e timpul să înțeleagă că trebuie să gândească altfel și, într-o mare măsură, pe cont propriu. E ceea ce nu am făcut de 30 de ani.

Duelul final este, prin urmare, între SUA și China?

Între SUA și China indiscutabil, restul sunt note de subsol – importante, pentru cei ca noi, care stăm lângă un agresor cum este Federația Rusă, dar nu sunt pe scena mare. Eu cred că s-a decis ca Putin să fie președinte pe viață inclusiv din cauza viitoarelor provocări. Rușii au înțeles foarte bine că rolul lor acum este foarte complicat, deci au nevoie de stabilitate internă, o verticală eficientă a puterii care să răspundă provocărilor. Sigur, nu e clar dacă populația nu s-a săturat și ea, dar deocamdată nu e cazul să anunțăm, precum Petrică, că vine lupul.

Uniunea Europeană ce dimensiune are în acest tablou?

Dimensiunile pe care și le construiește ea. Chinezii urmăresc destabilizarea spațiului euro-atlantic. Nu e clar dacă lor le convine Trump sau Biden mai mult, la Washington. Eu, dacă aș fi chinez, aș vrea să câștige Trump, pentru că așa mai pot să sper că nu toți europenii îl vor urma, mai pot să „rup” SUA de Europa, mai pot să spun „uite ce face nebunul”. Dar dacă vine unul ca Biden, despre care poți să spui orice, numai că este nebun nu – nu că Trump ar fi! – și face un lucru pe care l-ar face și Trump, strategic vorbind, China nu s-ar mai putea servi de propaganda masivă de tipul „un monstru cu care nu te poți alia, un tip pe care nu te poți baza”, pe care o folosește acum cu Trump. China va urmări atragerea de partea sa a Uniunii Europene. Paradoxal, aparent, China face acum ceea ce Rusia încerca să facă cu ani în urmă: să dezbină spațiul euro-atlantic! Doar că ieri UE condamna aceste tentative, dar astăzi, când e vorba de China, tace și dă semne că acceptă tangoul chinezesc. Este riscant nu doar pentru UE, dar și pentru state ca România, pentru care America este și va rămâne partenerul strategic indiscutabil.

***China va urmări
atragerea de partea
sa a Uniunii Europene.
Paradoxal, aparent,
China face acum ceea
ce Rusia încerca să
facă cu ani în urmă:
să dezbină spațiul
euro-atlantic!***

Interviu realizat de Vali Rupa

Dan Dungaciu este profesor universitar la Facultatea de Sociologie și Asistență Socială a Universității din București și Directorul Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române (ISPRI). Este coordonatorul Masterului de Studii de Securitate și Analiza Informațiilor al Universității din București. Este membru al mai multor asociații internaționale și naționale de profil.

Andreea Miță și Valentin Rupa, autorii acestui material, sunt membri ai proiectului studențesc Atelierul de Analiză a Mentalităților și Culturii de Masă (AMIC), Facultatea de Istorie, Universitatea din București.

Felician Săteanu, proiectul fotografic „Zile de coasă la Copalnic-Mănăștur”

Emanuel Luca, proiectul fotografic „Zile de coasă la Copalnic-Mănăstur”

arte
media
științe
**Așa cum
s-a văzut**

„Ca întotdeauna, indiferent de culoarea politică a oficialilor, măsurile de sprijin i-au ocolit pe artiștii independenți.”

(Cristina Rusiecki)

Teatru. Salvările independenților

CRISTINA RUSIECKI

În sfârșit, pare că am depășit întrebarea care a animat lunile verii, dacă e bine sau rău să se redeschidă teatrele. În tot acest timp, actorii și-au clamat nevoia de a se întoarce pe scenă. Au militat pentru dreptul lor de a se întâlni cu publicul și de a-și face meseria. Drept este că printre cei foarte vocali s-au numărat și cei ce voiau să revină la șușanele care le aduc bănuți, nu neapărat la spectacolele din teatrul de stat unde sunt angajați. Oricum, discuția este deja consumată. Teatrele se redeschid. Cât public vor avea rămâne de văzut. La spectacolele ținute în aer liber, în Herăstrău, cu toate regulile de distanțare, spectatorii nu au umplut toate locurile. Însă lunile de vară, când oamenii alegă în vacanță încolo și încoace, nu sunt neapărat cel mai bun etalon. La reprezentațiile cu acces liber, din Cișmigiu, organizate de ARCUB, cererea a fost mare.

Regulile, oricum, sunt stricte: două locuri distanță între spectatori, mască obligatorie, dezinfectare riguroasă a tuturor scaunelor înainte și după fiecare reprezentație. Dacă se respectă distanțarea ca la carte, teatrele vor juca la o capacitate de 25% din sală. Pentru sălile mari ale teatrelor de stat mai merge cum mai merge. Ce te faci însă cu teatrele independente care au în jur de o sută de locuri? Pentru acestea este condamnare la moarte. Nesubvenționate, ele trebuie să plătească actorii, personalul de scenă, plasatoarele,

chirie, utilități etc. doar din încasări. Dacă au doi-trei angajați, trebuie să le plătească și lor salariile. Și asta după ce jumătate de an au fost închise. Cum spuneam, moarte curată. Ca întotdeauna, indiferent de culoarea politică a oficialilor, măsurile de sprijin i-au ocolit pe independenți. Aportul lor la viața teatrului este indiscutabil. Multe dintre experimentele valoroase ale ultimilor ani aici au avut loc. Mulți tineri care nu frecventau teatrul aici au prins gustul acestei arte. Multe programe pentru comunitățile defavorizate aici s-au derulat. Multă pasiune, talent și dedicație din partea artiștilor independenți pe scenele lor mici au curs. Chiar dacă onorariile independenților, de cele mai multe ori, de abia le asigură subzistența.

Apel pentru salvarea teatrelor independente

Ca urmare, la inițiativa Teatrului Apollo 111, mai mult de douăzeci de teatre independente din București și din țară au lansat, pe 31 august, un apel pentru salvarea lor, adresându-se autorităților – Guvernul României, Ministerul Culturii, Ministerul Finanțelor Publice, Ministerul Fondurilor Europene România, Primării și Prefecturi – pentru a le cere sprijin financiar concret pentru următorul an. „Zeci de spații culturale independente și mii de artiști și lucrători culturali independenți din toată țara riscă să rămână fără venituri și în imposibilitatea de a-și continua activitatea și de a se autosuține. Lipsa de implicare a autorităților în sprijinirea spațiilor culturale

independente în următorul an ar demonstra o gravă neînțelegere a rolului esențial pe care acestea îl joacă în prezentul și viitorul cultural al României”, atrag atenția independenței.

Ca întotdeauna, oamenii...

Așa cum s-a dovedit de sute de ori în timpul pandemiei, în situații disperate, cei ce au sărit în ajutor, prin donațiile lor, au fost tot civilii. Solidaritatea spectatorilor, a colegilor actori și regizori s-a dovedit și în cazul Teatrului de Artă. Bogdan Budeș, regizor și strălucit traducător, extrem de activ și de prizat pe social media, a făcut un apel pentru ajutarea Teatrului de Artă, aflat în situația de a nu-și putea onora datoriile la chirie. Ceea ce echivala, de fapt, cu a-și înceta existența. Bogdan Budeș a adresat spectatorilor rugămintea să doneze o sumă cât de mică pentru salvarea teatrului la care colaborează. Nu mică a fost mirarea tuturor când în trei zile s-a strâns toată suma necesară. Mulțumirile celui care cu multă trudă a înființat acest teatru independent, actorul George Constantinescu, destinate celor trei sute de donatori, au fost – de ce să ne temem de cuvinte mari? – cutremurătoare: „Și atunci am înțeles de ce eu, George Constantinescu, am 37 de ani, nu am copii, nu am familie, nu am casă... am înțeles pentru ce tot chinul, toate sacrificiile, toate greutățile din acești opt ani. (...) Nu știu ce urmează. Știu doar că nu o să renunț, iar acum știu că sunteți și VOI aici”. Textul lui aduce puțină lumină asupra eforturilor, pentru cei ce nu le cunosc, cu care se confruntă independenței. Iată câteva fragmente: „Se pare că încă sunt mic în fața vieții. Când a început pandemia, am simțit că o lume creată cu greu, Teatrul de Artă București, se destramă, se desface în bucățele mici, se împrăștie. Am luptat cum am putut, alături de familia de la teatru, pentru a-l salva”. Sprijinul cerut autorităților din București a rămas, evident, fără răspuns. „Când am sunat la Școala Italiană și le-am propus parteneriatul pentru o stagiune estivală în curtea lor, iar ei au spus DA, cu toată convingerea, în doar trei minute de convorbire telefonică, am simțit că ne umplem plămâni cu aer curat. Prima gură de aer, de luni bune încoace. Când am cerut și-apoi am așteptat, în zadar, de la Primăria Sectorului 2, sprijin pentru scena necesară stagiunii în aer liber, iar am

***Ca întotdeauna,
indiferent de culoarea
politică a oficialilor,
măsurile de sprijin i-au
ocolit pe independenți.
Aportul lor la viața
teatrului este
indiscutabil. Multe
dintre experimentele
valoroase ale ultimilor
ani aici au avut loc.
Mulți tineri care nu
frecventau teatrul aici
au prins gustul acestei
arte.***

căzut. Ne-am luat inima-n dinți însă și i-am cerut ajutor doamnei Maia Morgenstern, iar răspunsul ei a fost instantaneu și categoric: trebuie să vă ajutăm!”.

Printre cei ce au înțeles situația disperată cu care se confruntă independenței se numără și Teatrul „Nottara”. În spiritul solidarității de breaslă, acesta și-a pus la dispoziție spațiul de joc câtorva teatre independente. Sperăm că exemplul său va fi urmat și de alte instituții. Altfel, lucrurile par să se întoarcă la viață. Repetițiile sunt în toi, invitațiile la premieră au început să curgă. Nu putem spera decât ca toți cei care lucrează în teatru să rămână sănătoși.

Poezie și muzică. Apogeul online-ului

YIGRU ZELTIL

Pe unele site-uri a circulat zvonul conform căruia, de la 1 octombrie 2020, Facebook ar urma să interzică transmisiunile live care conțin muzică. În mod absurd, politica oficială citată în respectivele articole a fost strecurată cu ani în urmă în termenii și condițiile rețelei, fără a produce niciun efect până acum. Nu știm ce s-ar putea întâmpla în continuare, însă nu ar trebui să ne schimbe atitudinea: merită savurate, pe cât îi stă fiecăruia în putință, aceste momente de maximă diversitate a ofertei culturale accesibile online, fără a uita de problematica susținerii artiștilor...

Concursul Internațional George Enescu a debutat la sfârșitul lunii august; timp de o lună, prestațiile a 184 de instrumentiști (secțiunile: violoncel, vioară, pian) și 21 de compozitori din 39 de țări sunt transmise gratuit pe site-ul festivalului (<https://www.festivalenescu.ro/program/>), urmând ca semifinalele și finalele să fie organizate, dacă nu vor mai fi iarăși obstacole, în mai 2021, la Ateneul Român, în timp ce la secțiunea compoziție vom afla cine a câștigat pe data de 20 octombrie.

La inaugurare (transmisă online, precum și pe TVR1) a fost prezentată în premieră mondială lucrarea distinsă cu premiul I al Concursului Enescu din 2018, „Concertul pentru clarinet și orchestră” de Alexandru Ștefan Murariu (solist: Aurelian Băcan), urmată de un „triplu concert” (gen care a mai fost ilustrat la noi doar de Paul Constantinescu) pentru vioară, violoncel și pian, „Brahmsodia” lui Dan Dediu (avându-i ca soliști pe trei laureați din edițiile precedente: violoncelistul Valentin Răduțiu, violonista Gyehee Kim și pianista Victoria Vassilenko, acompaniați de Orchestra Filarmonicii George Enescu, dirijor: Josep Caballé Domenech). Având în vedere riscurile de sănătate și durata evenimentului, performanța acestor muzicieni este eroică.

Din programul ultimului festival Enescu, după cum se știe, a lipsit muzica spectrală. Dar din afara spațiului academic vine și noul proiect de cercetare al Asociației Jumătatea Plină, „Redescoperind muzica imaginară” (site în engleză, pentru un public internațional: <https://muzicaimaginară.substack.com/>), centrat pe explorarea din diferite perspective disciplinare ale conceptului introdus de Octavian Nemescu acum mai multe decenii, specia muzicii imaginare, cântată și performată în minte,

fără public – noțiune ce capătă un nou interes în contextul pandemic actual.

Revenind la spectacole, trebuie amintit concertul „Mari compozitori români” al Filarmonicii „George Enescu” (transmis pe data de 25 august, pe pagina de Facebook a Institutului Cultural Român), unde melomanii s-au putut delecta cu interpretări inedite ale unor lucrări de Enescu, Silvestri și Lipatti. În schimb, nu sunt transmise online și concertele Turneului Internațional Stradivarius/Piazzolla 99 (3-20 septembrie), ce se desfășoară în aer liber. Violonistul Alexandru Tomescu, alături de artistul argentinian de bandoneon Omar Massa, a prezentat un program din care nu lipsesc Bach, Handel, Beethoven, Porumbescu sau Enescu, dar care pune accentul pe lucrările lui Astor Piazzolla (cel care a consacrat „nuevo tango”), prezentând totodată și o lucrare muzicală în primă audiție, „A Cry for Solitude”, a compozitorului Dan Popescu.

Cea de-a XXIV-a ediție a Festivalului de Jazz de la Gârâna s-a desfășurat la începutul lunii august cu un public de câteva sute și cu un program restrâns la câte trei concerte pe zi. Formațiile românești de pe afiș au fost Balkanamera Jazz Q, Emy Drăgoi Group, Marius Pop Band și VanDerCris – toate „fusion”, cu elemente de jazz „gitan” în cazul formației lui Emy Drăgoi. Dintre invitații străini care au riscat să ajungă în România, cel mai frapant a fost cazul trompetistului Markus Stockhausen (fiul regretatului compozitor), ai

căruia colegi de formație au refuzat să vină, iar acesta s-a bazat pe mijloace electronice pentru a livra un excelent concert solo în manieră nordică.

Un al doilea eveniment notabil, la începutul lui septembrie, a fost Green Jazz (& Theatre) Fest XII, ediție, cum altfel, „pandemică”, la care au performat Adi Stoenescu Group, duo-ul format de Corina Sîrghi și Cătălin Răducanu, Edgar Knecht meets Frederik Köster (aceiași care au fost prezenți și la Gârâna Jazz Fest!) și, în cadrul unui concert online gratuit, cvintetul câștigătorilor polonezi ai competiției Zbigniew Seifert, printre care violonistul Mateusz Smoczyński.

La sfârșitul lunii iulie, din Open Camp Vaslui (comuna Valea Mare-Negrești) a fost transmis Outernational Virtual Festival, derivat din Outernational Days, organizat de cei de la The Attic sub umbrela eclectică a conceptului de „outernational”, ce subsumează totalitatea genurilor de muzică din lume ale căror circulație se sustrage formatelor industriei muzicale, de la muzică experimentală (para)academică până la tipuri folclorice și urban-vernaculare, inclusiv muzica lăutărească și manea sau echivalente de pe alte meridiane – cum ar veni, de toate pentru toți hipsterii! Fanfara de la Valea Mare, Anton Pann Ensemble și Milan W. and the Tulnic Ensemble of Avram Iancu au oferit cele mai notabile momente folclorice ale festivalului. O interesantă fereastră

Milan W. & The Tulnic Ensemble of Avram Iancu, sursa foto: Facebook Outernational Days

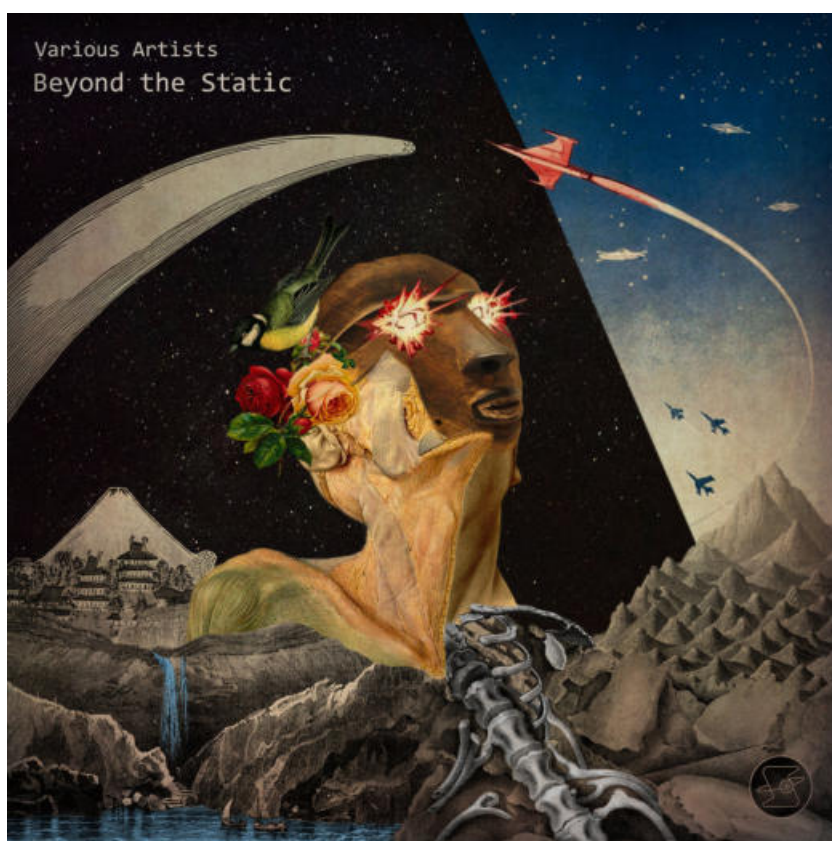
de șamanism a fost livrată de performance-ul El Madre (cel mai nou proiect al unei prolifice artiste independente, Andreea Tincea). Românii de la Al'iikhwa Ra, Mitoș Micleușanu și, nu în ultimul rând, duo-ul Bogdana Dima & Diana Miron au ilustrat spectrul experimental... Pe lângă aceste live-uri (incluzând și un concert de muzică indiană cu Mohamad Zadari, Avadhut Kasinadhuni și Sara Nezamoleslami), au fost prezentate și o serie de filme-concert, dintre care surprizele cele mai plăcute mi-au oferit formația românească Multumult și percuționista austriacă Katharina Ernst.

În ceea ce privește materialele discografice din această perioadă, poate cel mai remarcabil este „Beyond the Static”, o compilație de pe netlabel-ul curatoriat de Andrei Barbu (cărui îi aparține și excepționala copertă), Soundsphere, ce realizează un melanj de muzică experimentală/ambientală cu literatură/poezie contemporană, sub semnătura mai multor artiști din România, Japonia, Marea Britanie, Statele Unite și Ucraina, de la Lala Mișosniky până la Miron Ghiu.

Vamăioților nostalgici – și, din păcate, numai lor – le pot recomanda albumul de debut al formației timișorene Monokrom, „Sirene de ambulanță”, un amestec, fără alte ambiții, de influențe vizibile din rock-ul alternativ românesc al ultimelor decenii.

Un alt fel de nostalgici, ai epocii ambient techno și psytrance, s-ar bucura de noul album de la Ada Kaleh (alias-ul lui Iulian Cuculea), „Nodus tollens LP”, lansat în format digital și pe vinil (cu o copertă semnată de Anca Popa). Deși se folosește de tape loops, nu este un omagiu muzicii minimaliste clasice, așa cum este semnalat în mod înșelător de către cei de la Telekom Electronic Beats, însă se îndreaptă în aceeași direcție meditativă...

Pentru a face trecerea de la muzică la poezie, trebuie amintit aici și tradiționalul eveniment Maratonul de Poezie și Jazz, ajuns la ediția a XII-a, ținut la Muzeul Literaturii Române de Ziua Limbii Române și difuzat anul acesta de Radio România Cultural. Momentele de jazz și blues (Maria Răducanu, Cătălina Beța, Mike Godoroja & Blue Spirit, Nadia Trohin, Mircea Tiberian)

au însoțit lecturile publice a 11 poete și 11 poeți din generații diferite, de la Ioana Crăciunescu și Bogdan Ghiu până la Mina Decu și Luca Ștefan Oatu – o diversitate laudabilă, având în vedere situația tristă a breșlei literare...

În plan editorial, semnalăm în numărul trecut apariția noii edituri conduse de Călin Vlasie, Rocart, în apropiere de Pitești. Surprinzătoare pentru mine a fost cartea Danielei Bîrzu, „Zone de acces”, care prelungește convingător filonul ilustrat în deceniul trecut de Claudiu Komartin, de poezie neoexpresionistă cu tematici ce tind către postumanism:

**„există pericolul să văd prin mine
și văd organe desprinzând-se de
sistemul nervos central, funcționând
singure, ticăind.
și văd
visele mele de zgură.”
(„construcții”)**

Un alt eveniment discret a fost introducerea în lanțurile de distribuție de către Casa de Pariuri Literare a mai multor volume semnate sau îngrijite de Virginia Olaru, cum ar fi antologia Festivalului Gellu Naum (pe care îl organizează), „Atenție, nu se mai închid ușile!”, și mai cu seamă cea mai nouă plachetă a ei, „Ba pe față, ba pe dos”, recomandată de Nora Iuga.

La Tracus Arte, un anume A. Caius a scos un volum numit „Maimuța și ecograful”, titlu menit să surprindă un anume aliaj de spirit ludic și de critică asupra (încă?) postmodernității noastre:

**„Ploi și televizoare
Într-o lume de ploaie
Adeseori ne bucurăm
Și cu umbre de soare.
Sperăm și continuăm
Să privim televizoare
În lumi mereu mișcătoare,
Trăim sau supraviețuim?”**

În schimb, cred că evenimentul poetic cel mai semnificativ al perioadei este proiectul Airborn Particles, coordonat de Ioana Morpurgo Baetica, care

**... cred că
evenimentul poetic
cel mai semnificativ
al perioadei este
proiectul Airborn
Particles, coordonat
de Ioana Morpurgo
Baetica, care a
adunat laolaltă o sută
de poeți din 45 de țări
pentru a compune un
text colectiv...**

a adunat laolaltă o sută de poeți din 45 de țări (de pe cinci continente!) pentru a compune un text colectiv, un așa-zis „poem renga” (specia japoneză a poemului în-lanț) modernizat, abordând pulsul actualității printr-o pluralitate de voci și sensibilități – o acută globalizare a acțiunii poetice în izolarea la care ne-a constrâns o altă globalizare, cea pandemică!

P.S. O altă surpriză ne-a oferit Mircea Cărtărescu, anunțând publicarea unui volum cu totul nou de poezii (cel anterior, „nimic”, fiind publicat în 2010, dar scris, conform autorului, la începutul anilor 1990, înainte de renunțarea la versuri în favoarea prozei), aparent scrise cu ocazia carantinei: „nu striga niciodată ajutor”. Precum în „nimic”, dar cu limbaj încă și mai esențializat, aceste versuri noi ilustrează latura deprimistă a lui Cărtărescu, întrezărită în jurnalele sale:

**„nu mai vreau, nu mai știu, nu mai pot
să scriu
vreau doar să țip și să plâng”
(„înainte scriam cu ochii arzând”)**

Proză. Premii literare și topuri de vânzări: piramide, bule și linii de ruptură

NICU ILIE

Fie fortuit, fie forțat de restricțiile pentru adunări publice, anul literar 2019 s-a prelungit până în această toamnă, care a debutat cu premiile USR și a continuat cu premiile Sofia Nădejde. Cum unele trofee nu s-au acordat și cum sloganul „premiul e pe noroc sau pe afinități, nominalizarea e cea care contează” s-a tot adevărit în timp, vom nota cărțile care au primit nominalizări și vom lăsa premianții să se bucure de diplome în tăcere.

Premiile Uniunii Scriitorilor, la secțiunea „proză”, au notat ca nominalizări volumele *Ultima cruciadă* de Simona Antonescu, *În drum spre Ikaria* de Gabriel Chifu, *Și se auzeau greierii* de Corina Sabău, *Depozitul de bătrâni* de Florin Toma. În secțiunile dedicate limbilor minoritare, proza s-a regăsit doar în sectorul maghiar, cu romanul *Ciunțiții* de Hajdú Farkas-Zoltán și nuvelele *Magnebeșase* de Borcsa Imola. Nominalizările pentru traduceri au venit aproape toate de pe Raftul Denisei: António Lobo Antunes, *Până ce pietrele vor deveni mai ușoare ca apa*, traducere de Dinu Flămând și Anca Milu Vaidesegan, J.M. Coetzee, *Ținuturi în crepuscul*, traducere de Irina

Horea, Evgheni Vodolazkin, *Brisbane*, traducere de Adriana Liciu, Yukio Mishima, *O dimineață de iubire pură*, traducere de Andreea Sion, plus Miklós Bánffy, *Trilogia transilvană* (vol. I, II, III), traducere de Marius Tabacu, apărută la Tracus Arte.

Premiile „Sofia Nădejde” pentru Literatură Scrisă de Femei, cu o miză în creștere pe măsură ce scriitoarele au echilibrat balanța relevanței și valorii, au, pentru proză, două secțiuni – una titulară și una pentru debut. Juriul a avut în față nu doar cărțile din 2019, ci toate titlurile apărute de la precedenta ediție. Astfel, pe cele două liste s-au găsit și cărți ieșite anul trecut, dar și titluri recentissime: *Sonia ridică mâna* de Lavinia Braniște, *Hipodrom* de Nora Iuga, *Toți copiii librăresei* de Veronica D. Niculescu, *Prevestirea* de Ioana Pârvulescu, *Complezență. Înălțarea la ortopedie* de Simona Sora, *Tot ce i-am promis tatălui meu* de Ioana Maria Stăncescu, *Copiii lui Marcel* de Ema Stere, *Orașul promis* de Valentina Șcerbani. Deși Sanda Cordoș, câștigătoare a unui premiu special, argumentează printr-o trimitere la marginalii importanța premiilor „Sofia Nădejde” – „Într-un fel, premiile Sofia Nădejde scot la iveală o dimensiune esențială (a artei în general): puterea celor fragili, forța periferiilor” –, putem totuși vorbi de rezultatul concret, palpabil, al politicilor de gen. Oricât de discrete sau de incoerente ar fi fost acestea în România, simplul fapt că se-poate-la-alții sau că așa-ar-fi-să-fie, simplul import al formei, a exercitat, în acest caz, o presiune utilă, cu rezultat fericit. Sau, cum tot Sanda Cordoș spunea: „o literatură cu destule scriitoare foarte serioase și deosebit de profunde, care au dat (sau chiar acum, când eu scriu aceste rânduri, lucrează la) cărți tulburătoare în multe privințe, care aduc la expresie și fixează situații ori nuanțe (definitorii!) ale condiției umane”.

În căutare de liste și topuri, ne amintim de nominalizările, tot pentru 2019, anunțate în primăvară de Radio România Cultural, „Observator cultural” și „Ziarul de Iași”. Lista publicată de „Observator” include, pentru proză, volumele: *Sonia ridică mâna* de Lavinia Braniște, *Melancolia* de Mircea Cărtărescu, *ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat* de Alina Nelega, *Cartea Reghinei* de Ioana Nicolaie, *Și se auzeau greierii* de Corina Sabău, *București*,

***Deși Sanda Cordoș,
câștigătoare a unui
premiu special,
argumentează
printr-o trimitere la
marginalii importanța
premiilor „Sofia
Nădejde”, putem
totuși vorbi de
rezultatul concret,
palpabil, al politicilor
de gen. Oricât de
discrete sau de
incoerente ar fi fost
acestea în România,
simplul fapt că se-
poate-la-alții sau
că așa-ar-fi-să-fie,
simplul import al
formei, a exercitat,
în acest caz,
o presiune utilă,
cu rezultat fericit.***

***Pentru piață, cartea
anului 2019, la proză,
se arată a fi, conform
topului Libris.ro,
„Ajută-mă să nu
dispar” de Petronela
Rotar. Cu un ritm de
unul pe an, romanele
de dragoste ale
Petronelei Rotar, lirice
și livrești, susținute și
de un blogging activ,
o propulsează în topul
vânzărilor, chiar dacă
ecourile acestora în
presa literară sunt
depășite de cele din
presa mondenă.***

marea speranță de Cristian Teodorescu. Pentru premiul oferit de „Ziarul de Iași”, nominalizații s-au numit „finaliști”, iar aceștia au fost: Stelian Tănase pentru *Marele incendiator*, T.O. Bobe pentru *Cartea neisprăvirii*, Dumitru Crudu pentru *Ziua de naștere*

a lui Mihai Mihailovici, Ioana Nicolaie pentru *Cartea Reghinei*, Bogdan Răileanu cu *Teoria apropierii*, Simona Antonescu pentru *Ultima cruciadă*, Lavinia Braniște pentru *Sonia ridică mâna*, Mihai Buzea cu *Recrutorii*, Alina Nelega pentru *ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic* și Alexandru Potcoavă cu *Viața și întoarcerea lui Halle*.

Agenția de Carte, bazându-se pe nominalizările de la „Observator cultural”, premiile RRC și Gala Tânărului Scriitor, a întocmit o listă pe care a deschis-o pentru voturile cititorilor. Procedura s-a încheiat în ultima zi de vară, iar topul rezultat include titlurile *Arșița* de Cosmin Perța, *Tonomatul* de Andrei Panțu, *Frica de umbra mea* de Cezar Paul-Bădescu, *Fracturi* de Mihai Victus, *Ziua de naștere a lui Mihai Mihailovici* de Dumitru Crudu. Chiar și când s-a plecat de la același univers, rezultatele sunt unele diferite și piramida voturilor a favorizat cărți și autori din alte cercuri, aproape fără mulțime comună.

Arșița, Cosmin Perța

A apărut de nicăieri, era un noiembrie ploios și rece. Prima dată a apărut ceața. O ceață mov, cum nimeni nu mai văzuse prin părțile-acelea. Era o ceață care-ți intra în suflet, care te mesmeriza. N-a apucat însă să se gândească prea mult la ea, pentru că, la câteva ore după apariția ceții, și-au făcut apariția primele blindate. În urma lor veneau scormonind pământul tancuri și mai în urmă au intrat camioanele cu prelată înșesate de soldați.

Când a ajuns Teofil la marginea satului, încărcau morții în remorcile camioanelor cu lamele buldozerelor. De la poalele pădurii, pe deal, se vedea piața centrală. Acolo stătuseră în urmă cu câteva ore lunetiștii. Piața era luminată, buldozerele își făceau treaba, totul părea liniștit, ordonat, perfect. În mijlocul pieței, încă se mai puteau vedea cârligele în care fuseseră atârnați cei osuțapatruzecișipatru de copii, iar sub ele câteva zeci de câini înfulecau ceva ce semăna cu niște șerpi. Ghicind cam ce ar putea fi șerpii aceia, Teofil s-a

Cu un ochi pe nominalizări, să îl aruncăm pe celălalt prin topurile de carte. Pentru piață, cartea anului 2019, la proză, se arată a fi, conform topului Libris.ro, *Ajută-mă să nu dispar* de Petronela Rotar. Cu un ritm de unul pe an, romanele de dragoste ale

Petronelei Rotar, lirice și livrești, susținute și de un blogging activ, o propulsează în topul vânzărilor, chiar dacă ecourile acestora în presa literară sunt depășite de cele din presa mondenă. O altă prezență în top este romanul *Noaptele Patriarhului* de Tatiana Niculescu. Autoare de biografii și de narațiuni după „povești de viață adevărate”, incluzând *Spovedania de la Tanacu*, draft al filmului de Cannes *După dealuri*, Tatiana Niculescu este, probabil, prozatorul cel mai implicat în realitatea socială care contează. O altă alegere a publicului este *Răzvrățiții*, de Cristina Nemerovschi, autor remarcat la debut, cu un deceniu în urmă, și care a dezvoltat un fantasy noir și sexualizat în apărarea căruia nu ezită să se certe și să-i insulte pe criticii literari care nu îl apreciază. Între alegerile pieței este și Stelian Tănase, dar nu pentru volumul remarcat de revistele literare, ci pentru titlul *Repertoarul amorului. 69 de povești de dragoste din istoria lumii*, apărut, și el, în 2019. În fine, *Cartea Reghinei*, de Ioana Nicolaie închide topul vânzărilor și reconciliază publicul și critica.

Cartea Reghinei, Ioana Nicolaie

Poarta mare, de lemn, cu acoperiș de draniță, s-a desfăcut într-o parte. Ulița era uscată, nici o baltă, ce noroc avuseserăm, se zbicise fiecare margine, cum ar fi fost după o ploaie? Așa ne-am dus, printre vecini, voie bună, lele Aurică, lele Sabina, lele Ioana. Voie bună, bade Anton, bade Alexandru. Eu m-am făcut nevastă de-acum, și merg tocmai la oraș, la Văralia, unde viața-i nespus de bună. O să-mi găsesc de lucru poate. Sau o să stau, ca mai toate femeile, acasă. O să sclipească locul, o să-mi aștept bărbatul cu prânzul sau cina puse, o să fac straturi încă din primăvară și-o să culeg coșuri mari de legume și de-arpagic, o să sap și-o să strâng, o să cos și-o să țes, o să fiu mereu trează, de la primul cântat al cocoșului, până grozav de târziu, de-ncap zeci de ani înăuntru și nu se mai face odată noapte. Și-o să-mi cresc copiii, ce dacă vă par în ceasul acesta numai o biată fetișcană, de unde așa supărare? Că binele așteaptă să-l iei, e cât dealul peste care-n două ceasuri am trecut.

Damian s-a uitat numai la mine, îi juca zâmbetul ca apa-n pahar, ce mai codană-și luase. Abia aștepta să-mi vadă iar părul, prins acum în coc de nevastă, să-l răsfire-ntre degete, să mă țină în brațe. O să-l iubesc, mi-am zis, când am ajuns la primul pod peste apă. Bolovani rotunzi sclipeau pe sub Someș.

***Însă, chiar și acest
public, rărit, rărit,
rărit, dovedește mult
prea mult că are
opțiuni semnificativ
diferite față de critica
literară.***

Suntem așadar în situația – logică și paradoxală în același timp – că publicul cumpărător de carte are o pondere infimă în societatea românească, după cum o spun și o repetă statisticile an de an, iar publicul cititor de beletristică e și mai mic – de ordinul lebedelor negre. (Rara avis in terris, nigroque cygno simillima, cum zicea, bat-o vina, latina. Recte, Juvenal). Însă, chiar și acest public, rărit, rărit, rărit, dovedește mult prea mult că are opțiuni semnificativ diferite față de critica literară sau față de „citorii profesioniști”, cum sună o expresie tot mai folosită. La rândul lor, cercurile literare sau „bulele”, cum le spunem în noul calc promovată de social media, deși „bulă” are un conotat peiorativ pe care „bubble” nu îl are, cu greu cern valori comune sau pun jaloane care să fie utile cititorilor „neprofesioniști”.

Film.

Despre TIFF în termeni de conținut

DINU-IOAN NICULA

In reflectarea unei ediții valoroase a festivalului coordonat de Tudor Giurgiu și Mihai Chirilov, presa a preferat să meargă pe linia facilă a știrilor cu impact mediatic, în detrimentul unui conținut care merita o prezentare exhaustivă, pe cât posibil analitică.

Glisând între soluția aplatizantă a desfășurării exclusiv online și perspectiva optimistă a proiecțiilor în sală, TIFF a trebuit să se plieze fluctuațiilor legislative, ajungând în cele din urmă să se țină în aer

liber, în perioada 31 iulie – 9 august. Auspiciile meteo extrem de favorabile au transformat această ediție de plein air într-o reușită în cadrul frame-ului dat, respectiv cu un număr mai mic de proiecții (maximum două în fiecare noapte, per locație) și cu lipsa quasi-generală a invitațiilor străini, a căror participare a fost îngreunată de protocoalele internaționale anti-Covid, și ele destul de variabile. Ca atare, s-a încercat să se dea juriului principal o alură multietnică, dar în fapt el a fost spre 100% românesc: regizoarea Adina Pintilie, producătoarea Ada Solomon, actorul clujean András Hatházi, dramaturgul târgmureșean Csaba Székely și scriitorul irlandez Philip O Ceallaigh, stabilit de mulți ani la București. Dintre cele 12 filme prezente

TIFF, Premiera filmului „Malmkrog” (r. Cristi Puiu), sursa foto: Facebook TIFF

în competiție, aceștia au decis să acorde Marele Premiu – Trofeul Transilvania producției australiene „Babyteeth: prima iubire” (regia: Shannon Murphy), prezentare convingătoare a dramei unei adolescente rebele, aflată într-un raport limită atât cu propria ei sănătate, cât și cu familia, luată pe nepregătite de aducerea în casă a iubitului-derbedeu (...cu toată surdina pusă, răzbat aici ecourile altor filme cu teenageri).

În mod firesc, un mai mare interes – inclusiv competițional – a suscitât secțiunea „Zilele filmului românesc”, în care s-au aliniat atât filme care au rulat pe ecranele românești („Colectiv”, de Alexandru Nanau, „Tipografic majuscul”, de Radu Jude, sau „Călătoria fantastică a Maronei”, de Anca Damian), ori pe ecranele internaționale („Malmkrog”, de Cristi Puiu), cât și avanpremiere, dintre care un interes aparte (soldat cu Premiul publicului) a trezit mult-amânatul „Proiecte de trecut” (după proza Anei Blandiana), devenit între timp „Și atunci, ce e libertatea?”, regizat de Andrei Zincă (inițial, realizatorul trebuia să fie Stere Gulea). Îndeobște, în luna iunie, când se desfășura uzual festivalul, publicul

acestor filme era preponderent format din studenți; cum ei s-au aflat în vacanță, aflusul de spectatori la numeroase proiecții s-a diminuat, dar altele au fost (aproape de) sold-out.

Printre acestea, „Malmkrog” de Cristi Puiu deținea capul de afiș, așa încât este un nonsens afirmația – venită din partea unora – că regizorul ar fi vrut să creeze publicitate filmului prin happening-ul introductiv (care, în primele secunde, părea chiar pus în scenă). Diatriba sa la adresa obedienței s-a văzut confirmată ad-hoc prin însăși lipsa oricărei reacții adverse din partea spectatorilor (deși mulți se vor fi simțit ultragiați), iar aplauzele destul de firave pot fi privite tot așa: unii s-au autocenzurat (nu era bine să fii văzut aplaudând un discurs care cheamă la vot anti-establishment, deși recent au fost cinești care au făcut propagandă de partid explicită), după cum alții au schițat bătăile din palme doar din politețe față de prestigiul imens al celui care a realizat „Moartea domnului Lăzărescu”. În pofida îndemnului autoincendiar al autorului, majoritatea spectatorilor au rămas până la finele celor peste trei ore de proiecție, beneficiind și de un Q&A cu

Malmkrog, regia Cristi Puiu

câteva clou-uri care le-au scăpat colportorilor de scandaluri (de pildă, faptul că Cristi Puiu a adus, într-un moment de impas al producției, doi preoți ca să sfințească locul de filmare de la Mălâncrav-Malmkrog...). Fără a entuziasma, dar și fără a plictisi, filmul amintește de somptuozitatea lui Visconti, statuaritatea lui Resnais și încărcătura de idei a dialogurilor din peliculele lui Rohmer, pe tematica

religios-elitistă a volumului „Povestire despre Antihrist”, scris de Vladimir Soloviov în 1899, care a stat și la baza mai puțin cunoscutului film „Trei exerciții de interpretare”, realizat de Cristi Puiu în anul 2012, la Toulouse.

La TIFF au existat însă și forme de protest nu discursive, ci specific cinematografice, iar unul

Lemn, regia Monica Lăzurean-Gorgan, Michaela Kirst, Ebba Sinzinger

dintre acestea l-a constituit documentarul „Lemn”, rodul muncii de aproape un deceniu al regizoarelor Monica Lăzurean-Gorgan, Michaela Kirst (Austria) și Ebba Sinzinger (Germania). În perioada izolării pandemice, tema tăierilor ilegale de masă lemnoasă („afacerea Schweighofer”) a fost privită ca fiind incomodă pentru putere, așa încât acest film (care analizează și fenomenul similar din Rusia și Peru) a avut acum o percutanță deosebită, mai ales în contextul proiectiei de la Arkhai Sculpture Park Vlaha, populat de creațiile monumentale din fân ale sculptorului clujean Erno Bartha. Dacă pentru acest film nu s-a văzut laureată, Monica Lăzurean-Gorgan a urcat pe scenă la festivitatea de premiere ca producătoare a documentarului „Acasă – My Home”, de Radu Ciorniciuc, distins cu premiul pentru cel mai bun lungmetraj românesc. Pe un subiect adus în actualitate la TIFF de regizoarea-activistă romă Alina Șerban și ulterior, la București, prin festivalul „One World Romania”, desfășurat în august sub egida „Parastasul rasismului”, documentarul premiat îmbină pitorescul Deltei Văcărești cu observația atentă a vieții unei numeroase familii de romi, procedeu obiectiv din care decurge meditația implicită asupra binomului stabilitate-călătorie existențială. De aceeași zonă naturală se apropie, cu destulă ambiție, și Eva Pervolovici în „Delta Bucureștiului”, o altă premieră clujeană.

Dintre avanpremierele filmelor de ficțiune românești, ar fi de menționat mai întâi „5 minute” de Dan Chișu, o glosă personală pe marginea unui mai vechi incident homofob de la cinematograful MȚR. Având o primă prezentare la Cluj, se lasă deja așteptate de publicul din țară filmele „Și poate mai trăiesc și azi” de Tudor Cristian Jurgiu și „Început” de Răzvan Săvescu.

Dramele vecinătății cu imperiul rus au generat trei documentare reușite: „Grădina sovietică” (regia: Dragoș Turea), despre cinicele experimentele genetice bazate pe radioactivitate din RSS Moldovenească, „Siberia din oase” (regia: Leontina Vatamanu), axat pe deportarea basarabenilor (făcută cu, neîndoielnic, „trenuri ale morții”) și „Totul nu va fi bine” (coproducție româno-ucraineană, realizată de Adrian Pârvu și Helena Maksyom), care are în centru urmările accidentului nuclear de la Cernobîl, film distins cu premiul juriului FIPRESCI. De o caldă primire s-a bucurat documentarul „Profu” (regia: Alex Bredea), despre un profesor de matematică bistrițean cam slobod la vorbe și la fapte, în timp ce mai puțin observat a trecut un alt film de gen, cu valențe superioare, „Casa cu păpuși” (regia: Tudor Platon), privire impenitentă, dar și acaparantă, asupra senectuții.

Acasă – My Home, regia Radu Ciorniciuc

4 producții românești din „TIFF Unlimited, filme și muzică sub clar de lună”

Pentru cinefilii din Capitală, care se deplasează mai greu la Cluj sau, odată ajunși acolo, sunt puși în fața unor alegeri dificile care-i fac să rateze unele filme, în fiecare an se organizează și o ediție post-TIFF bucureșteană. Preluând o parte din titlatura ediției 2019 – „TIFF Unlimited, filme și muzică sub clar de lună” – care s-a desfășurat timp de trei zile la Verde Stop Arena, manifestarea din acest an se intitulează „Cinema sub clar de lună” și este programată à la longue, în weekend-urile din perioada 7 august - 27 septembrie, în curtea interioară a Casei Florescu-Manu, de pe Calea Victoriei. În semn de continuitate, filmul de debut a fost același cu care s-a deschis și TIFF-ul, „La Belle Epoque / Cei mai frumoși ani” în regia francezului Nicolas Bedos, dar selecția (responsabili: Răzvan Brăileanu și Oana Furdea) nu se limitează la producții care au rulat la TIFF și nici la titluri din portofoliul distribuitorului Transilvania Film (firește, acestea sunt majoritare), ci mizează pe o mai mare diversitate.

Un interes special a suscitât cvartetul de avanpremiere românești, programat în perioada 27-30 august. Trei dintre ele – „5 minute” (regia: Dan Chișu), „Și poate mai

trăiesc și azi” (regia: Tudor Cristian Jurgiu), „Și atunci, ce e libertatea?” (regia: Andrei Zincă) – au fost proiectate și la TIFF, iar „Otto barbarul” (regia: Ruxandra Ghițescu) a fost prezentat pentru prima oară în România, premiera absolută având loc recent, la Festivalul de la Sarajevo. Două generații de cineaști, despărțite ca vârstă de aproape trei decenii, s-au întâlnit nu doar sub lumina lunii, ci și sub cerul înstelat care, de la Kant citire, ar trebui să fie sinonim legii morale. Și, într-adevăr, problematica etică apare în planul din față al tuturor celor patru filme.

Prin „5 minute” (care a mai fost văzut de publicul bucureștean în toamna anului 2019, în cadrul „Les films de Cannes a Bucarest”), Dan Chișu readuce în atenție un episod de tristă amintire din istoria recentă a vieții cinematografice românești: incidentul homofob din anul 2013, petrecut la proiecția filmului american „The Kids Are Ok”, în sala de cinema a Muzeului Țăranului Român (premiers de un alt scandal de acest fel, întâmplat în 2011 chiar la DaKINO, festivalul patronat de cineast). Poate fiindcă „MȚR” a rămas ca ecou în conștiința publică, acesta

5 minute, regia Dan Chișu

5 minute, regia Dan Chișu

este singurul lucru pe care Dan Chișu îl păstrează în comun cu respectivul caz, în rest schimbând aproape totul (inclusiv sala, care este ARCUB - Batiștei), poate și din imposibilități logistice, dar mai ales pentru a introduce în poveste o victimă: atât a huliganilor, cât și a comandantului dispozitivului de jandarmi, un colonel care a întârziat deliberat intervenția, dominat fiind de prejudecățile sale, care altădată l-au făcut ca, în civil, să arunce cu roșii în demonstrații de

la Gay Pride. Așadar, un portret în tușe groase, iar actorul Mihai Călin nu face decât să le accentueze și mai mult. Regizorul tinde să restabilească echilibrul construcției filmice prin înfățișarea febrilității pe care o creează acest caz într-o redacție mass-media, cu un patron veros căruia Emanuel Pârnu îi dă o cromatică bogată și cu o reporteră semi-ignorantă, dar super-răzbătătoare, memorabil întrupată de către Diana Cavallioti.

Și poate mai trăiesc și azi, regia Tudor Cristian Jurgiu

Mult mai școlit decât Dan Chișu, dar și mai puțin prolific (aflat abia la al doilea lung metraj, după „Câinele japonez”, care în 2013 a fost propunerea României pentru premiile Oscar, perdantă la fel ca toate celelalte), Tudor Cristian Jurgiu încearcă o elaborare mai sofisticată în „Și poate mai trăiesc și azi”, explicită raportare ironic-parodică la schema clasică a basmului. Cuplul celor doi eroi – Clara și Vlad –, ambii în jur de 30 de ani, este trecut prin diverse situații care nu urmează neapărat un fir logic sau congruent, revelând imposibilitatea de a trăi astăzi sub semnul magic al poveștii. Nici mitul național (parada de 1 Decembrie, spre care cei doi stau întorși cu spatele, certându-se) și nici mitul ortodox (Catedrala Mântuirii Neamului, în fața căreia eroii găsesc motive terre-à-terre pentru care sunt compatibili) nu pot ridica dragostea spre absolut, prăbușirea în contingent fiind iremediabilă. Utilizarea sporadică a diafilmului ca vehicul al narațiunii basmului este provocatoare tocmai pentru că pe acest suport ipostazierea este intermitentă, la fel ca și creația cu aspect de patch-work al lui Jurgiu, dar, din păcate, cineastul nu exploatează suficient *trouvaillle*-ul său. Rămânem cu emoția generată de lirismul frust al jocului celor doi actori, Nicoleta Hâncu și Bogdan Nechifor, precum și cu părerea de rău că a fost singurul film din cele patru care

nu a beneficiat de un Q&A, poate lămuritor asupra intențiilor mai absconse ale autorului.

După șase ani de la încheierea lui (timp în care regizorul a revizuit montajul filmului), a ajuns acum pe ecranele open-air „Și atunci, ce e libertatea?”, adaptarea liberă realizată de Andrei Zincă după nuvela „Proiecte de trecut” (care a și dat titlul filmului până de curând, când a fost schimbat), publicată de Ana Blandiana în volumul ei din 1982. Povestea realizării acestui necesar film de recuperare istorică începe în anul 2007, când proiectul depus de Stere Gulea câștigă finanțarea la concursul organizat de Centrul Național al Cinematografiei; ulterior, regizorul „Moromeților” se retrage, iar locul său este luat de Bogdan Dumitrescu-Dreyer (o speranță a cinematografiei românești, prin „Unde la soare e frig” – 1991, ulterior neconfirmată); în urma unor neînțelegeri cu autoarea-scenaristă, el este înlocuit de către defunctul (co)producător Călin Papură în 2012, cu Andrei Zincă. Și acesta a ajuns la un impas cu Ana Blandiana (care și-a retras numele de pe generic, așa cum a amintit în *speech*-ul ei savuros), dată fiind dezvoltarea cinematografică pe care cineastul stabilit în Statele Unite a făcut-o dincolo de cadrul nuvelei originare, o mostră de literatură de calitate,

Și atunci, ce e libertatea?, regia Andrei Zincă

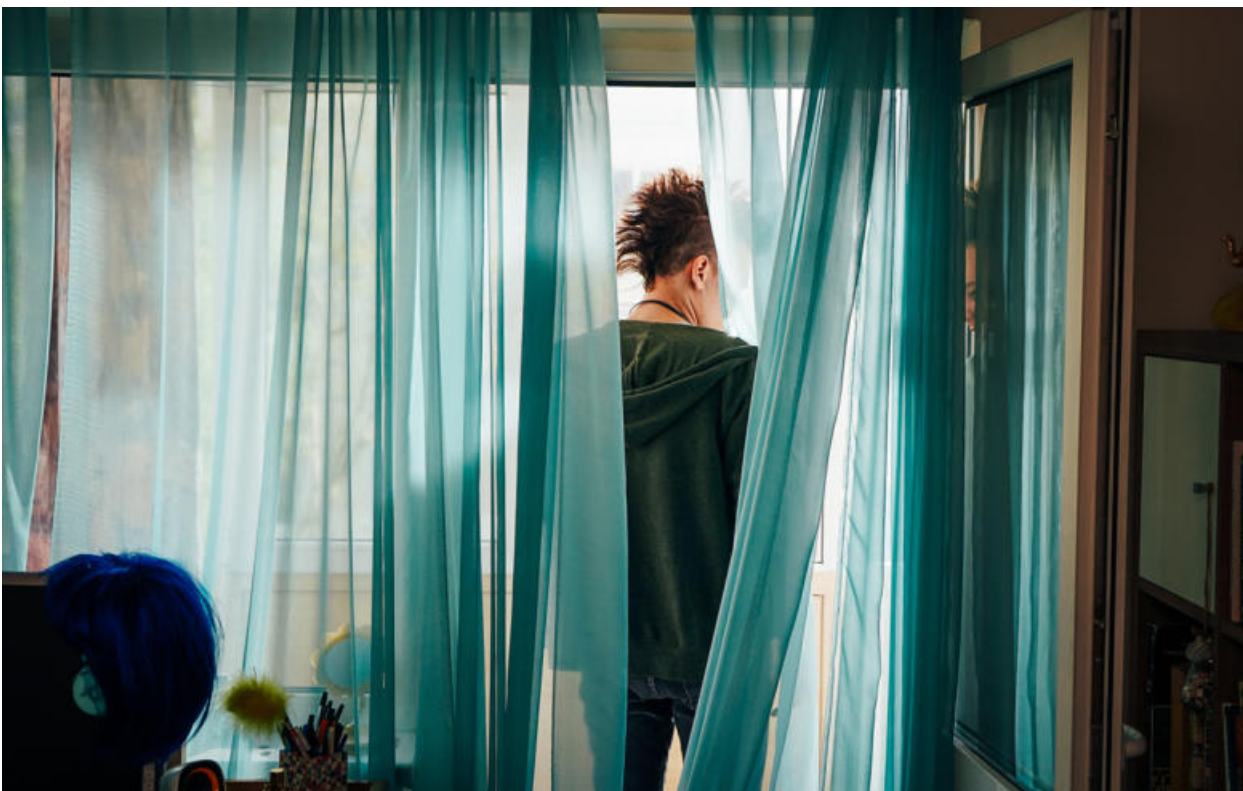

în siajul incriminării abuzurilor dejiste din perioada „obsedantului deceniu”. Andrei Zincă are ambiția de a da o viață reală personajelor pe care narațiunea subiectivă le înfățișează cu o tușă quasi-fantastică și reușește la nivelul eroinelor, mai ales prin Lulia Lumânare (care în plus, la Q&A, a demonstrat din nou că este o actriță care stăpânește un discurs elevat). Totuși, biografia personajului principal – profesorul de istorie jucat de Radu Iacoban – este artificial încărcată (spre deosebire de originalul literar) cu un subțire trecut ilegalist, care ar fi trebuit să transforme într-un proces de conștiință drumul său într-unul din trenurile morții (pe drept cuvânt le putem numi așa!) către domiciliul forțat din Bărăgan. Că acest lucru nu s-a realizat, este poate și minusul interpretului Radu Iacoban.

Cel mai împlinit film din cadrul tetralogiei românești ad-hoc, urmărită sub clar de lună, pare a fi „Otto Barbarul”, debutul în lungmetraj al regizoarei Ruxandra Ghițescu, absolventă a Media Art School din Karlsruhe. Temerea că vom avea o resuscitare cu

sex schimbat a lui „Alice T” (nu neapărat cel mai reușit film al lui Radu Muntean) a fost repede surmontată; „tânărului furios”, interpretat de Marc Titieni (student la UNATC, dar nu la actorie, ci la Comunicații Audiovizuale), i se construiesc determinări credibile, care gravitează în jurul sinuciderii iubitei sale, la care a asistat, dar nu a intervenit, lăsând-o să-și ducă la capăt dorința de extincție. Sursa de inspirație a constituit-o povestea-reportaj a vieții lui Octavian Albu (cel care a realizat muzica filmului), publicată în anul 2011 de către Sebastian Ispas, în „Decât O Revistă”. Regizoarea-scenaristă a preluat-o și, de-a lungul unor ani buni, a lucrat minuțios acest film care, trecând de ponciful rebelului cu suflet bun (în pofida unor ancore la care se putea renunța) și de cel al pattern-ului coming-of-age, a realizat o ipostaziere a frământărilor adolescentului din România de astăzi, determinate de condiția socială incertă a părinților intelectuali și băjbâielile autorităților însărcinate cu protecția sa, cum de factori meniți a-l împinge într-un labirint la capătul căruia îl așteaptă autodistrugerea.

Otto Barbarul, regia Ruxandra Ghițescu

Idei și societate. One World Romania sau alteritățile eclectice ale documentarului

AURELIAN GIUGĂL

În intervalul 21-30 august 2020 s-a desfășurat la București cea de-a 13-a ediție a Festivalului Internațional de Film Documentar și Drepturile Omului, One World Romania. Astfel, prin intermediul filmelor, a tuturor evenimentelor organizate, de la dezbateri, concerte etc., s-au prezentat, după cum organizatorii declară, „realități actuale din toate colțurile lumii”, o libertate a mentalităților ce încearcă nu să antagonizeze, ci să înțeleagă alteritatea, diversitatea culturală. Toate spectacolele s-au desfășurat în aer liber, proiectându-se nu mai puțin de 67 de filme grupate pe zece secțiuni.

Am văzut mai multe filme, câteva reținându-mi atenția. „Strada Deșertului nr. 143” (regia Hassen Ferhani) este un film despre magazinul-cafenea al unei femei solitare, Malika, o femeie ce trăiește stoic în vastitatea deșertului, raportându-se mereu la Dumnezeu ei,

unul ce o protejează și o liniștește. „Heimat e un spațiu în timp” (regia Thomas Heise) e un film dureros de frumos, cu imagini și cadre copleșitoare. Cu cerul mereu plumburiu, apăsător și lăptos, cu trenurile de marfă ce tot pleacă și vin, filmul se raportează la evoluția identității naționale din Germania secolului trecut. E ca o saga de familie, un fel de „Sibiriadă” a ideii de patrie. „Prezent. Perfect” în regia lui Shengze Zhu ne vorbește despre lumea streaming-urilor, a celor ce se filmează încontinuu realizându-și propriile spectacole (showroom-uri). Este o evadare din cotidian, o lume a prietenilor virtuale. Cotidianul alienant generat de munca mecanică, lipsuri sau chiar unele problemele medicale pe care le au unii dintre cei ce fac streaming converg către această lume a online-ului ce sparge rutina zilnică a protagoniștilor. În fine, „Funeralii de stat”, filmul regizorului ucrainean Sergei Loznitsa, este un montaj de imagini de la funeraliile lui Stalin din martie 1953. Filmul se vrea citit în notă critică, dar, de fapt, spectatorii sunt puși față în față cu emoțiile, spaimile și neliniștea stârnite în popor de moartea liderului sovietic. Scenele de final, odată

cu punerea lui Stalin în mormânt și încremenirea timpului pentru câteva minute în tot spațiul sovietic (doar tunurile de mare calibru zdruncinau liniștea și nemișcarea) sunt răvășitoare. În imaginile de arhivă montate apar și membrii delegației române, de la Gheorghe Gheorghiu-Dej și Nicolae Ceaușescu până la Gheorghe Apostol, Mihail Sadoveanu și Miron Constantinescu.

Insist asupra unui documentar mai vechi, „Cetățeanul Gyuri”, filmul din 1978 lui Pál Schiffer, unul din cei mai cunoscuți documentariști ai secolului XX. Filmul se „joacă” în jurul țăranului de etnie romă ce încearcă să-și găsească un loc de muncă sub soarele Budapestei. Într-o colonie de romi, undeva în județul Zala, la granița cu Slovenia și Croația de acum, Iugoslavia de atunci, cu case de chirpici, drumuri desfundate și o sărăcie generalizată, trăia Gyuri, un tânăr inteligent, preocupat de problemele comunității lui, dornic să scape din această stare de etern provizorat și lipsuri materiale. Făcut în plin comunism, filmul devoalează, pe de o parte, stereotipiile localnicilor vizavi de comunitatea romă, care își câștiga existența lucrând la o fermă agricolă (un singur țăran, mai vârstnic, vorbește de faptul că romii sunt în permanență escrocați), pe de altă parte, indică și anumite aspecte ce țin de dinamica economică și socială din Ungaria socialistă. Astfel, observăm elementele sistemului medical incluziv (scrisorile medicale îi invită și pe romii cu probleme să-și trateze afecțiunile), dar și o anumită preocupare a cadrelor comuniste vizavi de situația cetățenilor marginalizați.

Plecarea la Budapesta, în căutarea unui loc de muncă, este o încercare dificilă pentru Gyuri. Împreună cu alți doi tineri romi, niște copii practic, neștiutori de carte și complet debusolați, ajung în capitală, dar această Mecca maghiară ce li se așterne în față nu le poate oferi altceva decât munci dure și prost plătite. Spre exemplu, la o fabrică de cărămidă unde se angajează, Gyuri este avertizat: fără hrană suficientă, iar cu banii câștigați acolo nu se putea vorbi de o alimentație corectă, nu vei rezista fizic. Ceea ce s-a și întâmplat, suplimentar, acesta fiind declarat și inapt medical pentru o astfel de muncă extenuantă. Tinerii ce l-au însoțit în periplul budapestan, după câteva zile petrecute în capitală, s-au întors imediat în zona universului lor cognoscibil.

*...o libertate a
mentalităților ce
încearcă nu să
antagonizeze, ci să
înțeleagă alteritatea,
diversitatea
culturală...*

Însigurat, lipsit de prieteni, Gyuri oscilează. Să stea la Budapesta, să lupte pe mai departe, să se întoarcă acasă? Pentru a ieși la liman, pentru a depăși starea de incertitudine, e nevoie de eforturi deosebite. De altfel, un amic rom pe care-l cunoaște la o terasă, și cu care întreține o minimă relație de prietenie, ușor entuziasmat de micile lui victorii punctuale, îi explică cum și-a croit micul făgaș. Munca cotidiană, de la 8 la 16, era dublată de orele de la seară, alte felurite perfecționări și, apoi, târziu în noapte, orele dedicate învățatului în vederea absolvirii studiilor necesare pentru munci ceva mai calificate. O viață dificilă... La avarie, zburătorii și zbuciumul lui Gyuri sunt muncile tuturor celor precari, a celor ce trăiesc în comunități sărace și izolate. Este un film despre om, despre umanitate, despre inegalitățile de lângă noi, istoric structurate și consolidate. Este un documentar sensibil, în stilul filmelor neorealismului italian, un manifest care ne spune simplu și clar că oamenii de lângă noi sunt oameni și, ce surpriză!, au și ei propriile vise, speranțe și își caută un loc sub soarele modernității postbelice. Iar înainte de stereotipii, noi toți trebuie să judecăm contextul. Dar asta înseamnă deja să ne debarasăm de propriul individualism și egoism.

Emanuel Luca, proiectul fotografic „Zile de coasă la Copalnic-Mănăștur”

Știu că etichetările pot să fie ispititoare, deoarece satisfac nevoia unei cunoașteri fără fisuri

„Cenacul Flacăra se refuză, prin chiar complexitatea sa factuală, unei etichetări absolute, indiferent dacă este una elogioasă ori defăimătoare.”

(Alexandru Mamina)

Emanuel Luca, proiectul fotografic „Zile de coasă la Copalnic-Mănăștur”

Interviu cu istoricul Alexandru Mamina, autorul studiului „Cenaclul Flacăra. Istorie, cultură, politică”

MATERIAL REALIZAT DE
AURELIAN GIUGĂL

Din ce motiv cercetarea istorică în general, a istoriei recente în particular, trebuie să lase deoparte perspectiva etică, maniheistă, logica binară „ori-ori” sau, în logica anticomunismului autohton, distincția „colaboraționiști” versus „rezistenți”? Ce e greșit în acest mod de a scrie istoria?

Abordarea maniheistă, care-i presupune pe toți exponenții regimului comunist ca fiind „răi”, sau mai corect spus – materializând „răul”, în opoziție cu restul populației situată, în grade variabile, de partea „binelui”, este corelativă cu o altă abordare, și anume aceea care tratează istoria comunismului numai din perspectiva represiunii,

ca și cum existența de atunci s-ar fi redus la o confruntare endemică între colaboraționiști și rezistenți, sau între „călăi” și victime. Este indiscutabil că represiunea, frica de Securitate, practica delațiunii au fost prezente mai mult sau mai puțin în toate fazele regimului comunist, însă existența nu s-a limitat la acestea, la fel cum directivele de la vârful puterii nu s-au regăsit întotdeauna riguros aplicate în viața cotidiană. Am mai dat acest exemplu, îl reiau fiindcă mi se pare foarte relevant: celebrele „teze din iulie” 1971, care ar fi trebuit să transforme literatura într-un vast șantier al realismului socialist, au rămas în fapt fără urmări; despre o degradare semnificativă a situației din domeniul literar și artistic se poate vorbi abia din 1982, după „tezele de la Mangalia”. Încă și mai important mi se pare alt aspect: relațiile dintre exponenții regimului și restul oamenilor s-au desfășurat destul de frecvent în termeni de negociere sau de complicitate, nu doar pe bază de forță și amenințare. Se putea negocia inclusiv cu cenzorii și cu secretarii județeni de partid, așa cum reiese din relatările mai multor reprezentanți ai presei studentești din epocă, publicate într-un volum apărut în 2014 sub coordonarea lui Sorin Bocancea. În aceste circumstanțe, a interpreta istoria comunismului numai din perspectiva represiunii, exclusiv ca o confruntare permanentă între „răi” și „buni”, înseamnă să denaturezi realitatea și să falsifici concluziile.

Ați scris un volum despre Cenaclul Flacăra, o mișcare culturală intens prizată înainte de 1989, detestată mai apoi în postcomunism. Ce a fost Cenaclul Flacăra? Imitație a unor mode culturale din Occident, un cenaclu cu voie de la partid, imaginația și grandomania unui singur om – Adrian Păunescu, pe de o parte apărător al cauzei socialiste, pe de altă parte critic al unor disfuncționalități ale regimului? Sau câte puțin din toate?

Știu că etichetările pot să fie ispititoare, deoarece satisfac nevoia unei cunoașteri fără fisuri, totuși simplistă și, ca atare, falsă, în cel mai bun caz înșelătoare. Cenaclul Flacăra se refuză, prin chiar complexitatea sa factuală, unei etichetări absolute, indiferent dacă este una elogioasă ori

***Relațiile dintre
exponenții regimului
și restul oamenilor
s-au desfășurat destul
de frecvent în termeni
de negociere sau de
complicitate, nu doar
pe bază de forță și
amenințare. Se putea
negocia inclusiv
cu cenzorii și cu
secretarii județeni de
partid, așa cum reiese
din relatările mai
multor reprezentanți
ai presei studentești
din epocă...***

Un fenomen care a durat aproape doisprezece ani, care a înregistrat mai multe etape, trecând de la condiția unei forme a sociabilității boeme la faza spectacolului de masă; un fenomen în care s-au regăsit mai multe vocații, așteptări și interese, ale participanților și publicului deopotrivă, nu numai ale inițiatorului și conducătorului, Adrian Păunescu...

defăimătoare. A fost un fenomen cultural și social inspirat într-adevăr, la origine, și de experiența lui Adrian Păunescu în Statele Unite ale Americii, unde a asistat la spectacole de muzică folk și rock. Un fenomen care a durat aproape doisprezece ani, care a înregistrat mai multe etape, trecând de la condiția unei forme a sociabilității boeme la faza spectacolului de masă; un fenomen în care s-au regăsit mai multe vocații, așteptări și interese, ale participanților și publicului deopotrivă, nu numai ale inițiatorului și conducătorului, Adrian Păunescu, aflat în rolul principal bineînțeles, dar fără ca mișcarea în ansamblu să fie reductibilă cumva la personalitatea lui, îndeosebi la vanitatea lui exacerbată. Pe parcursul acestei evoluții, libertatea de exprimare și critica socială s-au întrepătruns în mod aproape necesar cu referirile partinice și cu elogiile adresate lui Nicolae Ceaușescu, cele dintâi fiind legitimate într-un fel prin cele din urmă. Nu pot fi negate sau ocluate nici unele, nici celelalte, ceea ce mi-am propus în analiză a fost să le explic, să le găsesc rațiunile contextuale și intenționale, precum și să identific unele efecte ale cenaclului pe durată medie. Cu atât mai mult cu cât cenaclul însuși se înscrie pe linia duratei, într-o istorie a formelor de sociabilitate literar-artistică începând cu boema spontană a lui Anton Pann și Nicolae Filimon, continuând cu Junimea și apoi cu grupul Criterion. Este o abordare pe care nu a mai încercat-o nimeni până acum, dar cu atât mai interesantă, ofertantă inclusiv pe terenul sociologiei culturii.

Ce înseamnă un „spectacol cu două sisteme” și, dacă analiza statistică a celor 2.243 de momente artistice circumscrise cenaclului indică preponderența clară a registrului afectiv-meditativ și nu a celui național-istoric sau partinic, atunci cum se face că lumea îl percepe pe Adrian Păunescu ca pe un poet de curte, iar cenaclul ca pe o mișcare în primul rând propagandistică?

„Un spectacol cu două sisteme”, parafrază după Deng Xiaoping, este sintagma folosită de Ilie Stepan pentru a surprinde ambivalența Cenaclului Flacăra, cu o parte de cultură autentică, inclusiv cu o latură contestatară, și o parte propagandistică,

prima fiind totuși preponderentă. Aici intervine și paradoxul surprins în întrebare, cu amendamentul că nu toată lumea, poate nici măcar majoritatea, nu-l percepe azi pe Adrian Păunescu drept un poet de curte și cenaclul ca pe o mișcare în primul rând propagandistică. Este imaginea cultivată din motive de ostilitate personală sau de adversitate ideologică asupra cărora nu mă opresc acum. Are impact public fiindcă se diseminează prin intermediul mijloacelor de informare în masă și devine un fel de lucru de la sine înțeles – o imagine „canonică”, așa cum le place să spună mai ales „revizionștilor” culturali. Persistă pentru că susținătorii ei insistă exclusiv asupra elementelor partinice și propagandistice de la cenaclu, escamotând aspectele culturale și contestatare autentice; cu alte cuvinte, procedează selectiv, alegând numai ceea ce convine tezei lor. Să comenteze, de pildă, citatele din informările Securității pe care le-am publicat în volum, care avertizau toate împotriva potențialului subversiv al cenaclului! Dacă regimul a socotit într-adevăr cenaclul ca supapă de siguranță pentru a elibera tensiunea socială, dacă l-a conceput într-adevăr ca pe un mijloc prin care să acapareze și să țină sub control „muzica tânără” presupus contestatară, atunci cum se face că „brațul armat” al regimului respectiv înregistra fenomenul Flacăra cu mare îngrijorare? Concluzia care s-ar desprinde ar fi că între partid și Securitate a existat o sciziune intențională și decizională semnificativă, că ar fi funcționat eventual în registre de înțelegere paralele, ceea ce ar contraveni tocmai conceptului de stat totalitar vehiculat în mod comun de criticii moraliști ai Cenaclului Flacăra.

Cum se citește acum, după aproape patru decenii, scrisoarea trimisă în mai 1982 de Adrian Păunescu lui Nicolae Ceaușescu, publicată in extenso în volum?

Fiecare o receptează potrivit experienței și sensibilității sale. Cineva îmi spunea că a resimțit un frison, altcineva că a citit-o cu revoltă, încă cineva că s-a îngreșat de slugărnicia lui Adrian Păunescu față de conducătorul suprem, dar că în final a înțeles faptul că numai așa reușea să capteze bunăvoința acestuia. Dincolo de

*Cineva îmi spunea că
a resimțit un frison,
altcineva că a citit-o
cu revoltă, încă cineva
că s-a îngreșat de
slugărnicia lui Adrian
Păunescu față de
conducătorul suprem,
dar că în final a înțeles
faptul că numai așa
reușea să capteze
bunăvoința acestuia.
Dincolo de ceea ce
poate să apară mai
mult sau mai puțin
compromițător la
adresa lui Adrian
Păunescu personal, eu
consider scrisoarea
simptomatică pentru
tipul de relaționare
a individului cu
puterea sub regimul
comunist...*

Cât mai sintetic, aş zice că, deşi regimul comunist a înregistrat o serie de progrese pe plan material şi educaţional, în ceea ce priveşte câştigarea conştiinţelor a eşuat din două considerente. În primul rând, nu a reuşit să asigure un nivel de trai comparabil cu acela din Occident. În al doilea rând, sub aspect moral, s-a aflat mereu în deficit faţă de Occident pentru că a restrâns libertatea individuală, pentru că a procedat prin constrângere şi nu prin persuasiune.

ceea ce poate să apară mai mult sau mai puţin compromiţător la adresa lui Adrian Păunescu personal, eu consider scrisoarea simptomatică pentru tipul de relaţionare a individului cu puterea sub regimul comunist în general, compromisul şi disimularea fiind direct proporţionale cu nivelul la care intervenea relaţionarea şi cu miza aflată în joc. În special atunci când voiai, ca în această scrisoare, să atragi atenţia şi asupra unor aspecte criticabile.

De ce credeţi că, în termeni gramscieni, în România comunismul nu a devenit niciodată hegemonic şi nu a câştigat conştiinţele?

Cât mai sintetic, aş zice că, deşi regimul comunist a înregistrat o serie de progrese pe plan material şi educaţional, în ceea ce priveşte câştigarea conştiinţelor a eşuat din două considerente. În primul rând, nu a reuşit să asigure un nivel de trai comparabil cu acela din Occident. În al doilea rând, sub aspect moral, s-a aflat mereu în deficit faţă de Occident pentru că a restrâns libertatea individuală, pentru că a procedat prin constrângere şi nu prin persuasiune. Desigur, au intervenit şi alţi factori, mă gândesc la emisiunile corozive ale posturilor Europa Liberă şi Vocea Americii, la filmele care circulau pe casete video şi care livrau, printre altele, şi imaginea seducătoare a „visului american”. Dar campaniile mediatice şi proiecţia imaginară nu aveau cum să compenseze singure forţa de convingere a realităţii, care se concentra în cele două probleme amintite: nivelul de trai şi restrângerea libertăţii individuale. Din această cauză, şi astăzi cei care vor să ascundă ori să minimalizeze deficienţele capitalismului financiar iau ca alibi comunismul. Sistemul actual – spun ei – are părţile sale negative, totuşi în comunism era mai rău, ceea ce nu reprezintă altceva decât un sofism, deoarece în zilele noastre alternativa nu este capitalism financiar sau comunism, ci capitalism financiar sau democraţie socială.

Şi o ultimă întrebare. Aprecierea privitoare la Cenaclul Flacăra ca fiind unul din fermentii morali ce au alimentat căderea de regim din 1989 este, sper să nu mă înşel, unică în

peisajul ideatic autohton. Sigur, spuneți că multe alte variabile au contribuit la ceea ce a fost decembrie 1989, dar pe de altă parte, această perspectivă a unei mișcări culturale ce, în contra direcției inițiatorilor ei, își creează (în final) propriul mecanism contestatar, iconoclast, este cât se poate de clar formulată în volum. Puteți detalia?

Într-un interviu nu pot să argumentez suficient această idee care, prin noutatea sa, este susceptibilă să provoace reacții de surprindere sau chiar de contrariere scandalizată (în cazul celor incapabil să priceapă ceva ce nu intră în schemele lor de gândire prestabilite). Ca să rezum totuși, a fost vorba de ceea ce se numește, cu un termen tehnic, „efect pervers”, adică fenomenul a evoluat într-o direcție neurmărită sau chiar contrară intențiilor inițiatorului și conducătorului. Adrian Păunescu nu și-a propus niciodată să submineze regimul comunist, al cărui beneficiar era. La cenaclu însă, resemnificând într-o manieră particulară temele retorice ale regimului, a inoculat, cu deosebire tinerilor, un spirit militant și revendicativ înregistrat de altfel cu mare îngrijorare, cum arătam înainte, în informările Securității. Tocmai spiritul acesta s-a regăsit cu ocazia manifestațiilor din decembrie 1989, când, să nu uităm, pe străzi a izbucnit spontan un cântec de luptă intonat ani la rând la Cenaclul Flacăra de zeci sau poate chiar sute de mii de oameni: „Deșteaptă-te, române!”.

Adrian Păunescu nu și-a propus niciodată să submineze regimul comunist, al cărui beneficiar era. La cenaclu însă, resemnificând într-o manieră particulară temele retorice ale regimului, a inoculat, cu deosebire tinerilor, un spirit militant și revendicativ...

Emanuel Luca, proiectul fotografic „Zile de coasă la Copalnic-Mănăştur”

Politică fără alegeri

Reflecții despre apropiatul scrutin electoral local

„În regiunile economic înghețate, votul principal este, în cele mai multe cazuri, un exercițiu superfluu de o supremă inutilitate.”

(Aurelian Giugă)

Emanuel Luca, proiectul fotografic „Zile de coasă la Copalnic-Mănăștur”

AURELIAN GIUGĂL

Sunt alegeri locale în România la sfârșitul lui septembrie 2020. Localitățile s-au umplut de afișe electorale, felurii candidați grăbindu-se să-și prezinte oferta electorală. „Reușim împreună”, „Despre taxa abuzivă de salubritate”, „Stradă cu stradă schimbăm România”, „Acum este momentul nostru (Milioane de tineri români răspund provocării lansate generației lor de a recrea țara în care vor să trăiască)”, iată câteva noi contribuții la istoria sloganurilor electorale din perioada postcomunistă. Ca la un examen cu repetiție, pe lângă partidele mainstream – azi Partidul Național Liberal (PNL) și Partidul Social Democrat (PSD) –, apar nou-veniții care promit că totul se va schimba, premisa fiind că ultimii poftiți la festinul electoral nu au mâinile pătate și nici corupția în sânge. Anul 1996 a fost momentul celor 15.000 de specialiști. După un interludiu PSD (2000-2004), în 2004, fiecare român a fost invitat să se imagineze în chip de Vlad Țepeș și să tragă (simbolic) în țeapă vechea politică murdară sau, dacă trasul în țeapă era cumva prea crud, măcar să-i ardă pe corupți. În 2008-2009, s-a continuat cu „anti-corupția”, pentru ca acum să se ajungă în zona liberă de neo-penali, a ultra-liberalilor de la USR PLUS.

Aceste diverse strategii de campanie pot urca sau pot coborî partide și candidați în preferințele electoratului. Dar ce se întâmplă oare în spatele acestui spectacol de comunicare politică? Cum se desfășoară campania electorală în periferia românească, în județele Călărași, Ialomița, Olt sau Vaslui? Ce miză au alegerile în localitățile rurale Cârna, Măceșu de Jos, Cioroiași, toate cu o populație sub 1.500 locuitori? Ce se poate spera aici? Ce se va întâmpla după alegeri în fostele orașe monoindustriale Anina, Aninoasa, Baia Sprie, Balș, Buhuși, Călan, Petrila, Plopeni, Victoria sau Zlatna? Ce strategii de dezvoltare vor fi aplicate în aceste periferii ale periferiilor? Admițând că aplicarea sârguincioasă a legii va multiplica numărul anahoreților non-coruptibili, iar fenomenul corupției va tinde spre zero, cum va arăta economia în localitățile mai sus menționate? Se vor crea noi locuri de muncă pe ruinele vechilor fabrici, IAS-uri și SMT-uri?

Dezvoltarea este inegală în capitalism, inegalitățile geografice individualizându-se ca vulnerabilități clasice ale creșterii neoliberale (vezi Neil Smith, „Uneven development Nature, capital and the production of space”, Athens: The University of Georgia Press, p. 143). România, ca periferie a capitalismului central, își are și propriile periferii interne; Bucureștiul nu-i totuna cu județul Vaslui, după cum, economic vorbind, județul Cluj nu seamănă mai deloc cu județul Călărași. Diferențele de dezvoltare sunt istoric structurate și perpetuate, inegalitățile dintre regiuni existând și în urmă cu 100 de ani. Nici Bucureștiul nu este monocrom economic, cartierul Cotroceni având prea puține în comun cu Rahova-Ferentari, spre exemplu, chiar dacă ambele sunt în același sector (cinci).

Tabelul 1. Numărul mediu de salariaților pe județe – 1990-2018

Județ	1990	2000	2010	2018
Bihor	224.021	145.472	146.551	162.820
Călărași	106.210	47.276	40.767	42.994
Cluj	287.509	170.309	178.649	231.119
Olt	150.740	75.226	60.282	71.039
Vaslui	125.724	63.866	50.405	53.739

Sursa datelor: Institutul Național de Statistică (INS). Disponibil online la <http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/>.

Din 1990 până în prezent, numărul salariaților s-a tot diminuat, cele mai afectate fiind județele istoric subdezvoltate. Spre exemplu, dacă în județul Bihor erau angajate 224.021 de persoane în 1990, numărul a scăzut la 162.820 în 2018 – o scădere de 27%. În schimb, în județul Vaslui diminuarea a fost mult mai drastică; 125.724 persoane salariate în 1990 și doar 53.739 în 2018 – o reducere cu 58% (vezi tabelul alăturat).

Înjumătățirea salariaților din județul Vaslui, pe durata unui singur deceniu (vezi Tabelul 1), se suprapune pe intervalul de timp în care s-au aplicat politicile neoliberale post-1996, terapia de șoc, exersată la început în țări ale Europei Centrale (Ungaria, Polonia), poposită mai apoi și în România, ceea ce a adus cu sine restrângerea drastică a creditării, măsuri de austeritate fiscală și reforme structurale (a se vedea capitolul „Revoluția neoliberală vine în România”, în Cornel Ban, „Dependență și dezvoltare: economia politică a capitalismului românesc”, traducere de

Ciprian Șiualea, Cluj-Napoca: Tact, pp. 157-198). Cum geografia economică, geografia socială și geografia electorală sunt intrinsec interconectate, toate politicile neoliberale aplicate după triumful Convenției au avut efecte electorale concrete. Astfel, în orașul Vaslui, la alegerile locale și la cele generale, Partidul Democrației Sociale din România (PDSR) a obținut scoruri electorale modeste:

(i) Primar (1996): Cristea Victor (Uniunea Social Democrată – USD) – 56,03% vs Acatrinei Gheorghe (PDSR) – 15,38%;

(ii) Camera Deputaților (1996): CDR – 32,06% vs PDSR – 24,69%.

De atunci, din perioada post-1996, doar la alegerile locale din 2000 și la cele parlamentare din 2004 a mai câștigat un alt partid decât PSD în orașul Vaslui (pentru alegerile locale vezi figura alăturată).

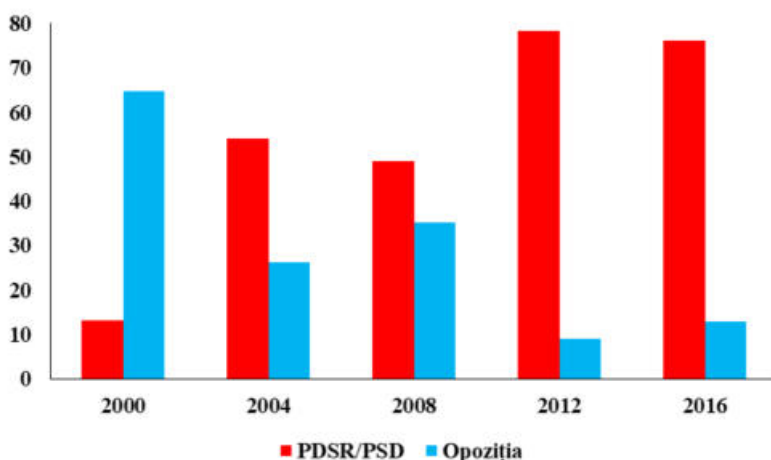

Figura 1. Procentele PSD vs opoziție la alegeri locale (primar) în orașul Vaslui – 2000-2016

Notă: (i) În 2000 a câștigat candidatul Partidului Democrat (PD), ulterior, în 2004, acesta mutându-se la social-democrați. (ii) Opoziția la PDSR/PSD a fost formată din PD (2000), PNL (2004), PDL (în 2008 și 2012) și PNL (2016).

Sursa datelor: Autoritatea Electorală Permanentă (AEP). Disponibile online la <http://alegeri.roaep.ro/>.

Ce vreau să spun? Varii contexte locale (pentru contextual effects vezi Ron Johnston, Charles Pattie, „People Who Talk Together Vote Together: An Exploration of Contextual Effects in Great Britain, *Annals of the Association of American Geographers*” 90 (1): pp. 41-66) pot avea o influență locală și pot schimba geografia votului. În cadrul orașelor (medii și mici) și a satelor românești, tocmai acelea ce suferă de o acută lipsă a locurilor de muncă, geografia economică, geografia capitalismului le influențează decisiv comportamentul politic în general, cel electoral în particular.

S-au făcut analize pe cele 51 de orașe monoindustriale, amplasate pe tot teritoriul țării, din Transilvania (Agnita, Cavnic, Câmpia Turzii), Banat (Bocșa, Reșița), Oltenia (Balș, Brezoi, Motru), Muntenia (Câmpina, Turnu Măgurele) și până în Dobrogea (Năvodari) sau Moldova (Buhuși, Râșnov) (vezi Bianca Dumitrescu, „Orașele monoindustriale din România între industrializare forțată și declin economic”, București: Editura Universitară). Bianca Dumitrescu subliniază că, în intervalul 1990-1994, numărul salariaților industriali din aceste orașe monoindustriale a scăzut de la 460.111 în 1990, la 360.377 în 1994 și 193.567 în 2002 (pp. 156-158) – au mai trecut de atunci 18 ani, câți ori mai fi acum? În categoria orașelor cu declin industrial foarte accentuat (peste 60%) se încadrau, atunci când a fost făcut studiul, peste jumătate din numărul orașelor monoindustriale: Industria de armament (Bumbești-Jiu, Zărnești, Plopeni); Industria ușoară (Buhuși, Cislădie, Tâlmăciu); Industria minieră (Anina, Aninoasa) etc. (p. 158). Prin urmare, aceste orașe (monoindustriale) medii și mici au devenit (cu timpul) tot mai deficitare la ceea ce înseamnă locurile de muncă, industriale sau non-industriale. De altfel, în vremea din urmă, fenomenul a devenit pregnant și în țările capitalismului central. Spre exemplu, în Franța periferiile deprimante, ce includ cele mai multe din orașele mici și medii, sunt acum niște deșerturi post-industriale, aceste areale, ce cuprind peste 60% din populația Franței, incluzând și zonele uitate de la țară – vezi, printre altele, Christophe Guilluy (2019). „How Macron discovered the soft power of the working class”. *The Guardian*, 15 octombrie (pentru autorul citat, vezi și „Fractures Françaises” sau „La France périphérique”).

Da, capitalul migrează în regiunile unde poate acumula profit (Cindi Katz, „Vagabond capitalism and the Necessity of Social Reproduction”, *Antipode*, 33 [4], pp. 709-728). La noi fabricile din orașele medii și mici nu s-au închis pentru că ne-ar fi părăsit investitorii care ar fi migrat în locuri mai prietenoase pentru ei și cu forță de muncă mai ieftină, precum Bangladesh. Nu, la noi vechile fabrici comuniste au fost considerate ineficiente, fier vechi de-a dreptul, și, în consecință, au fost fie „falimentate”, adică devalizate, fie abandonate. În locul lor nu s-a pus nimic, cu excepția unor mall-uri și, acolo unde piața a permis, unor ansambluri rezidențiale, vad bun pentru câțiva dezvoltatori imobiliari extrem de abili, intim conectați cu puterea politică ce le-a creat legislație favorabilă pentru amenajarea distopiilor urbane, ițițe tocmai în logica profitului. Din acest punct de vedere, periferiile marilor orașe, exemplul cel mai ilustrativ fiind Bucureștiul, au devenit la propriu niște spații de un urbanism dezgustător, adevărate eșecuri citadine ce generează probleme serioase de poluare și aglomerare a traficului urban.

Să ne întoarcem acum la întrebarea inițială – ce vor aduce nou alegerile în orașele medii, mici și în localitățile rurale? La ce se pot aștepta cetățenii din aceste spații geografice? Din moment ce principala problemă activă în aceste localități o reprezintă lipsa locurilor de muncă, speranțele lor legate de un partid sau altul sunt cât se poate de întemeiate?

Să luăm o localitate oarecare, un oraș mic, Dăbuleni, în sudul Olteniei... La ultimele alegeri locale, micul oraș de la Dunăre, un sat mai mare de câmpie în fond, avea un corp electoral de 10.538 alegători și o populație activă de peste 7.000 de oameni. În această localitate agricolă, locurile de muncă, exceptând agricultura de subzistență, din ce în ce mai restrânsă (o mai practică doar cei cu un anumit capital financiar și cu deschidere către piețele de desfacere), sunt în număr de câteva sute, majoritatea în sectorul administrației și birocrăției locale.

Și acum revin la întrebarea inițială. Economic vorbind, ce se va întâmpla la Anina, Aninoasa, Băicoi, Băilești, Cavnic, Dăbuleni, Plopeni sau Segarcea după aceste alegeri? Ce pot face primarii pentru a revitaliza economic aceste așezări? Și este dimensiunea

economică parte a atribuțiilor lor? În mod cert, administrația locală, în funcție de abilitățile și imaginația fiecăreia, poate accesa anumite fonduri europene, poate primi niște resurse de la centru și, drept consecință, poate amenaja un parc, o alee frumoasă sau poate chiar va renova niște școli și va da niște burse de performanță. Dar în termenii geografiei economice ce se va întâmpla? Unde va lucra populația activă, miile de lucrători care acum (i) trăiesc din firavele ajutoare sociale, (ii) migrează la oraș, sezonier sau definitiv, și (iii) în țările din vestul Europei? Se vor deschide noi uzine în orașele mici și medii sau mai degrabă declinul acestora este unul lent și de durată?

Și revenim la politică, la alegeri... Ce înseamnă politica, alegerile în acest imaginar geografic? În aceste „enclave ale sărăciei extreme” (Loïc Wacquant, „The Comparative Structure and Experience of Urban Exclusion: ‘Race’, Class and Space in Chicago and Paris”. În Katherine McFate, Roger Lawson, William Julius Wilson, Eds., „Poverty, Inequality, and the Future of Social Policy”, New York: Russell Sage, pp. 543-570), politica e trambulina oficială, e vehiculul prin intermediul căruia se pot crea forme de rezistență locale. Evident, rețelele clientelare de control al votului au înflorit și vor înflori. Iată de ce, în aceste geografii deraiate, spații dezindustrializate, relația politician (patronul local) versus alegător (clientul patronului) se construiește ca o minimă formă de rezistență în fața dezvoltării inegale. După cum argumentează pertinent Javier Auyero (Javier Auyero, „Poor People’s Politics. Peronist Survival Networks and the Legacy of Evita”, Durham & London: Duke University Press), peronismul clientelar de extracție social-democrată din suburbii (barrios) se individualizează ca o rețea menită să mențină un minim echilibru social – problem-solving

networks –, o situație de o perfectă similitudine și la noi în micile orașe economic sărace. În aceste cadre, clientelismul electoral, ca efect al politicilor economice ultra-liberale, nu va părăsi cetatea oricâte partide anti-corupție vor traversa spațiul public și politic. Încurcăm cauzele cu efectele. Corupția nu este o cauză a proastei guvernării, a lipsei de etică și moralitate, este efect al cauzei de fond, i.e. lipsa locurilor de muncă din multele localități ale României. Este o problemă de suprastructură, de mecanică a capitalismului postcomunist. Cine nu înțelege acest mecanism de reproducere politică în aceste arii dezindustrializate din orașele mijlocii, mici și din lumea satului va fi perpetuu deziluzionat și va aștepta partidul/liderul miracol care să (ne) salveze onoarea comunității.

Să analizăm comportamentul electoral în toate aceste 51 de orașe monoindustriale. În 1996, când încă exista o mică speranță, iar prosperitatea postcomunistă trebuia să ajungă și în spațiul românesc, la alegerile parlamentare din 1996 (Camera Deputaților), votul cumulat în toate cele 51 de orașe (vezi lista acestora în nota de subsol de la finalul articolului) dădea următoarea ordine: CDR – 30,65%, PDSR – 16,51%. După patru ani de reforme neoliberale („Washington consensus and the structural adjustment policies”), la alegerile generale din 2000, comportamentul electoral a fost complet răsturnat: CDR – 3,2%, PNL – 7,1% vs PDSR – 34,3%, Partidul România Mare (PRM) – 22,4%. Au urmat alți ani de speranțe, alegerile generale din 2004 și 2008, după care a venit iarăși refluxul – alegerile din 2012 și 2016 (vezi tabelul 2). De altfel, alegerile din România se desfășoară în cicluri succesive de entuziasm și intercalații de dezamăgire, după care fenomenul, ca într-un Boléro cu repetiție, își continuă rotația.

Tabelul 2. PDSR/PSD vs opoziția (CDR/PNL/DA/PDL) în orașele monoindustriale la alegerile parlamentare (Camera Deputaților)

Alegeri	PDSR/PSD	CDR	DA	PNL	PDL	PRM	USR
1996	16,5	30,7	-	-	-	-	-
2000	34,3	3,2	-	7,1	-	22,4	-
2004	32,7	-	31,5	-	-	-	-
2008	33,6	-	-	-	32,4	-	-
2016	49,1	-	-	19,2	-	-	6,9

Notă: Nu am luat în calcul alegerile din 2012 pentru că au fost unele fără istoric, după *crash*-ul PDL, victoria „alianței imorale”, PSD + PNL = USL, fiind una cât se poate de categorică.

Sursa datelor: Autoritatea Electorală Permanentă (AEP). Disponibile online la <http://alegeri.roaep.ro/>.

***Pentru mulți cetățeni
ceea ce este cu
adevărat important
nu este să triumfe
ideologia care,
eventual, îi reprezintă,
mai important este să
câștige partidul care le
poate oferi o minimă
protecție socială și,
dacă Fortuna e acolo
și ține cu ei, poate
chiar un loc de muncă
în cadrul micului
păienjeniș birocratic
local, o salvare
miraculoasă în timpuri
economic vitrege.***

Este foarte posibil ca în aceste orașe dezindustrializate geografia votului să fie una imprevizibilă. Clientelismul electoral nu este doar apanajul social-democraților (Aurelian Giugăl, Ion Matei Costinescu (2020). „Small-Time Clientelism: The Rising Fortunes of the Romanian National Liberal Party, 1990–2016”. *Communist and Post-Communist Studies*, 53 (2), pp. 25-46). Toate partidele ajung, mai devreme sau mai târziu, să funcționeze în regim de baroniadă politică. Problema este că, atunci când se instalează, dominația și reproducerea politică a unui partid cu greu mai pot fi răsturnată dintr-o anume localitate sau, când acest lucru se întâmplă, vedem cum politicienii schimbă doar partidul, numeroase cazuri dinspre PSD spre PNL fiind contabilizate de presă și la aceste alegeri locale. În regiunile economic înghețate, votul principial este, în cele mai multe cazuri, un exercițiu superfluu de o supremă inutilitate. Pentru mulți cetățeni ceea ce este cu adevărat important nu este să triumfe ideologia care, eventual, îi reprezintă, mai important este să câștige partidul care le poate oferi o minimă protecție socială și, dacă Fortuna e acolo și ține cu ei, poate chiar un loc de muncă în cadrul micului păienjeniș birocratic local, o salvare miraculoasă în timpuri economic vitrege.

Categoric, în localitățile României postcomuniste vor apărea multe alte case somptuoase, noile palate obținute via afacerile derivate din politică. Multe beizadele (așa cum îi alintă presa pe copiii noilor îmbogățiți, autohtonii nouveau riche) se vor plimba zeflemitor în automobile luxoase și, încețoșați de tăria alcoolului, vor face (poate) câteva accidente de circulație tulburătoare, unele pe care presa le va prezenta cu multă indignare. Sunt marile evenimente din micile și marile periferii, acolo unde opulența și sărăcia se împletesc, o Indie a shanty town-urilor și disperării. Atâta vreme cât geografia economică rămâne neschimbată sau conservă cadrele de acum, geografia socială și geografia electorală vor răspunde la aceiași stimuli ca și până acum, angrenaj codificat

Notă:

i Lista completă a acestor orașe monoindustriale: Agnita, Anina, Aninoasa, Baia Sprie, Balș, Băicoi, Bălan, Bicăz, Bocșa, Borsec, Brad, Brezoi, Buhuși, Bumbești-Jiu, Căvnic, Călan, Câmpia Turzii, Câmpina, Cisnădie, Copșa Mică, Cugir, Făgăraș,

Hunedoara, Lupeni, Marghita, Mioveni, Moldova Nouă, Moreni, Motru, Năvodari, Nucet, Ocna Mureș, Onești, Oțelu Roșu, Petrila, Plopeni, Râșnov, Reșița, Rovinari, Săcele, Ștei, Tâlmăciu, Târnăveni, Turnu Măgurele, Țicleni, Uricani, Victoria, Vlăhița, Vulcan, Zărnești, Zlatna.

simplu sub denumirea de clientelism electoral. Mulți hipsteri urbani vor fi în continuare dezarmați de votul „știrbilor”, iar anti-corupția și ingineria socială, narativ construite în laboratoare de comunicare politică, vor trebui să tot inventeze tipare de oameni noi, fără teamă și fără prihană. În acest fel se va structura viața polisului și a politicii noastre de zi cu zi.

Ce (ne) rămâne de făcut? Reținem umorul, hazul de necaz, poate că un nou filosof local (suficient de indignat) ne va recomanda, a câta oară?, să revenim la cultură, să re-citim „O scrisoare pierdută”. Sau poate că ne vom lamenta citind A.D. Xenopol („Istoria partidelor politice în România”, București: Librăria Stănciulescu), Marcel Ivan („Evoluția partidelor noastre politice în cifre și grafice 1919-1932”, Sibiu: Krafft & Drotleff) sau Matei Dogan („Regimul politic și clasa politică în România interbelică”, în „Sociologie politică. Opere alese”, București: Alternative), re-descoperind că istoria e mereu repetitivă pe aceste meleaguri? Și, după cum ne e norocul, categoria socială și educația, ne vom individualiza, și vom fi și portretizați, ca: 1. regaliști apărători ai vechii aristocrații de altădată, 2. drept-conservatori cu crucea în mână, 3. comuniști de diferite sortimente, 4. socialiști progresiști, 5. europeniști deziluzionați de mersul lucrurilor sau 6. chiar apărători ai justei anticorupții etc. Nestingherită, în pofida poziționărilor noastre, mecanica economiei capitaliste își va vedea (în continuare) de drumul ei. Ca și până acum, ea va diferenția și mai multe spațiile geografice și va crea noi armate de proletari acolo unde mai ieri agricultura de subsistență încă mai putea însemna ceva. E ca în „The Platform”, minunatul film al lui Galder Gaztelu-Urrutia, de sus, de la etajele superioare, încă mai cade câte ceva. Asta dacă nu ești mult prea jos și platoul vine doar cu farfuriile sparte după chef și dezmățul de deasupra. Așa că, docili, frumos încolonați, vom merge și acum la alegeri, ușor speriați să nu ratăm și acum această șansă istorică, să nu fim și acum o națiune neisprăvită (D. Drăghicescu) și norocul să ne părăsească iarăși („...fatalul adagiul care îmi pare a fi cheia de boltă a tuturor neizbutirilor noastre: «N-a fost să fie»” /Cioran într-o scrisoare către Vulcănescu, 3 mai 1944). Prin urmare, să fie alegeri! Și, totuși, ce-i de făcut?

După cum ne e norocul, categoria socială și educația, ne vom individualiza, și vom fi și portretizați, ca:

- 1. regaliști apărători ai vechii aristocrații de altădată,**
- 2. drept-conservatori cu crucea în mână,**
- 3. comuniști de diferite sortimente,**
- 4. socialiști progresiști,**
- 5. europeniști deziluzionați de mersul lucrurilor sau**
- 6. chiar apărători ai justei anticorupții etc.**

Aurelian Giugăl este doctor în științe politice, cercetător la Centrul Interdisciplinar de Cercetări Avansate asupra Dinamicii Teritoriale. Este cadru didactic la Universitatea din București, Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării, Departamentul de Antropologie Culturală și Comunicare

Vara 2020 în România

Note de observație

Material realizat de un grup de studenți de la Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării, Universitatea din București (anul I de studii). Coordonator: Aurelian Giugăl

Calafat. Malul Dunării, Oltenia rurală. Bătrânii, unii speriați, alții resemnați, au făcut față acestei perioade limitând contactul cu alte persoane și drămuind puținele măști pe care și le-au permis. Cât despre necesara apă curentă, ea a rămas, ca și canalizarea, o promisiune deșartă a fiecărei campanii electorale. Odată cu venirea anotimpului cald, sătenii au avut alte priorități, căci sezonul muncilor agricole a

început, iar pandemia a fost lăsată în plan secund. Mesajele neclare și adesea contradictorii venite din partea reprezentanților statului au creat un val de neîncredere în rândul oamenilor, politizarea extremă a subiectului pandemiei și lupta constantă între opoziție și actuala putere accentuând în mentalul colectiv impresia că virusul este mai degrabă folosit ca paravan al intereselor și al jocurilor politice.

(Text și imagine: Mădălina-Ioana Coadă)

Brașov. După mai bine de 6 luni de la apariția infecțiilor cu Covid-19 în România, toată lumea își dorește „să fie ca înainte”. Ce înseamnă „să fie ca înainte”? Înainte de măștile purtate atât în spațiile publice închise, cât și în cele deschise, înainte de distanțarea socială impusă pentru protejarea ta cât și a celorlalți, înainte de grupurile restrânse, înainte de grijile pe care orice om și le face în momentul în care vrea să plece în vacanță sau să se întoarcă acasă, înainte de decăderea tuturor afacerilor. Revenirea la viața fără Coronavirus.

(Text și imagine: Tina-Nicoleta Cîmpureanu)

Târgu Jiu. De pe data de 15 mai nu s-a mai ținut cont de normele de protecție. Terasele sunt pline, oamenii nu poartă masca și stau și câte 10 la o măsuță. Nici în mijloacele de transport în comun nu se respectă distanțarea. În mall oamenii țin masca sub bărbie, iar în magazinele mici, de cartier, nici măcar nu se mai intră cu mască. Am un prieten bolnav de Covid-19. Mi-a spus că la spital dormea cu masca pe față, pentru că îi era frică să nu ia alți microbi. Și mi-a mai spus că pacienții sunt tratați cu indiferență.

(Text și imagine: Daria Floroiu)

Emanuel Luca, proiectul fotografic „Zile de coasă la Copalnic-Mănăștur”

Literatura ca arhivă vie a lumii

Emanuel Luca, proiectul fotografic „Zile de coasă la Copalnic-Mănăștur”

*„Sorin Stoica ar fi devenit, dacă destinul
i-ar fi permis, unul dintre cei mai puternici
prozatori, de o frapantă unicitate...”*

(Dorica Boltașu)

Sorin Stoica,
Dincolo de frontiere. Opere,
Editura Casa de Pariuri Literare,
București, 2014

DORICA BOLTAȘU

De un incontestabil talent narativ, cu o puternică forță creatoare și de o frapantă originalitate, beneficiind de cronici laudative încă de la prima carte, Sorin Stoica ar trebui să fie cunoscut publicului larg și tradus în vederea promovării în spațiul cultural european. Neșansa lui a fost o viață foarte scurtă – doar 27 de ani –, de aceea este nevoie de o repunere în scenă a operei sale, destul de diversă, dar dovedind o dimensiune comună, profundă, un interes constant al autorului ei: dorința de a rescrie lumea dinlăuntrul ei, realitatea în ceea ce are ea autentic, incomod și unic. Autenticitatea, un anume tip de realism, autoficțiunea, amprenta unei perspective antropologice și reflexiv-estetice, vocația de povestăș și de comentator al lumii – iată câteva dintre trăsăturile care fac din proza lui Sorin Stoica o verigă puternică a literaturii române postdecembriste. Debutând în anii 2000, Sorin Stoica impune o stilistică proprie și o viziune curajoasă asupra literaturii, care nu seamănă cu nimic din ceea ce se scrisese înainte, chiar dacă el se declară, de exemplu, un cititor impresionat de proza lui Mircea Nedelciu. Precipitată, auditivă, cu inserturi comice, capabilă să dezgolească realitatea de orice ipocrizie, construind „eurii” narrative autentice sau legitimate, interesată de periferii, de lumea rurală a anilor 1990, de cartierul bucureștean sufocat de propria mediocritate, de orașul de provincie cu figurile lui, atmosfera de spital sau mica lume a scolii, „ascultând” fascinat oamenii simpli, literatura lui Sorin Stoica dezvăluie o conștiință rarisimă a scrisului și o căutare nevrotică a sensului lumii.

Aparent literatură „naivă”, proza lui își extrage originalitatea tocmai din înrădăcinarea în atitudinea de o rarisimă franchețe față de creație și în capacitatea de a înregistra cu uimire existența. Sorin Stoica scrie pentru că are nevoie să rescrie lumea pentru uzul propriu în primul rând, trebuie să îi găsească un sens, să îi confere, prin narare, o semnificație. Fascinat de real și mai cu seamă de „oamenii vii”, din straturile sociale „profunde”, tânărul devine întâi un povestitor al acestei lumi, un arheolog și un antropolog care scrie. Lumea există un adevărat abia când este povestită, când este fixată în cadrul unei narațiuni, pare să spună autorul.

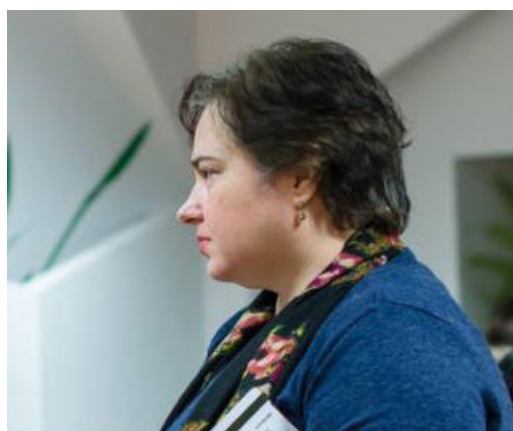
În prima sa carte, „Povestiri cu înjurături” (2000), autorul construiește figuri narrative care au ca primă caracteristică plăcerea de a vorbi și de a istorisi secvențe disparate de viață, aparținând unei umanități periferice, ocazionale. „Orice înjurătură condensează o poveste”, se afirmă în motoul cărții, în sensul în care creează o breșă în opacitatea lumii, dezvăluind intruziunea unei voci. Crezul artistic al lui Sorin Stoica este afirmat așadar din primele pagini: „Înjurătura e o formă de artă extremă, violentă. În Balcani, cu toții avem o sensibilitate violentă.” Dincolo de generalizarea pentru spațiul cultural balcanic – până la urmă, s-ar putea spune la fel și că în Statele Unite ale Americii cu toții avem o sensibilitate violentă... –, rămâne ideea că un anume tip de expresie brută, primitivă, „naivă” prin bruschețea și sinceritatea ei, condensează un act original, creator, ordonator. Implicit, această ontologie sui generis a operei are la bază asamblarea, prin polifonie, a unei arhive vorbite, vii, a existenței. Prima povestire din volumul de debut, „O zi din viața lui Nae Stabiliment” este alcătuită din aluviuni fragmentare, discursuri care se alătură și concurează, pare un „vârtej logoreic”: într-o călătorie cu trenul se aud toate

conversațiile din jur, concomitent, pe diferite teme și în limbajul colocvial, colorat, autentic, rupt de orice premeditare sau construcție, așa cum se regăsește în cea mai „pură” formă de manifestare a sa. Polifonia, oralitatea și poveștile în fragment creează un puternic efect de autenticitate realistă și în același timp, prin disparitatea istoriilor și prin neasumarea discursului narativ, un efect de straniețe. Jocul cu tehnicile narrative și ipostazele auctoriale, de esență (post) modernă, susține caracterul reflexiv al prozei lui Sorin Stoica. Însă această reflexivitate se face într-un mod ludic, aparent nesusos, interogativ, de autor care descoperă în timp ce scrie statutul și trăsăturile acestui act, mirându-se și împărțind simultan cititorilor îndoielile sale.

Unul dintre autorii la care se poate raporta proza lui Sorin Stoica este scriitorul rus Daniil Harms. Opera acestuia aparține avangardei ruse de la începutul secolului XX, înscriindu-se în tendința de subversiune la adresa literaturii „canonice”. Le sunt comune mai multe aspecte, precum epicul fragmentar, întâmplările obișnuite din viață, „cazurile” și „portretele” unor inși anodini și stranii în același timp, absurdul camuflat în banal, spectacolul unei existențe căreia i se caută sensul. Una dintre trăsăturile prozei lui Harms a fost considerată tocmai „neliteraritatea” sa; de asemenea, parodiază diverse formule narrative, devoalează absurdul situațiilor aparent obișnuite și măștile narrative. S-ar putea însă ca proza avangardistului rus și mai ales tipul de antiliteratură pe care îl practică și opoziția la tot ceea ce însemna scriitură omologată, acceptată, „canonică” într-o anumită epocă – acest tip de opțiune creatoare așadar s-ar putea să fi influențat anumiți scriitori optzeciști, precum Mircea Nedelciu, unul dintre modelele declarate ale lui Sorin Stoica. Harms pornește de la „Fapte diverse”, dar împinse spre absurd și spre grotesc, într-un discurs narativ care jonglează cu ironia și mecanica repetiției.

În contextul generației de scriitori de după 2000, Sorin Stoica ar fi devenit, dacă destinul i-ar fi permis, unul dintre cei mai puternici prozatori, de o frapantă unicitate, având, ca și Ioana Bradea cu romanul „Băgău”, inclusiv curajul asumării unui nou limbaj literar și al unei umanități contemporane în care se simte pulsul vieții.

Această reflexivitate se face într-un mod ludic, aparent nesusos, interogativ, de autor care descoperă în timp ce scrie statutul și trăsăturile acestui act, mirându-se și împărțind simultan cititorilor îndoielile sale.

Dorica Boltașu este doctor în Filologie și a absolvit un master în Teoria Literaturii. Este publicist și profesor de Limba și Literatura română la Colegiul Național „Iulia Hasdeu” din București.

Pentru că nu putem trăi dincolo de poveste

FLORIN POP

Ne-am uitat peste umăr. Acum doi ani a fost cam așa: „Azi o fo clacă de coasă în Prelucă. La Ștefan. În Poniță. Cum Ștefan o vinit și în Prihodiște în clacă, amu-s două-tri săptămâni, dară c-am mers și io. No, tăte faine. Viu de la lucru pă la 4. Pă drumu din Baie, Ștefan sună. Că-i cod, că-s nori, că poate-a veni ploaia. Da' orișicum deja o pus guiașu' pă foc, cum ar veni, îi musai să merem la coasă. Că el o vorovit deja cu oaminii, și-amu aiștea vin. Mulți. Cu coasă, cu cositoare, cu furci, cu greble. Ca la răscoală.

Ajung acasă. Îmbuc ceva, Ștefan sună: că-i senin, că deja i-o vinit clăcași, că ce fain a hi. No, bine. Io mă bucur. Zic, până ajung în Poniță, jumătate iarba-i jos. Fain. Sună primarul: hai să merem, la cinci fix. Sună iară Ștefan. Pe unde sunteți? Zic, pă Valea Arinului, mai facem zece minute și suntem la tine. Am făcut cam o jumătate de ceas. Mă gândesc că deja-i cosât aproape tot. No, nu te teme.

Ajungem în Poniță. Primarul, Florin, Adrian, Bogdan și io. În Poniță, Ștefan cu un clăcaș, Nicu. La masă. Nici o brazdă cosită. No, fain. Nu-i bai. Ne prezintă Ștefan terenul. Adică, lotul. Adică pe unde ar trebui să cosim noi. Noi ne uităm la lot. Lotul nu se uită la noi. Ne numărăm în gând. Amu nu tare ne-o ieșit socotelile.

Că Ștefan îi chiabur, lotu-i mare și noi suntem mici. Ori puțini. Bun. Oricum ni se face rușine. Pă masă horincă, plăcinte, pancove, slănină, caș, brânză, castraveți, porodici. În ceaun, guiaș.

În față și în spate, numai iarbă. Mică, uscată, fâșcoasă, culcată. Tomna cum îi mai bine. Bem un păhar de horincă. Se bat coasele. Cine nu bate coasa mai be un păhar de horincă. Îl întrebăm pe Ștefan câți clăcași mai vin. Api, nu mai vin, zice el. Ne supărăm în gând pe prelucani și pă mânăștureni. Mintenaș ne trece. Pornim noi către iarbă. Musai să știți c-o fo tomna ca-n poezia lui Alecsandri: „ce simte firul ierbii când coasa e vecină? / Ea pleacă fruntea-n pace...” Numai pân-aici. Cum ar veni, tăta iarba era pă jos. Încâlcită

de de câni, miei și curci, cum v-am spus. Ne-apucăm noi de coasă. Cu privirea-n jos să nu vedem cât hotar avem de cosât.

Dăm o brazdă. Mai dăm o jumătate de brazdă. Vine o mașină. În ea, Oana și Grigore. Și-o cositoare. Amu, deja, mare curaj ne-o cuprins. Cositoarea. Pă benzină. Crediță am că și de-o lăsa Grigore la hotar, noi tot coseam mai cu putere decât înainte. Tare fain sună coasa-n iarbă, da' sună fain și cositoarea. Câteodată. Când suntem mai slabi de înger.

Și-apoi am pornit cu mare forță. Mai o brazdă, mai o poveste, mai o horincă. Ca-n clacă. Pân-o vinit ploaia. Codu'. Galben. Am fugit în șură, casă, găbănaș.

O ploaie bugăt de mult, și-ntr-o vreme ne-am regrupat în casă la un blid de guiaș bun. Și pe când mâncam noi mai cu poftă, s-o oprit ploaia. Și iară ne-o cuprins rușinea de guiașul și plăcintele cele bune și de iarba ce multă de-afară. Și tocmai pe vremea când Brazilia primea al doilea gol, ne-am apropiat din nou de iarbă. Am mai cosât până aproape de doi la unu – pentru Belgique – , cât să-i facem lui Ștefan drum prin iarbă câtă pădure. Bogdan i-o cosât și niște morcovi din grădină, să nu se ude la picioare când a mere după ptitoi.

Cam atâta am putut face. Ștefan ne-o laudat. Ne-o dat de mâncare și de băut. Nouă ni-i cam rușine, drept să spunem, că nu tare mult am cosât. Amu, Ștefan, ne iartă! Și mai fă o clacă numai cu scrijele de ptită cu unsoare și-om bdirui și iarba ce-o rămas. Că suntem datori pentru toate bucatele ce le-ai pus pe masă și pentru pregătirile doamnei Ani și a celorlalte doamne ce au ajutat. Tare mulțămim! Să him sănătoși și să ne întânim și la altă clacă!". Cam așa a fost acum doi ani.

Noi am avut nevoie de oarece timp să ne reînvățăm poveștile. Să ne reînvățăm ritmul. Nu musai pentru odorul și grădina cosite frumos. Nu pentru fâncitura de fân. Nici măcar pentru groștiorul bio. Nu pentru exercițiile fizice de dimineață, ce ne mai adaugă pe smartphone încă niște pași. Nu pentru horinca bătută la capăt de brazdă. Nu pentru arsura din palmă. Nu pentru șuierul coasei. Nu pentru ziua de azi. Nouă ne-a trebuit oarece timp să reînvățăm să povestim despre noi și-ai noștri.

Ne-a trebuit mult timp să avem liniștea și bucuria de a ne asculta pe noi, dincolo de zgomotul cotidian, strident, al televiziunilor. Ne-a trebuit o vreme să reînvățăm că lumea poate din nou să crească de sub picioarele noastre. Am avut nevoie, mai presus de toate, de prieteni... și de poveștile pe care le poartă fiecare în lemnul coasei. De pe toate ulițele satului, vitele au fost demult vândute sau duse la abator. Dar mai rămâne, câteodată, în case, la ceas de seară, gândul priponit într-o secundă: ai mulș, ai dat de mâncare la vaci, ai rânit? Aproape ca durerea prelungită a unui invalid în nervii unui picior amputat. Ce doare ca o amintire, dincolo de carne și de ziua de azi. Dar noi punem capul în pământ și cosim mai departe.

Nu pentru vite. Nu pentru o cană de lapte. Nu pentru ziua de azi... Pentru că nu putem trăi dincolo de poveste. Și în toți acești ultimi ani de belșug și bucurie doar asta ne-a înspăimântat - că nu vom putea spune o poveste. Acea poveste în care să ne regăsim cu toții - clăcași - clădind o fâncitură dincolo de baierile cerului, pentru toate vacile ce și-au purtat umbra pe ulițele din sat. Abia în gândul nostru să se sature. Și-apoi să ieșim în fața curții și să privim în lungul drumului către apus... Ca în fiecare an, de-o vreme încoace, începem clăcile de coasă de la Dan. **(Emanuel Luca)**

Nu pentru vite. Nu pentru o cană de lapte. Nu pentru ziua de azi... Pentru că nu putem trăi dincolo de poveste...

Acea poveste în care să ne regăsim cu toții - clăcași - clădind o fâncitură dincolo de baierile cerului...

Florin Pop este consilier în cadrul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Maramureș și cadru didactic asociat la Facultatea de Litere din Baia Mare. Ca fotograf, folosește semnătura Emanuel Luca.

Felician Săteanu, proiectul fotografic „Zile de coasă la Copalnic-Mănăștur”

Felician Săteanu, proiectul fotografic „Zile de coasă la Copalnic-Mănăstur”

români în lume

„Avocatul Emil Hirsch are o experiență profesională de peste patruzeci și trei ani în zona metropolitană a capitalei americane și este recunoscut în baroul districtului Columbia pe lista avocaților de vârf ai orașului.”

(Teodor Stan)

„Aceste rânduri mi-au fost inspirate nu numai de recenta dezbatere privind adevărurile trecutului, ci și de un coleg de la Universitatea Georgia, căruia îi relatasem istoria românului care a participat la bătălia Atlantei și mai târziu a cumpărat Alaska pentru Statele Unite.”

(Tudor Vlad)

Identitate culturală și apartenență într-o societate polarizată

Interviu cu avocatul Emil Hirsch

TEODOR STAN

Interviul de față face parte din seria profilelor publice ale membrilor diasporei româno-americe și este tributar contextului politic – polarizant într-un an electoral, atât în Statele

Unite ale Americii, cât și în România. Deși puțin cunoscută, implicarea civică a diasporei românești în viața publică americană are o istorie aparte. De aceea, am considerat că povestea de viață a interlocutorului meu poate aduce în discuție anumite repere legate de atitudinile diasporei față de exercițiul de afirmare civică.

Avocatul Emil Hirsch are o experiență profesională de peste patruzeci și trei ani în zona metropolitană a capitalei americane și este recunoscut în baroul districtului Columbia pe lista avocaților de vârf ai orașului. A trăit peste cincizeci și cinci de ani în Baltimore și Washington DC și a avut interacțiuni cu valuri succesive ale migrației locale. Am realizat acest interviu solicitându-i să vorbească despre experiența personală a emigrării și a integrării cu succes în SUA. A acceptat, remarcând în glumă că el vorbește „un dialect ardelenesc, care seamănă cu limba română” și care speră „să fie bine înțeles”. Limba maternă este un liant identitar puternic, dar, fără o circulație într-un spațiu public, ea devine doar un vehicul discret al nostalgiei.

Întrebat ce anume din bagajul cultural specific societății în care s-a născut a jucat un rol important în integrarea sa profesională și socială în comunitatea gazdă, Emil Hirsch mi-a povestit despre copilăria trăită la Bistrița, într-o perioadă când acel oraș avea o populație de doar douăzeci și trei de mii de locuitori. „Relațiile dintre oameni erau strânse, oamenii se cunoșteau foarte bine. Tatăl meu era în sectorul comercial, bine integrat în toate comunitățile (etnice). Cu toții îl știau, se duceau la magazinul mare de textile de pe strada principală. Era o comunitate multietnică de multe secole. În relațiile cotidiene interetnice dintre români, maghiari, sași și evrei, în anii 1950 și 1960 nu existau tulburări. Oamenii se înțelegeau. Părinții mei aveau prieteni și erau bine văzuți în toate aceste comunități.” Mama sa, originară din Gherla, primise o educație în limba română și îi plăcea să citească romane clasice în această limbă. Emil a urmat primele șapte clase în România, la școala în limba germană. Mulți dintre colegii sași au plecat din țară înaintea sa, iar o și mai mare parte a celor rămași au emigrat mai târziu, în anii 1970, în Germania. „Într-un oraș atât de divers etnic prima «cultura muncii», o etică personală a perseverenței și respectul pentru oameni care vin din comunități cu obiceiuri și limbi diferite.” Tocmai acest respect pentru bogăția oferită de diversitatea culturală din jurul său a determinat și o anumită deschidere lingvistică. Emil Hirsch vorbește fluent

Acest respect pentru bogăția oferită de diversitatea culturală din jurul său a determinat și o anumită deschidere lingvistică. Emil Hirsch vorbește fluent engleza, germana, maghiara, româna și alte limbi însușite mai târziu.

engleza, germana, maghiara, româna și alte limbi însușite mai târziu. În perioada emigrării a învățat limba italiană (tranzitând cu părinții, ca emigranți, Italia). Limba ebraică modernă nu a învățat-o decât târziu, odată ajuns în Israel, la începutul anilor 1970.

Limba folosită în intimitatea familiei fusese cea română, creând un bagaj emoțional ce nu se disipează pe întreg parcursul vieții și care îi determină azi sentimentul de apartenență la cultura română. O observație în acest sens, al asimilării lingvistice evreiești în România, apare și în cartea „Jurnal de București”, recent publicată de Alfred Moses, fostul ambasador al Statelor Unite în România. Rezumând impresiile primei sale vizite în 1976

***Această istorie
a zecilor de mii
de imigranți
transilvăneni ajunși
in inima industrială a
Statelor Unite, în state
precum Michigan,
Ohio sau Illinois, a
rămas o notă discretă
a istoriei, umbrită
de tăvălugul marilor
conflagrații mondiale.***

În România, el deplânge nivelul de asimilare culturală al evreilor rămași: doar puțini dintre bătrânii comunității mai puteau citi sau vorbi fie în idiș, fie în ebraică, iar recitarea rugăciunilor se făcea mecanic, fără o înțelegere reală a textelor.

Părinții lui Emil plănuiau emigrarea în Statele Unite încă de pe când Emil avea 13 ani, dar obținerea pașapoartelor a fost anevoioasă. Cu mai bine de un an înaintea plecării, au insistat ca Emil să învețe limba engleză. „Găsiseră o profesoară în Bistrița, doamna Sima, o învățătoare pensionată ce vorbea perfect limba pentru că își petrecuse copilăria în Detroit, Michigan.” Era descendentă a primului val istoric al emigrării românilor în SUA, cel de la începutul secolului trecut. Acel prim val, dominat de emigranți din provinciile austro-ungare, în special din Banat și Transilvania, a creat legături umane care au conturat un orizont de mari așteptări proiectate asupra societății americane. Istoriile

orale legate de acel prim val sunt bine ogindite în documentarul „Mia și drumul”, în care descendenții din zona statului Minnesota povestesc azi despre rolul românilor în industrializarea Americii și despre intenția clară a primilor emigranți de a strânge bani în State și de a se reîntoarce în țară. Părinții doamnei Sima, spune Emil Hirsch, „lucraseră acolo în fabrici de automobile, alegând apoi repatrierea în România. Ea nu își pierduse accentul de american din Midwest” și chiar l-a transferat tânărului său student. Această istorie a zecilor de mii de imigranți transilvăneni ajunși in inima industrială a Statelor Unite, în state precum Michigan, Ohio sau Illinois, a rămas o notă discretă a istoriei, umbrită de tăvălugul marilor conflagrații mondiale.

Au urmat șase luni petrecute în Italia, așteptând viza de intrare în SUA, când întreaga familie Hirsch a urmat cursuri de limba engleză. Emil era mândru că, datorită eforturilor doamnei Sima, era în clasa cea mai avansată dintre cele se organizau pentru toți migranții care se aflau la Roma în acea perioadă. În decembrie 1965 au ajuns la Baltimore, un oraș în apropierea capitalei americane, unde părinții săi au primit slujbe în fabrici de manufactură a hainelor. Aceste fabrici erau însă relicvele industrializării americane. Transformările pieței muncii aveau să ducă la transformări structurale în relațiile interetnice și inter-rasiale. „Nu după mulți ani, aceste fabrici au falimentat, manufacturarea mutându-se în Taiwan.” Ca tânăr emigrant, Emil Hirsch prinsese însă o ultimă imagine a prosperității societății americane de la jumătatea secolului 20, în care munca asiduă asigura un nivel de echitate a șanselor și a bunăstării. „Situția economică era mult mai ușoară decât este acum”, spune Emil Hirsch, „costul traiului era relativ ieftin, chiar pentru o familie în care adulții câștigau salariul minim”.

Întrebat despre depășirea obstacolelor întâlnite în procesul integrării, Emil Hirsch a vorbit despre șansa de a avea acces la învățământul din Statele Unite. „Am avut avantajul că atunci când am sosit în SUA vorbeam, citeam și scriam deja bine în limba engleză. Programa școlară era mult mai ușoară decât cea din România.” Un obstacol mult mai dificil avea să fie relaționarea cu tinerii americani. „În Italia fusesem înconjurat de copii imigranți din România sau din

celelalte țări comuniste, refugiați ca mine, dar despre colegii de școală americani nu știam nimic." Sosit în Baltimore, nu regăsea, în mozaicul de etnicități, acel respect și acea interdependență pe care le văzuse în orașul natal. Topografia neoficială a orașului făcea ca fiecare grup etnic să trăiască în semi-izolare, în zone bine definite ale orașului. Așa cum până în prezent în Baltimore există o „mică Italie” sau o zonă predominant grecească, în trecut exista o zonă mare populată tradițional de comunitatea evreiască, unde familia Hirsch locuia în chirie. În Baltimore nu erau mulți români, cei dispersați în suburbii nu erau de vârsta lui și nu avea cu ei o interacțiune constantă. 1966-1967 avea să aducă o implozie a acestui mozaic disfuncțional și la tulburări rasiale, în urma cărora populația african-americană a fost recunoscută ca principal grup demografic. În anii 1970 se restabilise în oraș o nouă hartă, cu noi granițe informale și aceste sechele ale diviziunii sociale perpetuate sunt perceptibile, ca reverberație, până în prezent.

Atât evoluția polarizantă a societății adoptive, cât și experiența copilăriei, în perioada regimului comunist din România, au determinat opțiunea sa pentru specializare în drept. „În primul rând, proveneam dintr-o țară care era sub un regim în care nu mai exista o independență reală a justiției. Atmosfera opresivă a României în anii 1960 nu am uitat-o până în ziua de astăzi. Eram foarte conștient, copil fiind, că nu e o țară de drept, că totul era arbitrar, că regimul patronează și controlează toate aspectele vieții, inoculând percepția că oamenii nu au drepturi.” Al doilea factor care a contat în alegerea carierei a fost izbucnirea scandalului Watergate, în 1972, „în care președintele Nixon, cel mai puternic om al lumii libere, avea să fie investigat de procuratură și de autorități pentru crime săvârșite în funcția sa de președinte”. A devenit fascinat de contrastul dintre funcționarea și structura puterii în cele două lumi în care trăise. „Puteam compara ce se întâmpla aici cu experiența din România, în care ar fi fost de neconceput ca un Gheorghiu-Dej sau Ceaușescu să fie realmente investigați pentru abuz de putere sau pentru crime. Decizia de a urma dreptul avea la bază această încredere că, în pofida oricăror lacune care se pot atribui Statelor Unite, aici actul justiției are reguli clare, impersonale, și nu este un show public dirijat politic.”

***Atât evoluția
polarizantă a
societății adoptive,
cât și experiența
copilăriei, în perioada
regimului comunist
din România,
au determinat
opțiunea sa pentru
specializare în drept.***

Odată devenit membru al baroului, în 1976, a ajuns să cunoască mai mulți refugiați politici fugiți din țară și să descopere existența unui flux constant de români care ajungeau în zona capitalei americane, dar care optau să rămână rezervați, suspicioși, reticenți în a-și afirma identitatea culturală. „Între 1977 și 1982 am cunoscut mulți azilanți politici și am avut privilegiul să reprezint unele familii de români în audierile de cerere a azilului. Era nevoie să dovedim un singur lucru: că persoana nu se poate întoarce în România fiindcă, dacă ar fi fost forțată să o facă, ar fi fost supusă persecuției etnice, politice sau religioase. Dovada era ușor de obținut. Codul penal al României avea atunci în mod oficial pedepse aspre de închisoare pentru cei ce au «dezertat».” Emil Hirsch a tradus în limba engleză părțile codului penal care prevedeau aceste pedepse și cu aceste dovezi simple a câștigat în fiecare caz.

***Ca tânăr avocat a avut
ocazia nu doar să ajute
mulți imigranți proaspăt
ajunși din România, dar
și să influențeze opinia
multor americani din
zona capitalei, care aveau
preconcepții eronate
despre România.***

Ca tânăr avocat a avut ocazia nu doar să ajute mulți imigranți proaspăt ajunși din România, dar și să influențeze opinia multor americani din zona capitalei, care aveau preconcepții eronate despre România. Mulți dintre colegii săi „știau prea puțin despre regimul lui Ceaușescu, alții păreau destul de sofisticăți în înțelegerea naturii regimului, dar, în majoritatea cazurilor, chiar și în rândul celor citiți și bine educați, orice discuție legată de România era umbrită de încadrarea în blocul sovietic. Inclusiv în discuții legate de figuri marcante ale culturii românești, interlocutorii gravitau inevitabil către aprecieri legate de contribuția literaturii clasice rusești sau influența baletului rusesc pe scena mondială”. România, o țară prea mică și îndepărtată de Washington, dispăruse sub „cortina de fier” nu doar ca entitate statală, dar și ca entitate culturală, fiind inexistentă în harta referințelor celor din cercurile sociale și potențial decizionale ale capitalei americane. Cei educați în studierea regiunii erau inevitabil sovietologi, specializați în limbi slave. Spre deosebire de alte mari centre urbane, unde

exista o prezență sesizabilă a diasporei românești, în zona Washington DC, Emil Hirsch a simțit, de-a lungul decadelor, lipsa unei prezențe vizibile și susținute a diasporei românești. „Nu am avut senzația că ar exista o comunitate compactă, cu o prezență publică recognoscibilă. Nu știu dacă este adevărat, dar am impresia că româno-americanii din zonă sunt mai dispersați, rezervați sau mai profund asimilați în cultura americană decât în alte centre urbane, unde, poate, există o implicare comunitară și civică mai activă.”

Emil Hirsch apreciază că „de la mijlocul anilor optzeci până la căderea «cortinei de fier» au ajuns la Washington oameni ce aparțin unui alt val, mai mic, dar distinct. Majoritatea aveau profesii, ingineri, tehnicieni, oameni educați care au intrat cu ușurință în viața americană. S-au integrat rapid, găsind locuri de muncă, iar copiii lor au mers la școală. Însă au optat pentru anonim și izolare”. Acel nou flux migrațional, restrâns, al perioadei era reprezentat de oameni cu comportamente sociale distincte, cu un apetit asociativ diminuat, cu nevoi și aspirații la reprezentare civică reprimată. Într-o societate democratică în care dialogul public și articularea intereselor personale sau de grup este primul mecanism de direcționare a resurselor, diaspora românească din acea perioadă nu pare să se fi putut structura ca o voce reprezentativă.

Emil Hirsch nu a dorit să își exprime opinia despre valul de români care a ajuns în zona metropolitană după căderea regimului comunist, nici despre valurile din ultimele trei decade. Odată ajunși legal, aceștia nu mai aveau nevoie de serviciile unui avocat, iar Emil Hirsch a avut contact cu aceștia doar ocazional, în cercuri sociale, și foarte rar în viața profesională. Consideră însă că cei ajunși după anul 2000 se constituie ca un val distinct, cu o altă mentalitate, mai puțin tributară traumelor regimului totalitar. „Am o părere subiectivă, pe care s-ar putea ca statistica să o infirme”, spune Emil Hirsch. „Senzația mea este că generația care a crescut total în perioada lui Ceaușescu este o generație substanțial diferită, până și față de cea formată în perioada lui Gheorghiu-Dej. Eu sunt o relicvă din perioada de dinaintea lui Ceaușescu și am sentimentul că regimul lui, în 24 de ani și jumătate, a distrus viața civilă, multe

din structurile de sprijin informal și relațiile dintre oameni, pentru că regimul a fost atât de aspru și inuman.” Întrebat în ce fel transformările societății sub Ceaușescu s-au resimțit în relațiile sociale ale membrilor diasporei din zona capitalei, Emil Hirsch a ales să vorbească despre diminuarea gradului de respect în relațiile cotidiene. „Sentimentul este că oamenii formați înaintea experimentului totalitar se ajutau mai mult, erau mai atenți față de nevoile celuilalt, nu doar preocupați să își îndeose propriile buzunare. Acești ani ai regimului Ceaușescu au dus la multă tragedie și suferință umană, dar, pe termen lung, cea mai nocivă moștenire a fost această erodare a solidarității bazate pe respect între oameni.”

Întrebat ce sfaturi ar oferi celor care iau în calcul stabilirea în Statele Unite, Emil Hirsch a revenit la importanța continuă a valorilor de bază, la acea „cultură a muncii” care conferă demnitate individului și care este uneori abandonată deoarece societatea americană vinde iluzia unor soluții rapide de îmbogățire. „Cei care au avut cel mai mare succes în societatea americană au fost cei care și-au exercitat talentul și au muncit și s-au dedicat carierei”, crede el. „Cealaltă valoare importantă este menținerea integrității și a compasului etic, chiar dacă societatea americană pare a oferi stimulente amăgitoare celor care nu sunt preocupați de respectarea drepturilor fiecăruia. Aceste valori nu trebuie pierdute pentru că pendulul show-ului politic american este în continuă mișcare. Astăzi pendulul poate fi într-o zonă periculos de negativă și incongruentă cu idealurile societății americane, dar mâine se poate schimba la fel de abrupt. Cei care sunt onești, cei care se ghidează după principiile care stau la baza experimentului american își vor păstra reputația personală, un bun ce se construiește greu, în ani, și poate fi năruit instantaneu într-un mediu temporar nociv.” Încurajarea lui Emil Hirsch este de a rămâne onești, respectând „compasul etic” personal, de a evita disimularea și compromisul oportunist. Acest sfat are la bază o înțelegere aprofundată a discrepanței dintre scena politică volatilă a elitei americane și realitatea cotidiană, a valorilor clasice ale Statelor Unite, gazdă a diversității etnice și culturale. „Poporul american este unul foarte generos. Societatea din România, înainte să treacă prin experimentul regimului lui Ceaușescu, obișnuia să fie generoasă, oamenii se

***Încurajarea lui
Emil Hirsch este de
a rămâne onești,
respectând „compasul
etic” personal, de a
evita disimularea
și compromisul
oportunist.***

ajutau. Poporul american a menținut acel spirit generos. Cei ce fac parte din noul val al diasporei trebuie să recunoască această generozitate de spirit și materială pentru că, dacă o înțeleg și o cultivă, pot ajunge mult mai departe decât dacă ar fi lipsiți de această calitate.” Integrarea deplină în societatea americană nu este un proces unidirecțional, care ar implica poziționarea simplistă a noului venit ca beneficiar al unui act filantropic, de acceptare și sprijin, în schimbul mimării unei atitudini sociale conveniente. „Pentru a fi bine integrați și bine percepuți în comunitățile în care ajung trebuie să dea dovadă de acest spirit de «nurturanță»* și respect față de cei din jur, doar așa își pot dovedi valoarea pe care o aduc comunității de care caută să aparțină.”

* Nurturance – dovadă de iubire, grijă și atenție, cf. American Heritage Dictionary, 2016.

Gheorghe Pomuț, sau Ciudatele întâmplări ale vieții

TUDOR VLAD

La fel ca în domeniul teoriei literare, există cercetători ai mass-media care susțin că presa trebuie văzută ca o mare narațiune, ca un mod de organizare și explicare a lumii. Ea – presa – ar exprima sau confirma valori, credințe, atitudini și ideologii, construind și reinterpretând mituri culturale. În 1975, Roland Barthes descria știrile ca pe un mod de raționalizare a adevărului în societate, menit să integreze indivizi și evenimente într-un sistem coerent de relații sociale. Reprezentanți ai școlii britanice de studii culturale susțin că discursul mass-media, ca moștenire culturală, revelează raportul dintre adevăr și putere în contexte istorice și culturale specifice.

Dacă acceptăm definiția mării narațiuni, a unui continuum alcătuit dintr-o suită imensă de istorii produse de ziariști, ar trebui să punem la îndoială componenta de adevăr, de relatare obiectivă, prin care mass media se legitimează, fiindcă orice narațiune și orice segment al său sunt deschise unui număr nelimitat de lecturi și interpretări.

Niciuna dintre aceste teorii nu este nouă, iar abordările epistemologice pe această temă – din perspectivă semiotică, sociologică sau de istorie culturală – au fost multiple și fructuoase. Aceste reflecții mi-au revenit însă în minte în aceste zile când, în Statele Unite și în alte țări occidentale, se reevaluează etape ale istoriei și rolul unor personalități în deciziile și evenimentele care au marcat acele perioade. Sunt utilizate în dezbateri

(atunci când mai există dezbateri) documente, date produse de istorici, dar și extrase din presa vremii. Mai ales acestea din urmă sunt adesea scoase din contextul imediat sau din contextul mai larg al timpului respectiv.

Timp de mai multe decenii le-am vorbit studenților dornici să devină jurnaliști despre coduri de etică, despre metodele de colectare a informației, despre profesionalism în producerea și difuzarea știrilor... Încep acum să cred că am greșit, că poate mass-media sunt doar o colecție de întâmplări povestite cu mai mult sau mai puțin har de feluri cronice de ocazie, care se leagă între ele sau se contrazic, așa cum doresc cititorii la un moment dat, și care se pot reasambla și reexplica după voia fiecăruia. Iar aceste considerații m-au făcut să rememorez câteva astfel de întâmplări cu caracter mai personal...

În îndepărtata vară a anului 1987, pe o terasă din Neptun, prozatorul și scenaristul Titus Popovici îmi spunea: „Tinere, mă documentez pentru un roman care va bate *Șogun*-ul, ceva despre Gheorghe Pomuț”. Nu am dat nicio atenție frazei respective, în primul rând fiindcă nici măcar nu știam cine era personajul menționat, dar și fiindcă e aproape o tradiție la scriitorii români să descrie construcții epice de amploare care rămân apoi la stadiul de proiecte. Plecat dintre noi în 1994, Titus Popovici nu a scris – sau, cel puțin, nu a publicat, din câte știu – niciun fragment din acea carte.

Peste mai bine de 20 de ani, ajuns în Sudul Statelor Unite, o împrejurare fericită mi l-a scos în cale pe John Lazău, consulul onorific al României în Atlanta, un om deosebit și un patriot autentic. Am petrecut apoi

multe ore împreună, mai ales când m-a rugat să fiu președintele secției de vot a românilor din regiune la două alegeri. Îmi amintesc că, odată, am stat lângă urne de dimineața devreme până după miezul nopții, pentru vreo 30 de alegători. Și, în acea zi interminabilă, când trebuie să-ți umpli timpul cu ceva, mi-a istorisit cum a pregătit vizita la Atlanta a unui înalt diplomat român din unul dintre guvernele de după 1989. Un moment important al programului a fost întâlnirea cu oameni de afaceri la Camera de comerț, iar John și-a pus în mișcare toate resursele și relațiile pentru a face ca sala să fie aproape plină. După prezentările de rigoare, oaspetele român a dat citire – într-o engleză decentă – discursului pe care îl avea pregătit. A mulțumit pentru prezență și și-a exprimat speranța că întâlnirea va fi un prilej de intensificare a relațiilor economice dintre România și statul Georgia. Apoi a spus că are și un motiv mai personal de satisfacție că se afla la fața locului, și anume că un conațional al său a luptat în urmă cu aproape 150 de ani pe aceste ținuturi și l-a numit pe generalul Gheorghe Pomuț. În acel moment – îmi povestea John Lazău zâmbind trist –, mulți dintre cei prezenți în sală s-au ridicat și au plecat, fără a saluta sau a da explicații.

Iar acum, faptele: Gheorghe Pomuț s-a născut în 1818 la Gyula, din părinți români originari din Săcele. A urmat studii militare la Viena și în Franța. După ce revoluția de la 1848 din Ungaria (de partea căreia a luptat) a fost înăbușită, a emigrat în Statele Unite. S-a înrolat în armata unionistă la începutul Războiului civil și a ajuns pe parcurs comandant al Regimentului 15 Iowa de infanterie sub comanda generalului Sherman. În acest rol a participat la asediul Atlantei, iar apoi la „Marșul spre mare” al lui Sherman, care a distrus toată infrastructura Georgiei. A început războiul ca locotenent, iar în 1866 Senatul american l-a confirmat ca general de brigadă. În 1866 a fost numit consul la Statele Unite în Rusia, la St. Petersburg, și a avut un rol semnificativ în negocierile de cumpărare a Alaskăi. Evident, o biografie extraordinară, ce face pe deplin justificat interesul lui Titus Popovici. Pe de altă parte, însă, rolul său în îngenuncherea armatei confederate în Georgia (conjugat cu amintirea suferințelor populației civile de-a lungul marșului devastator al lui Sherman) pare să fi fost încă rană deschisă pentru unii dintre participanții la întâlnirea

***Revin la tema
abordată la început,
cea a prismelor
diferite prin care –
de-a lungul vremii –
citim și interpretăm
întâmplările cuprinse
în marile narațiuni
ale omenirii.***

de la Atlanta cu demnitarul român, care ar fi fost mai inspirat dacă își păstra comentariul respectiv pentru un discurs la New York sau la Washington.

Revin la tema abordată la început, cea a prismelor diferite prin care – de-a lungul vremii – citim și interpretăm întâmplările cuprinse în marile narațiuni ale omenirii: Aceste rânduri mi-au fost inspirate nu numai de recenta dezbatere privind adevărurile trecutului, ci și de un coleg de la Universitatea Georgia, căruia îi relatase istoria românului care a participat la bătălia Atlantei și mai târziu a cumpărat Alaska pentru Statele Unite și intenția mea de a face la un moment dat, poate, ceea ce Titus Popovici nu izbutise. Zilele trecute, acest coleg și amic – cu o genealogie ce amintește de marile familii faulkneriene ale Sudului – mi-a spus, în contextul protestelor care cer înlăturarea unor statui și simboluri confederate: „Poate că acum, dacă atâtea pedestale devin disponibile, o să vezi aici statuia prietenului tău Pomuț...”. Surâsul lui amar mi l-a readus în memorie pe consulul Lazău istorisind eșecul întâlnirii de la Camera de comerț.

PS: Nu i-am mai spus prietenului meu de la universitate că Gheorghe Pomuț are o statuie în Cleveland, Ohio.

**GRAMPET
GROUP**

Motion is our business

**20
DE ANI**

**PROMOVĂM
SPIRITUL ROMÂNESC
PESTE HOTARE
DIN 1999**

Prima multinațională cu capital românesc.

Profesionalismul și perseverența noastră din ultimii 20 de ani au pus România pe harta feroviară globală și la conjuncția strategică a industriilor europene și internaționale. Suntem un pilon de dezvoltare a României și ne propunem să continuăm în aceeași direcție.

România

Austria

Serbia

Germania

Ungaria

Grecia

Bulgaria

Croația

Proiectele Fundației Augustin Buzura

„România profundă și reală nu e nici zgomotoasă, nici agresivă. E discretă, așezată, preocupată, inteligentă. Adesea, suntem tentați să cădem în capcana facilă a observării zgomotului. De aceea, vrem să scoatem discreția la lumină.”

(Dana Gagniuc-Buzura)

România discretă

Tot ce înseamnă conținut media mi se pare extrem de volatil

Interviu cu Corina Taraș-Lungu

DANA GAGNIUC-BUZURA

27 de ani. Licențiată în Studii Europene. Absolventă a Masterului de Istoria Ideilor, Mentalităților și Culturii de masă. Un fel de „om-orchestra”, implicat în organizarea a peste 100 de evenimente de prevenție, educaționale și recreative pentru copii și adolescenți. Instructor de teatru. Jurnalist. Specialist în parenting.

Aș porni de la tema lucrării tale de disertație: „Fenomenul fake news și valul protestelor de la începutul secolului XXI. Studiu de caz pe protestele românești din 10 august 2018”. Care crezi că a fost preponderența manipulării, respectiv impactul acesteia într-o manifestare de anvergura protestelor din 10 august 2018? Sigur, pentru omul simplu, neavizat, fenomenele sunt în alb și negru... de tipul cauză-efect. Dar cum crede un tânăr absolvent al unui master de Istoria Ideilor Mentalităților și Culturii de masă că a fost de fapt? Sau cum le-ai văzut și prezentat tu?

Mi s-a spus despre lucrarea mea că e riguros documentată și că m-am păstrat la distanță de subiect, în sensul în care nu i-am oferit interpretări proprii. Asta mi-am și propus. Evenimentele din 10 august au fost pentru mine un moment prea important ca să fie îngropat în breaking news și în titluri media fugitive. Totuși, pentru că am fost în Piața Victoriei în acea zi din 2018, mi-am păstrat părerile personale pentru mine și mi-am propus mai mult să documentez subiectul decât să îl analizez. Documentarea mea continuă. Următorul pas e acela de a colecta interviuri ale celor prezenți la proteste. În general, sunt uluită de moda protestelor care a cuprins secolul XXI, căpătând o amploare din ce în ce mai mare. Mă fascinează faptul că oameni din țări diferite ale lumii, cu un fond ereditar și educațional diferit, ajung în stradă din aceleași motive, revendicând aceleași lucruri, dar într-un alt peisaj social și politic. Pentru un absolvent de Mentalități, mișcările civice sunt mai mult decât proteste pentru contestarea anumitor decizii ale autorităților. Sunt un izvor oral, comportamental, de transmitere a istoriei. Eroul principal nu mai e un personaj istoric, ci sunt masele, iar practica maselor nu mai este una războinică, ci principială, de valoare. Dacă tot mă pot exprima aici subiectiv, protestul

Mi s-a spus despre lucrarea mea că e riguros documentată și că m-am păstrat la distanță de subiect, în sensul în care nu i-am oferit interpretări proprii. Asta mi-am și propus. Evenimentele din 10 august au fost pentru mine un moment prea important ca să fie îngropat în breaking news și în titluri media fugitive.

Diasporei cred că a avut o importanță foarte mare, pentru că a însemnat un moment în care „strada” a semnalat criza generalizată a clasei politice și a revendicat nevoia unei reforme structurale în peisajul românesc. Mesajele protestatarilor au fost predominant politice, dar ele au vizat nevoi din mai multe domenii – educație, economie, social

*Orele în trafic aproape
că nu le simt pentru
că, deși am distanțe
mari de parcurs,
rezolv destul de multe
lucruri în mijloacele
de transport...*

ș.a. Oameni de diferite vârste, ocupații, cu diferite mentalități și cutume, din diferite zone geografice, autohtoni și emigranți, au fost în Piața Victoriei pentru că, dincolo de ethos-ul amplificat pe unele rețele și grupuri sociale, ei au fost solidari cu mesajul dominant al evenimentului – reforma structurală a aparatului de stat. Lucrarea mea, care va avea cu siguranță și o continuare, prezintă de la o distanță regulamentară faptele de dinainte, din timpul și pe cele care au urmat zilei de 10 august 2018, iar cititorul își poate forma singur o părere despre eveniment.

**Documentându-mă pentru dialogul cu tine,
am descoperit un om nu doar foarte activ, ci și**

„policalificat”, care acoperă o paletă foarte largă de preocupări, de specializări: de la instructor de teatru și organizator de evenimente până la jurnalist și specialist în parenting. Și unele dintre ele sunt începute foarte devreme. Cum își împarte o tânără de 27 de ani timpul pe atâtea planuri? La ce renunți, ce anume sacrifici, într-un oraș unde distanțele, transportul, aglomerația răpesc foarte mult timp?

Îmi sacrific nopțile, mesele, câteodată sănătatea; mă gândesc foarte mult la cei dragi, dar îi contactez mai puțin decât aș vrea, sunt restantă la pregătirea meselor și la job-ul de soție în sens tradițional. Somnul meu e o modalitate de a găsi soluții pe care sunt incapabilă să le aflu peste zi. Câteodată îmi pierd ordinea interioară, îmi ignor sentimentele și îmi pierd prospețimea, dar totul e de scurtă durată. Am capacități autorevelatorii și de conștientizare care, de multe ori, mă sperie, dar care nu mă lasă să decad prea mult. Îmi neglijez pisica și sacrific fără milă timpul de îngrijire cosmetică. E adevărat că am un ritm alert în tot ce fac și am un mecanism de gândire meticulos pus la punct, dar nu renunț la pasiunile și la căutările mele. Ele mă reprezintă și sunt un mod de a mă cunoaște mai mult ca orice metode de mindfulness, coaching, mentoring etc. Orele în trafic aproape că nu le simt pentru că, deși am distanțe mari de parcurs, rezolv destul de multe lucruri în mijloacele de transport...

Kafka apare în mod repetat în CV-ul tău. Spun acest lucru referindu-mă la tema lucrării tale de licență, dar și la conferințele și simpoziunile la care ai participat cu lucrări ce pornesc de la relația tată-fiu în opera lui Kafka. Copilul din opera lui Kafka trăiește un sentiment de anxietate în fața tatălui, perceput drept instanță supremă, dominantă și extrem de autoritară, un fel de măsură a tuturor lucrurilor, generatoare de temeri și frustrări. Există o legătură între această preferință a ta pentru Kafka și interesul tău pentru parenting? Cum se intersectează ele?

Kafka e iubirea mea dintâi și de la el a pornit interesul pentru psihopedagogie. E adevărat că în general am o pasiune pentru oamenii slabi, iar Kafka a fost din multe puncte de vedere un neajutorat. Relația lui

cu tatăl și modul în care a perceput-o Kafka, copil fiind, m-au fascinat. Nu pentru că am crezut 100% versiunea lui (deși versiunea tatălui nu există), ci pentru că mi s-a părut incredibil cum un om ca el, înzestrat cu mijloace de exprimare artistică ieșite din comun, un om cu educație aleasă, cu discurs extraordinar, cu relații potrivite în momente potrivite, cu resurse sociale și financiare, nu a reușit să își înfrângă zbaterea interioară și să scape de un sindrom al castrării care i-a compromis încrederea în relațiile de dragoste (deși a plănuțit de două ori căsătoria, nu a reușit să fructifice niciuna dintre ele;

deși, dorindu-și copii, nu a reușit niciodată să fie cap de familie; deși a scris remarcabil, niciodată nu a avut cu adevărat încredere în talentul lui și a cerut să îi fie arse lucrările după moartea sa). Culmea ironiei e că, într-un final, și-a făcut curaj să realizeze pentru tatăl său o scrisoare în care să îi relateze traumele sale, o scrisoare kilometrică, doar că ea nu a ajuns niciodată la destinație, fiind publicată ca operă postumă. Există undeva un imperativ al eșecului în timpul vieții lui Kafka, care provine din relația dependentă cu tatăl, iar asta m-a intrigat extrem de mult. Mi-am pus organic întrebarea: până unde poate merge influența

Fiecare părinte probabil că are rațiunile lui, dar – macro – cred că interesul pentru metodele de parenting nu vine din precauție, ci din neputință. Neputința de a controla. De cele mai multe ori, oamenii nu sunt într-un contact permanent nici măcar cu sine și cu nevoile proprii, darămite să poată internaliza într-un mod rațional problemele pe care le întâmpină în creșterea copiilor.

părinților asupra copiilor lor? Am descoperit apoi că influența asta are rezultate active și retroactive extraordinare. E greu de spus dacă a pierdut sau dacă a câștigat Kafka. Azi trăim sub imperativul fericirii, contemporanii noștri nu l-ar eticheta ca fiind un om echilibrat, un mentor care să fi dobândit rețeta înțelepciunii, dar Kafka a ajuns să fie al nostru, al tuturor, poate că nu a dus neapărat o viață pentru sine, dar fără să știe vreodată, a devenit atemporal.

Parenting-ul. Un concept și o activitate care au căpătat o mare importanță și anvergură în prezent. De ce vin părinții la cursuri? Chiar au nevoie? E un gest monden? Este un moft? Sau chiar există probleme în înțelegerea rolului de părinte? Nu crezi că se dă prea multă atenție acestei „creșteri ca la carte a copilului?” Nu există și un revers, adică o pierdere în intensitate și profunzime tocmai căutând să se crească, să se educe copiii ca la carte?

Fiecare părinte probabil că are rațiunile lui, dar – macro – cred că interesul pentru metodele de parenting nu vine din precauție, ci din neputință. Neputința de a controla. De cele mai multe ori, oamenii nu sunt într-un contact permanent nici măcar cu sine și cu nevoile proprii, darămite să poată internaliza într-un mod rațional problemele pe care le întâmpină în creșterea copiilor. În plus, fericirea se vinde la orice colț. Peste tot abundă în reclame, la TV, pe rețelele sociale, imaginea vieții împlinite. Consumerismul pe asta se bazează. Sunt la mijloc multe proiecții de genul „mi-ar plăcea ca al meu copil să nu trăiască așa cum am trăit eu, să ajungă mai sus ca mine, să fie împlinit și să nu îi lipsească nimic”. E ca goana după aur sau ca visul american. Când proiectăm în copii dorințele (de multe ori neîmplinite) ale părinților, joaca devine periculoasă. Se creează niște dependențe greu de gestionat. E important ca părinții de orice vârstă și cu orice statut social, nivel de educație etc. să înțeleagă că există niște etape firești ale maturizării și că ele implică experiența directă a copilului (uneori fără prea mult control din partea adulților). Cred că cea mai sănătoasă metodă de a crește un copil nu este de a-l proteja, ci de a-l accepta ca o individualitate. Un copil nu este doar parte dintr-o masă omogenă de persoane și nici o excepție de la șablon și atât, el

este o individualitate care are nevoie de îndrumare pentru a învăța să gândească. Un copil nu are nevoie de părinți perfecți sau de o viață perfectă, ci de armonie. Foarte slab încurajată mi se pare gândirea logică în rândul copiilor, de regulă pentru că ei sunt considerați inofensivi, inferiori adulților. Deci ar trebui să urmeze adulții și să se supună voinței lor, dar lucrurile nu stau așa în realitate. Copiii par din ce în ce mai răzvrățiți, când, de fapt, au din ce în ce mai mare nevoie de înțelegere și de acompaniere – nu ca la carte, parentingul ideal rămâne o iluzie pentru mine. Sigur că tot ce spun aici spun din observație, nu sunt mamă, dar am lucrat atât de mult cu copiii, încât recunosc foarte bine în ei „împrumuturile” de la adulți. Cea mai bună creștere din punctul meu de vedere e aceea bazată în primul rând pe propriul exemplu (imitația e sfântă), apoi pe valorile și disponibilitatea de a învăța a părinților. Acolo unde ele lipsesc sau sunt uitate pe undeva prin colțurile teoriei, nu există decât potențial. Sigur că sunt multe cursuri pe piață, însă puține sunt cu adevărat utile pentru că te orientează și fac mai clare unele situații din relația părinte-copil. Ideea că mergi la curs ca să ai rețete și metode sigure de a crește copilul rămâne pentru mine o iluzie. Aștept să fiu contrazisă...

Faci parte din generația foarte tânără de jurnaliști. Ai studiat un fenomen extrem de periculos al mediei și al comunicării publice în general – fenomenul fake news. Ce crezi că-i lipsește mediei de azi? Care este, după tine, portretul-robot al tânărului jurnalist? Unde-și mai are loc creativitatea în media contemporană?

E greu să răspund la această întrebare. Nu m-aș numi jurnalist sau aș fi mai degrabă un jurnalist de ocazie. Cred că în media zilelor noastre există posibilități nelimitate în spațiul online (ceea ce mă bucură și mă sperie în același timp), posibilități potențial mari în domeniul radio, posibilități limitate cu strictețe în TV și posibilități aproape inexistente în presa scrisă. Nu îmi plac abordările holistice, dar, din păcate, pentru toate canalele e nevoie de investiții financiare mari și de o constanță severă cu privire la prelucrarea și transmiterea informației. Ce vreau să spun e că tot ce înseamnă conținut media mi se pare extrem de volatil. Suntem în timpurile în care orice poate genera un subiect, orice poate fi

*Privilegiul de a fi
jurnalist, așa cum
cred eu că merită
deontologia acestei
profesii, aparține unor
prea puțini oameni,
care au avut probabil
un context favorabil
în momente-cheie
ale profesiei lor.*

susținut și contrazis, orice poate crea panică, intrigă, indignare și chiar violență. Oricine poate avea adepți sau poate fi compromis fără argumente. Cred că mediei de astăzi îi lipsesc oamenii de calitate și resursele care să îi sprijine, jurnaliștii foarte buni și verticali, care să fie preocupați de vocația lor mai mult decât de interesul direct, tangibil. Tinerii nu au aceste resurse și pentru ei sunt puține șanse de a câștiga încrederea unui public. Există percepția că toți jurnaliștii sunt aserviți unei autorități, iar tinerii jurnaliști se văd luați în seamă numai atunci când găsesc o formă de asociere prin care să capete audiență. Fonduri sunt puține, iar creativitatea costă. Pentru a fi creativ e nevoie să ai o libertate de a alege subiectele, de a le da o formă, de a avea un timp de documentare și de prelucrare a informației, de a privi cu acuratețe către conținutul care urmează să fie livrat, de a câștiga sursele într-un mod echitabil. Privilegiul de a fi jurnalist, așa cum cred eu că merită deontologia acestei profesii, aparține unor prea puțini oameni, care au avut probabil un context

*Munca bine făcută
nu cred că e de ajuns,
ci zbaterea de a-ți
câștiga locul pe piață,
intuiția de a fructifica
toate întâlnirile
și de a face parte
din mediul potrivit
la timpul oportun
probabil că sunt
edificatoare. E greu
să găsești echilibrul
în peisajul ăsta.*

favorabil în momente-cheie ale profesiei lor. Munca bine făcută nu cred că e de ajuns, ci zbaterea de a-ți câștiga locul pe piață, intuiția de a fructifica toate întâlnirile și de a face parte din mediul potrivit la timpul oportun probabil că sunt edificatoare. E greu să găsești echilibrul în peisajul ăsta.

Până la urmă, cred că firul roșu din toată această atât de bogată activitate a ta îl reprezintă comunicarea cu copiii. Pentru că te văd și instructor de teatru pentru copii,

și pedagog, și pasionată în a studia relația tată-fiu așa cum a descris-o un mare scriitor precum Kafka. Cum e relaționarea cu copiii? Și ce perspective are relaționarea cu și între copii, în contextul comunicării on-line?

Relaționarea cu copiii, din perspectiva adultului, este foarte ușoară, atâta timp cât plăcerea de a fi în preajma copiilor vine în mod natural. Nu cred că toți oamenii iubesc necondiționat copiii și au disponibilitatea de a petrece timp cu ei, de a-i educa și de a-i acompania. Din această cauză cred că lucrul cu copiii nu e o treabă pentru oricine. Se vede cel mai des aspectul ăsta când vine vorba de școală și, mai exact, de profesori. Copiii sunt extrem de intuitivi, simt ce e dincolo de vorbele adultului, iar cine nu are – sau a pierdut pe parcurs – motivația intrinsecă de a lucra cu cei mici mai bine găsește o altă soluție profesională. În contextul pandemiei, comunicarea între copii a luat dimensiunea care pe ei îi atrage cel mai mult, cea virtuală. Sunt explicații cât se poate de științifice cu privire la această dependență de mediul online nu doar în rândul copiilor, ci și în rândul adulților. E un mediu ofertant, care propune interactivitate, imagine, sunet și efecte stimulatoare în același timp, interfață pentru exprimare părerilor și un bun mecanism de camuflare în spatele device-ului care, de multe ori, depersonalizează. Totuși, în perioada aceasta i-am văzut pe copii foarte solidari și neobișnuit de maturi cu privire la riscurile expunerii la COVID, foarte armonioși și mult mai plini de conținut pe rețelele sociale. Platformele online au fost un real ajutor, totuși ele nu au putut înlocui contactul fizic, aspect de care se plâng toți copiii cu care lucrez și pe care îi cunosc. Ceea ce contrazice părerile multora despre „copiii din ziua de astăzi” care nu ar mai ști cum să discute și cum să se joace împreună. Sigur că e mai greu să înțelegi formele de expresie ale oamenilor decât să le critici... Cât despre mine, mi-am continuat mult munca. Am avut o perioadă de o lună când am fost în virtual alături de copii, ajutându-i să realizeze teme, să contribuie la școala online, să se logheze pe platforme, să discute cu profesorii ș.a.m.d. Iar acea perioadă a fost chinuitoare pentru mine, nu din perspectiva comunicării cu copiii, care s-a dovedit a fi foarte eficientă și care ne-a apropiat foarte mult, ci din perspectiva sarcinilor școlare extrem de multe și de ambigue pe care ei le aveau de

realizat și care au fost haotice chiar și pentru mine. A fost o luptă care, din păcate, cred că va continua cel puțin și în primul semestru al noului an școlar.

Dacă ar fi să alegi una dintre preocupările tale, cu care să rămâi și să mergi mai departe peste ani, care ar fi aceea și de ce?

Cred că undeva în mine are valoare ideea de homo universalis. Am multe întrebări pentru care caut răspunsuri, iar acele răspunsuri nu pot proveni deocamdată dintr-o singură direcție. Probabil ca va veni și ziua în care domeniile și proiectele în care mă implic să fie combinate într-o complexă formulă magică. Există un vis acolo, undeva, care va deveni cândva realitate: e vorba de a implementa programe educaționale și culturale pentru copii și adolescenți. Din păcate, acest plan depinde astăzi prea mult de o rețea de oameni care să te investească nu doar cu încredere, ci și cu resurse financiare. Nu am puterea asta până în prezent, sunt abia în faza în care conving oamenii că, dacă sunt tânără, pot fi și capabilă...

Ce i-ai transmite unui tânăr din generația ta care se plânge de plictiseală, care este dependent de calculator și de telefon? Care scrie în limbaj „facebook” cu emoticoane și prescurtări... Cum poate fi el readus din mediul virtual în mediul real?

Sincer, nu îmi aduc aminte să mă fi plictisit vreodată. Nu e o laudă, poate fi chiar un mare defect. Pe acel tânăr l-aș sfătui să lase comparațiile deoparte și să caute în jurul lui persoanele care îl pot ajuta. E nevoie de un restart și nu cred că un tânăr și un om, în general, se poate restarta singur.

...sunt abia în faza în care conving oamenii că, dacă sunt tânără, pot fi și capabilă...

Ce faci acum? Și ce urmează?

Acum muncesc cu niște copii frumoși, instituționalizați, dar cu o putere enormă de a crește armonios. Pe această perioadă a pandemiei am suspendat oferta mea de cursuri pentru școli publice și private, dar o îmbunătățesc pentru momentul când voi relua activitatea. Scriu articole de revistă și, pentru arhiva mea personală, strâng materiale cu privire la subiectele care mă interesează. Petrec mai mult timp cu mine, călătoresc din ce în ce mai mult și mai în siguranță.

Ramona Mitrică

Interviu cu un prieten străin

Despre locul pe care îl ocupă creativitatea românească în imaginația lumii artistice

Vreau ca acest interviu să spună o poveste despre tine, Mike Phillips. Cine ești? Cum s-a născut interesul tău pentru România? Cum se leagă aceste două lucruri?

PARTEA A 3-A

Care este experiența ta cu România și arta românească și în ce fel te-a afectat? Cum ți-a influențat perspectiva de critic și de autor?

Mike Phillips: „Suntem o insulă a latinității într-o mare slavă”. Prima dată când am auzit această expresie mă plimbam prin Muzeul Militar din București, îndrumat de un oficial guvernamental. Păream a fi singurii vizitatori din acel loc căruia imaginile și tablourile îi confereau un aspect sinistru, aproape fantomatic. Această întâmplare a avut loc acum mai bine de douăzeci de ani, așa că amintirea mea despre eveniment e mai mult o impresie puternică. Părăsind clădirea aceea am simțit că am ieșit dintr-un tunel întunecat la lumină. Pe de altă parte, această versiune naționalistă a identității începuse să-mi intensifice curiozitatea cu privire la acel loc și la oamenii săi. Să nu mă înțelegeți greșit. Când am auzit acest lucru pentru prima dată, reacția mea a fost de amuzament, urmată de un fel de compătimire. Tocmai trecusem pe lângă mai multe tablouri reprezentând un câmp de luptă sau altul, o istorie însângerată și agonizantă a războaielor și a măcelului defensiv. În aceste condiții, un anume fel de pasiune naționalistă părea să fie atât sursa necesară, cât și o consecință inevitabilă.

În același timp, îmi petrecusem cea mai mare parte a vieții ascultând versiuni nebunești și distorsionate ale istoriei, concepute pentru a incita și exploata distincții etnice minore. Propria mea istorie, istoria familiei și a prietenilor mei a fost presărată cu o mulțime de nedreptăți, opresiuni și cruzime. Am înțeles prea bine impulsul de autoapărare din spatele acelei afirmații. Dar, pentru a participa la cultura propriei mele lumi, am fost obligat să las toate acestea în urmă. Presupunea ceva mai mult decât simpla respingere a ideologiei naționalismului. Adevărul era că nu mă gândeam la mine ca la produsul unei singure linii neîntrerupte. Printre strămoșii mei și în familia mea apropiată erau africani, europeni, indieni și chinezi. Tatăl străbunicii mele fugise peste graniță de sclavia din Brazilia. Mama străbunicii mele sosise din Barbados în gospodăria unei familii creole. Sora bunicii mele se mutase la New York, în 1923, unde a locuit până la sfârșitul vieții. Dacă e să aparținem unui loc anume, acesta ar trebui să fie oriunde în lume am alege noi, deci lumea mea ideală ar fi una în care să poți face ceea ce alegi, indiferent de cum și unde te-ai născut. În comparație, aveam puțină simpatie sau chiar deloc pentru un sistem de credințe în care reședința

tradițională a strămoșilor cuiva, într-un anumit loc, ar putea servi ca garant al identității acestuia. Cu toate acestea, exista un element îngrijorător de complacere în presupunerea românilor că tot ceea ce le stă în fața ochilor le aparținea cumva. Era o fină diferență. Mă gândeam la mine ca „aparținând” Londrei. Străzile și clădirile ei îmi erau familiare, fără niciun efort, întărite de numeroase amintiri, dar nu le-am gândit niciodată ca „aparținându-mi”, ca fiind ale mele. Presupun că este vorba despre conceptul larg de „proprietate”. În tradiția mea culturală, ideea „deținerii” lucrurilor era coruptă moral, o noțiune împotriva căreia am luptat aproape instinctiv. Dincolo de asta, ideea „deținerii” unei culturi nu avea sens pentru noi, chiar și numai pentru faptul că cultura „noastră” s-a format din valuri și valuri de credințe variate, uneori contradictorii, pe care am învățat să le asimilăm identității noastre. Prin contrast, descriindu-te ca „o insulă a latinității într-o mare slavă” îmi părea mai puțin ca o descriere a identității și mai mult ca o invitație la luptă.

Ne îndreptam spre festivalul de teatru de la Sibiu. Pe atunci festivalul avea cinci sau șase ani de existență și, din câte auzisem, era opera unui mic teatru provincial, din Transilvania. Mi se părea o idee extrem de interesantă. Fiecare român pe care-l cunoscusem până atunci vorbea despre rădăcinile sale țărănești, despre plante și flori din copilărie, despre gospodăria în care bunicii aveau grijă de oi sau bivolițe. Bănuiam că un orașel din Transilvania mă va apropia mai mult de rădăcinile culturii lor.

Îmi dau seama acum cât de ridicole erau așteptările mele. De fapt, festivalul era un extraordinar amestec de variate elemente. Așteptam cu nerăbdare să întâlnesc sufletul țării în Transilvania. În schimb, întâlneam grupuri de scriitori și artiști din toată lumea, inspirați cu toții, se pare, mai degrabă de imagini decât de cuvinte. De exemplu, una dintre piesele pe care mi le amintesc din primii ani petrecuți la festival a fost „Macbeth”-ul lui Shakespeare, într-o versiune japoneză. Spectacolul a avut loc într-un castel din apropiere, la care am ajuns urcând o lungă și sinuoasă scară de piatră. Urcam cu toții într-un lung șir indian și, când am ajuns în vârf, mă clătinam aproape fără suflu. Ușile uriașe erau deschise și ne-am așezat în sală, rânduri-rânduri, unii în fața celorlalți.

Era o ocazie specială. Directorul festivalului, Constantin Chiriac, făcea lobby pe lângă Uniunea Europeană de ani de zile și anul acela trimiseseră un reprezentant, un italian mic de statură, vesel, care se așezase chiar vis-à-vis de mine, flancat fiind de Chiriac și de primarul Klaus Iohannis. Apoi am așteptat și am tot așteptat. Nu m-am simțit atât de deranjat pe cât aș fi putut, pentru că participarea la aceste spectacole importante a fost întotdeauna o aventură.

Cu câțiva ani înainte mă dusesem să văd „Rusalka” în Parcul Astra de lângă Sibiu. Era frig și ploua. Publicul, așezat într-un semicerc pe malul lacului, tremura și se acoperise cu pături. Distribuția era plasată pe o platformă ce plutea pe lac. Pe măsură ce spectacolul progresa, apa a început să crească, aproape înecându-i pe actorii principali care se luptau la propriu, intrând și ieșind din apa în creștere. În ceea ce-i privea pe cei din cor, mi s-a rupt inima pentru ei, pentru că stăteau în picioare acolo de vreo câteva ore bune și, continuând să cânte, bătuți de ploaia rece, evident înghețați și în agonie. În cele din urmă, au abandonat spectacolul, pentru că distribuția trecea prin momentele cele mai crunte. Publicul trecea și el prin momente grele, dar eu eram bine. Un prieten mă înfășurase în geaca lui de piele și mă tot încălzea cu câte o dușcă de vodcă, așa că am încheiat seara ușor amețit și tremurând de răs.

Însă „Rusalka” nu a fost cea mai ciudată dintre aventuri. O altă ocazie, un alt spectacol. Acesta era un spectacol care urma să aibă loc într-un liceu de lângă teatru. Fusese anunțat pentru opt și jumătate, dar când am ajuns acolo ni s-a spus că piesa nu va începe până la miezul nopții. Pe la miezul nopții am fost admiși înăuntru, doar pentru a mai rămâne pe hol preț de încă o oră și jumătate, în picioare. La sfârșitul acelei perioade ni s-a spus că numai cincizeci de persoane pot intra la prima jumătate a spectacolului. Am fost așezați pe scenă până la pauză, când ni s-a permis să ne dispersăm în sală. La acea oră eram deja adormit pe jumătate, dar am mai rezistat până la trei și jumătate totuși când, într-un final, am plecat. După aceea am auzit că spectacolul continuase până la cinci dimineața.

Toate acestea sună ca niște situații oarecum extreme, dar era ceea ce – într-o mare măsură – mă

așteptam acum să găsesc la Sibiu. Așa că, așteptând să înceapă Shakespeare-ul japonez, mi-am înarmat sufletul cu răbdare și am continuat să-l privesc pe italianul din fața mea, în timp ce echipa tehnică a început pregătirile, închizând ușile și aranjând decorul. Dintr-odată ușile s-au deschis larg, cu zgomot, iar distribuția japoneză a început să mășăluiască, costumată, cu steagurile înălțate și mișcându-se în ritm. A fost un spectacol frumos și, deși fusesem îngrijorat despre cum voi putea să urmăresc firul poveștii, nu ar fi trebuit să mă îngrijorez. Totul fusese clar și m-am dus la culcare în noaptea aceea simțindu-mă destul de mulțumit de ceea ce văzusem. Șocul nu a venit decât a doua zi de dimineață. Când am coborât la micul dejun era o atmosferă ciudată. Bărbați care arătau a polițiști în haine civile stăteau prin jur și mașini de poliție circulau prin piață. Pe stradă m-am întâlnit cu un cunoscut care mi-a spus că italianul fusese găsit mort în dimineața aceea, în patul său de hotel. Mai târziu, în cursul zilei, i-am amintit lui Chiriac de superstiția din teatrul englez care învăluie această piesă. „Acesta este blestemul Sibiului”, a spus el. Într-un alt an am învățat mai multe și acum mă pregăteam să fac parte dintr-o echipă de traducători care lucra la o carte de George Arion. Ne-am întâlnit în pivnița unei cafenele din București, unde George ședea întronat, înconjurat de prieteni și admiratori, ca un fel de versiune românească a lui Hemingway. Când am plecat, eram fanul lui George și al eroului său, Andrei Mladin. Abordarea sa comică și satirică a subiectelor avea ceva confortabil și familiar, la fel și energia narațiunii sale urbane. A scris despre modul în care trăiau oamenii, reușind să includă și mici șopârle la adresa dictaturii sub care scria:

– S-a găsit ceva la subsol?

– Doar șobolani. Să-i vezi cum se cațără pe pereți și chițcăie ca apucații... Aproape că mi-e milă. Iar câteva pisici îi pândesc și, pe cei care ies, – haț – îi și înșfacă.”

Nu a fost greu să ne dăm seama că, asemenea compatrioților mei americani, englezi și francezi, imaginea era una care urmărea să descrie starea societății sale. Aveam de-a face aici cu o voce

modernă autentică, vorbind în termeni care creau legături directe și cu lumea în care trăiam noi ceilalți. O altă versiune a culturii pe care începeam să o cunosc.

Sfârșitul părții a 3-a

Mike Phillips a studiat la Universitatea Londra (limba engleză), la Universitatea Essex (științe politice) și la Colegiul Goldsmiths, Londra (științele educației). Între 1972 și 1983 a lucrat ca jurnalist și realizator de emisiuni pentru BBC, înainte de a deveni conferențiar în studii media la Universitatea Westminster. După o perioadă în care a fost scriitor rezident la Centrul South Bank din Londra, a fost numit curator intercultural la Muzeul Tate Britain, iar apoi a lucrat ca director artistic (Cultuurmakelaar) în Tilburg, Olanda. După aceasta, a ținut cursuri universitare la Milano și a lucrat pe post de curator independent în Belgia, Olanda, Londra, Veneția și Los Angeles, în mod special cu artistul belgian Koen Vanmechelen.

I s-a acordat titlul de Societar al fundației The Arts Foundation în 1996, pentru lucrările sale de literatură polițistă, precum și distincția OBE (Membru al Ordinului Imperiului Britanic), în 2006, pentru servicii aduse industriei de radiodifuziune. A fost numit Fiduciar al National Heritage Memorial Fund (Fondul Național Memorial pentru Patrimoniul), dar este mai cunoscut pentru romanele sale polițiste, incluzând patru romane avându-l ca erou pe jurnalistul de culoare Sam Dean: *Blood Rights (Dreptul sângelui)*, 1989), carte adaptată de BBC pentru televiziune, *The Late Candidate (Ultimul candidat)*, 1990), volum care a câștigat premiul Silver Dagger (Pumnalul de argint), decernat de Asociația Britanică a Scriitorilor de Romane Polițiste, *Point of Darkness (La limita întunericului)*, 1994) și *An Image to Die For (O imagine pentru care merită să mori)*, 1995). *The Dancing Face (Fața care dansează)*, 1998) este un thriller a cărui acțiune este legată de o neprețuită mască din Benin. *A Shadow of Myself (O umbră a mea)*, 2000) este despre

un tânăr de culoare, regizor de film documentar, care lucrează în Praga și despre un bărbat care pretinde că ar fi fratele lui. Volumul *The Name You Once Gave Me (Numele pe care mi l-ai dat cândva)*, 2006) a fost scris ca parte dintr-o campanie împotriva analfabetismului susținută de guvernul britanic.

Mike Phillips este și co-autorul volumelor de non-ficțiune *Windrush: The Irresistible Rise of Multi-Racial Britain (Vaporul Windrush: Irezistibila ascensiune a Britaniei multi-rasiale)*, 1998), care acompaniază un serial de televiziune BBC despre povestea lucrătorilor imigranți caraibieni care s-au stabilit în Marea Britanie după al Doilea Război Mondial. Volumul *London Crossings: A Biography of Black Britain (Intersectări în Londra: O biografie a Britaniei de culoare)*, 2001) prezintă o serie de eseuri interconectate, un portret al metropolei văzut din locuri foarte diverse, cum ar fi New York și Nairobi, Londra și Lodz, Washington și Varșovia. Mai recent, a scris un număr de librete pentru compoziții ale muzicianului Julian Joseph, culminând într-o versiune a poveștii lui Tristan și Isolda, prezentată în Covent Garden, la Opera Regală din Londra.

Împreună cu Ramona Mitrică, administrator artistic și facilitator cultural român, Phillips a lucrat în ultimele două decenii pentru a stabili firma de consultanță culturală Profusion, care organizează anual Festivalul de Film Românesc de la Londra. În timpul acestei perioade, a scris, împreună cu Stejărel Olaru, o istorie a vieții și vremurilor notoriului criminal în serie Rîmaru, cu titlul *Rîmaru – Butcher of Bucharest (Rîmaru – Măcelarul Bucureștiului)*. În plus, în calitate de co-director, redactor literar și traducător, a lucrat asupra unei serii de cărți românești incluzând volume de George Arion și Augustin Buzura, contribuind la publicarea acestora în limba engleză.

În 2019, i s-a decernat Trofeul de Excelență al Fundației Culturale Augustin Buzura, înmânat de Academician Profesor Dr Jean-Jacques Askenasy, în cadrul unei ceremonii la Cercul Național Militar din București.

DOCUMENTELE AUGUSTIN BUZURA

DOCUMENTELE AUGUSTIN BUZURA

Imaginea unui spectaculos eveniment românesc în SUA

A existat la Augustin Buzura o permanentă și aproape obsesivă dorință de a promova cultura românească în lume, de a prezenta simbolurile perene și de a exprima spiritualitatea spațiului românesc. De aici derivă, poate, și motivația unui demers de calibrul celui pe care l-a gândit și pe care a reușit să-l pună în operă în 1999 în SUA.

Cultura tradițională românească a fost prezentată în toată splendoarea ei la cea de-a XXXIII-a ediție a SMITHSONIAN FOLKLIFE FESTIVAL, eveniment desfășurat în intervalul 23 iunie – 4 iulie 1999 în Washington, D.C. sub genericul „România – Porți deschise.” Evenimentul a fost organizat de Smithsonian Institution și Fundația Culturală Română sub înaltul patronaj al președintelui României, Emil Constantinescu, cu sprijinul Guvernului României, al Ambasadei SUA la București și al Comunității oamenilor de afaceri. Succesul unui asemenea demers a fost asigurat și de faptul că s-a reușit coagularea unui nucleu de specialiști din muzee și instituții de profil de prestigiu din țară, de profesori, cercetători, etnologi care să prezinte și să explice numerosului public specificitatea tradițiilor românești. Artiști, meșteșugari, creatori populari, actori, dansatori și cântăreți din toate zonele țării au reușit să transpună pe viu pentru public spectaculosul creației populare românești, prin muzică, dans, meșteșug, artă culinară, într-un spațiu pe care l-au vizitat peste 1.000.000 de persoane. O biserică maramureșeană din lemn ridicată de meșterii din Maramureș, icoane pe sticlă, albume, fotografii și peste 500 de articole în publicații americane de prestigiu sunt o parte din rezultatele acestui eveniment.

Despre noi

Fundația Culturală Augustin Buzura

Fundația Culturală Augustin Buzura a fost înființată în 2017, la puțin timp după dispariția academicianului Augustin Buzura. Inițiatorii sunt membrii familiei, animați de dorința de a păstra vie memoria academicianului Augustin Buzura și pentru a continua idealul de conștiință și responsabilitate pentru care scriitorul s-a luptat o viață. Urmând valorile și principiile profesate de academicianul Augustin Buzura, fundația se va preocupa de sensibilizarea societății românești asupra importanței păstrării și dezvoltării patrimoniului cultural național, va promova excelența și va sprijini valorile.

Fundația Culturală Augustin Buzura se va ocupa prin toate mijloacele de care dispune de promovarea în țară și în străinătate a operei literare și publicistice a scriitorului Augustin Buzura, precum și a filmelor realizate după scenariile sale. Se va îngriji, de asemenea, de perpetuarea numelui său și a actelor sale fondatoare și generatoare de cultură civică și instituțională.

Având ca scop sprijinirea și promovarea culturii, artei și civilizației românești, FCAB își propune să fie un factor activ

în societatea civilă, prin sprijinirea procesului de integrare și de afirmare culturală europeană și mondială, prin oferirea de soluții practice în domeniul culturii, artei și educației.

Fundația Culturală Augustin Buzura militează pentru încurajarea și stimularea creației originale în toate domeniile culturii, de la cercetarea științifică până la creația artistică, precum și pentru sprijinirea și promovarea tinerelor talente și protejarea și perpetuarea celor consacrate.

Promovarea și sprijinirea activităților de studiu și cercetare privind istoria și civilizația românilor, menținerea prin mijloace specifice a legăturilor cu alte fundații culturale din țară și străinătate reprezintă obiective relevante ale Fundației Culturale Augustin Buzura.

Fundația va organiza și va participa, singură sau în parteneriat, la expoziții, spectacole, festivaluri, concerte și alte manifestări cultural-artistice, în țară sau în străinătate.

Președinte al Fundației Culturale Augustin Buzura este Anamaria Maior-Buzura, fiica scriitorului.

Buzura Foundation Washington D.C.

Buzura Foundation supports and promotes Romanian and universal culture, art and civilization, aims to be an active factor in civil society by supporting the process of integration and cultural affirmation, by offering practical solutions in the field of culture, art and education.

OUR VISION

To keep the memory of Augustin Buzura alive and create a movement around his work rooted into his principles, values and courage of telling the truth under any circumstances.

WHAT WE DO

We support and engage with established and emerging artists, scientists and educators whose works reflect and carry on the principles and values present in Buzura's literary and journalistic work.

OUR COMMUNITY

Our community is diverse, with a sense of belonging and deeply rooted into the present. It's inclusive and serves as a forum for honest discussion, respecting and welcoming diversity of opinion, hence keeping a sense of ownership of ideas.